

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM

DALI

**ONUNCU SINIF YERLEŞME KONULARININ ÖĞRETİMİNDE
ARAZİ ÇALIŞMALARININ ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK
BAŞARILARI ÜZERİNE ETKİLERİ**

Cemal KALELİ

Danışman

Doç. Dr. Süleyman ELMACI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ocak, 2018

TELİF HAKKI

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Cemal

Soyadı : KALELİ

Bölümü : Coğrafya Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : “Onuncu Sınıf Yerleşme Konularının Öğretiminde Arazi Çalışmalarının Öğrencilerin Akademik Başarıları Üzerine Etkileri”

İngilizce Adı : “The Effects of Field Works on the Academic Achievement of Students in the Teaching of the Tenth Class”

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Cemal KALELİ

İmza:

KABUL VE ONAY

Cemal KALELİ tarafından hazırlanan “Onuncu Sınıf Yerleşme Konularının Öğretiminde Arazi Çalışmalarının Öğrencilerin Akademik Başarıları Üzerine Etkileri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Doç. Dr. Süleyman ELMACI)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Başkan: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Bu tezin **Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi** Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans/ Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Tarihi: __/__/__

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

(İmza ve Mühür)

“Tahir KALELİ ve Yıldız KALELİ’ye”

TEŞEKKÜRLER

Tezimin en başından en son anına kadar her aşamasında bilgisini, tecrübesini, sabrını esirgemeyen değerli tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Süleyman ELMACI'ya,

Yüksek lisansta tez aşamasına gelmemde katkıları büyük olan olan, değerli bilgilerini bizlere aktaran ve büyük emekleri geçen değerli hocalarım Sayın Prof. Dr. Cevdet YILMAZ'a, Sayın Doç. Dr. Necati TOMAL'a, Sayın Yrd. Doç. Dr. Merve Görkem ZEREN AKBULUT'a,

Tezimin uygulama aşamasında yardımlarını esirgemeyen ve kendi projesi gibi sahiplenip yardımcı olan Coğrafya Öğretmeni Sayın Eftal KESKİN'e, okul müdürü Sayın Ahmet Ali Tanrıverdi'ye, Onur Ateş Lisesi İdari Personeline ve okulda arazi çalışmalarında yardımcı olan diğer öğretmenlerime,

Tezimin yorumlanmasında, yazımında ve son halini verene kadar geçen süre içinde emeği geçen Sayın Arş. Gör. Nihat KARAAHMETOĞLU'na ve Sayın Arş. Gör. Aziz Uğur TONA'ya,

Tezimin veri analizlerinin yapılmasında destek ve emek veren Sayın Arş. Gör. Tolga ZAMAN'a, Sayın Adem YAZICI'ya,

Samsun'da kaldığım zaman zarfında bana evlerini açan ve dostluklarını esirgemeyen yüksek lisanstanda sınıf arkadaşım olan Polis Memuru Sayın Volkan TOPRAK'a, Kimya Öğretmenliği okuyan genç öğretmen adayı Sayın Yaşar ŞİMŞEK'e,

En önemlisi her zaman yanımda olan çok değerli aileme teşekkürü bir borç bilirim.

**ONUNCU SINIF YERLEŞME KONULARININ ÖĞRETİMİNDE
ARAZİ ÇALIŞMALARININ ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK
BAŞARILARI ÜZERİNE ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Cemal KALELİ

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ocak, 2018

ÖZ

Bu araştırmada; orta öğretim 10. sınıf coğrafya dersi “Nerede Ve Nasıl Yaşıyoruz” ünitesinde arazi çalışmaları ve gezi gözlem yönteminin öğrencilerin akademik başarılarına etkilerini incelemek amaçlanmıŐtır. Yapılan bu araştırmada “Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu Desen” kullnılmıŐtır. Yapılan bu araştırma 2016-2017 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde Samsun ili, Atakum ilçesi Onur Ateş Anadolu Lisesi’nde öğrenim gören 10/A ve 10/B Şubelerindeki öğrenciler üzerinde uygulanmıştır. Özellikleri bakımından iki grubunda eşit olduğu, deney (32) ve kontrol (31) gruplarında yer alan 63 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiŐtır. Yapılan bu araştırmaya veri toplamak için 25 sorudan oluşan çoktan seçmeli başarı testi ön ve son test olarak kullanılmıştır. Uygulama araştırmacı tarafından kontrol grubuna geleneksel yöntemlerle, deney grubuna ise arazi çalışmaları ve gezi-gözlem yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiŐtır. Deney grubuna tezin konusuna ilişkin uygulama olarak Samsun ili, Vezirköprü ilçesi ve Vezirköprü’ye bağlı bazı köylere geziler düzenlenmiştir. Veri toplama araçlarıyla elde edilen veriler SPSS ve officece paket programları kullanarak değerlendirilmiştir.

Arazi çalışmaları metodunun uygulandığı deney grubu ile geleneksel metodların uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin ön test başarı puanlarına bakıldığında aralarında akademik olarak anlamlı bir fark görülmemiştir. Son test başarı puanlarına bakıldığında ise akademik başarılarında arazi çalışmalarının yapıldığı deney grubu yönünde anlamlı bir fark meydana gelmiştir. Yapılan bu çalışma sonucunda arazi çalışmaları metodunun 10. sınıf coğrafya dersi “Nerede Ve Nasıl Yaşıyoruz” ünitesi dahilinde, uygulanabilir bir metod olduğu görülmüştür.

VII

Anahtar Kelimeler : Arazi Çalışmaları, Nerede Ve Nasıl Yaşıyoruz, Ortaöğretim, Coğrafya Dersi, Öğrenci Başarısı.

Sayfa Sayısı :

Danışman : Doç. Dr. Süleyman ELMACI

**THE EFFECTS OF FIELD WORKS ON THE ACADEMIC
ACHIEVEMENT OF STUDENTS IN THE TEACHING OF THE
TENTH CLASS**

MS Thesis

Cemal KALELİ

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

January, 2018

ABSTRACT

In this study; it was aimed to investigate the effect of the field works and the trip observation method on the academic achievement of the students in the 10th grade geography lesson "Where and How We Live" of the secondary education. In this study, "Pre-Test-Final Test Control Group Pattern" was preferred. The research was carried out in the 10 / A and 10 / B branches of the Atakum district of Onur Ateş Anadolu High School in Samsun province in the second semester of 2016-2017 academic year. It was carried out on 63 students in the experimental (32) and control (31) groups, in terms of their characteristics, that they were equal in the two groups. The multiple choice success test consisting of 25 questions was used as a preliminary and final test. The experiment was carried out by the researcher using the traditional methods for the control group and for the experimental group using the field works and trip-observation method. For the experiment group, visits to some villages connected to Samsun province, Vezirköprü district and Vezirköprü were arranged as an application on the subject of thesis. The data obtained by data collection tools were evaluated using SPSS and Office programs.

There was no significant difference between pre-test achievement scores of the control group students who applied the field works method and the traditional methods. In the final test success scores, there was a significant difference in academic achievement in favor of the experimental group. As a result of this work, it was seen that the method of field works 10 geography class is an applicable method within the "Where and How We Live" unit.

Key Words : **Field Works, Where and How We Live, Secondary Education, Geography Lesson, Student Success**

Number of Pages :

Advisor : **Assoc. Prof. Süleyman ELMACI**

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI.....	II
KABUL VE ONAY	IV
TEŞEKKÜRLER	VI
ÖZ.....	VII
ABSTRACT	IX
İÇİNDEKİLER	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
I. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Problem Cümlesi.....	3
1.2.1 Alt Problemler	3
1.3 Araştırmanın Amacı	3
1.4 Araştırmanın Önemi.....	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	6
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1 Onuncu Sınıf Nerede ve Nasıl Yaşıyoruz Konuları Arazi Çalışmaları Yöntemiyle İlişkisi.....	6
2.1.1 Kazanımlar, Etkinlikler ve Açıklamalar	6
2.1.2 Türkiye’de Nüfusun ve Yerleşmenin Dağılımını Etkileyen Faktörler	8
2.1.3 Türkiye’de Yerleşmeler	9
2.2 Yerleşme Coğrafyası Konularının Arazi Çalışmaları ve İnceleme Gezileri Uygulaması ile İlişkisi	23
2.3 Yerleşme Coğrafyası Konularının Arazi Çalışmaları ve İnceleme Gezileri Uygulaması ile İşlenişi	23
2.4 Bölüm Arazi Çalışmaları ve İnceleme Gezileri ile Coğrafya Öğretiminde Kullanılan Diğer Yöntemler.....	24
2.4.1 Arazi Çalışmaları Yöntemi	24
2.5 Gezi - Gözlem Yöntemi ile Arazi Çalışmaları İlişkisi.....	32
2.6 Gezi – Gözlem Yönteminin Sınırlılıkları	41

2.7 İlgili Araştırmalar	41
2.8 Coğrafya Öğretiminde Kullanılan Diğer Yöntemler.....	49
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	58
III. YÖNTEM.....	58
3.1 Araştırmadaki Çalışma Grubu.....	60
3.2 Veri Toplama Araçları	60
3.3 Varsayımlar	61
3.4 Sınırlılıklar.....	62
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	63
IV. BULGULAR VE YORUM.....	63
4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	63
4.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	67
4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	68
4.4 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	68
4.5 Madde Analizi	69
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	74
V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	74
5.1 Sonuçlar	74
5.2 Tartışmalar	76
5.3 Öneriler	77
KAYNAKÇA	79
EKLER.....	85

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Nerede ve Nasıl Yaşıyoruz Ünitesi Kazanım, Etkinlik Örnekleri, Açıklamalar ve Semboller.....	7
Tablo 2: Türkiye’de Yerleşme ve Nüfusu Etkileyen Faktörler.....	9
Tablo 3: Ülkemizdeki Kıy Yerleşmeleri.....	14
Tablo 4: Ülkemizdeki Kent Yerleşmeleri	20
Tablo 5: Gözlem Çeşitleri	40
Tablo 6: Öntest, Sontest Grubu Desen.....	58
Tablo 7: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıf Şubelerine ve Cinsiyetlerine göre Dağılımı	60
Tablo 8: Deney Grubunun Öntest, Sontest ve Fark Puanları	63
Tablo 9: Kontrol Grubunun Öntest, Sontest ve Fark Puanları	65
Tablo 10: Deney ve Kontrol Grubu Ön Test.....	67
Tablo 11: Deney ve Kontrol Grubu Son Test	68
Tablo 12: Atıflar.....	69
Tablo 13: Deney ve Kontrol Grubu Ön Test, Son Test, Madde Güçlük Endeksi ve Madde Ayırt Edicilik Endeksi	69

SİMGELER VE KISALTMALAR

CDÖP	Coğrafya Dersi Öğretim Programı
MAEİ	Madde Ayırt Edicilik İndeksi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MGİ	Madde Güçlülük İndeksi
MÖ	Milattan Önce
TEOG	Temel Eğitimden Ortaöğretime Giriş Sınavı
ÖSKD	Öğrenci Sontest Kontrol Grublu Desen

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

“Arazi çalışmalarının olmadığı coğrafya deneysiz bir bilime benzer; arazi gençlerin yer şekilleri, mekânı, insanı ve bunlarla ilgili sorunları ilk elden deneyimlediği ve coğrafi becerileri gerçek bir dünyada öğrenip uyguladıkları coğrafya laboratuvarıdır. Tüm bunlardan ziyade arazi çalışmaları eğlencelidir” (Bland, Chambers, Donart, ve Thomas, 1996). Bu bağlamda arazi gezileri öğrencilerin soyut coğrafi konuları kafalarında canlandırmalarını ve anlamlandırmalarını ve gündelik hayatın içinde olduğunu, hayatı kolaylaştıran ve düzene sokan bir disiplin olduğunu öğretir.

Coğrafya yaptığı arazi çalışmaları sayesinde öğrencilerin yaşadıkları dünyayı daha iyi anlamalarını sağlar ve doğal sistemlerle insanların nasıl içli dışlı olduklarını ve bu sistemlere bağlı olarak yaşadıklarımızı, kimi zamanda bu sistemleri kendi istediğimiz normlara getirdiğimizi göstermemizi sağlar. Bu bakımdan Yerleşme konularında işlenen dağınık yerleşme, toplu yerleşme, çizgisel yerleşme vs.; kullanılan yapı türlerinin, yapı malzemelerinin bulunan coğrafi şartlara göre değişiklik gösterdiğini; inşa edilen yapıların ova, dere yatağı, heyelan bölgesi vs. mi yoksa sağlam bölgelere planlı mı yapıldığını göstermek için; planlı yapılan yerler ile plansız, kaçak yapılan yerlerdeki sokakların kirliliğini, evlerde yaşayanların hayat standartlarını- arabaların markasından, evlerin yapısından, yakacak türünden trafik ve park sorunu olup olmadığını; köy ile kentlerde yaşayanların ortak ve farklı yönlerini kavramak için; öğrencilerin arazi de sosyalleşmeleri, grup bilinci ile grup halinde hareket etmeleri, doğada nasıl davranmaları gerektiği gibi coğrafya eğitimi ve öğretimi için ve örtük öğrenmeler için önemlidir.

1.1 Problem Durumu

“Coğrafya eğitimi, öğrencilerin yaşadıkları alandan başlayarak ülkemiz ve tüm dünya ile ilgili coğrafi bilinç kazanmalarını, gelecekteki yaşantılarında etkin bir şekilde kullanabilecekleri coğrafi bir donanıma sahip olmalarını amaçlar”

(Coğrafya Dersi Öğretim Programı [CDÖP], 2011). Bu sebepten dolayı coğrafya eğitimi çevresine duyarlı ve günümüz dünyasının ihtiyaçlarını bilen kişilerin yetişmesi bakımından önemlidir.

Coğrafya eğitimi verilirken kimya disiplini için laboratuvar sınıfı ne kadar gerekliyse coğrafya eğitimi içinde arazi çalışmaları o kadar gereklidir ve arazi coğrafyanın laboratuvar sınıfı niteliğindedir. “Coğrafya zaten günlük yürüyüşler sırasında öğrenilir. Bir çocuk ona öğrettiğimiz coğrafi kavram ile kelimeleri kitaplar yerine doğanın açık sayfalarından çok daha iyi okuyacaktır.” Thomas Wyse,1830 (Marsden, 2000). Bu sözden de anlaşılacağı üzere coğrafya disiplini gözlem son derece gereklidir ve gözlem doğal şartlar içinde veya bu şartlara yakın ortamlarda olmalıdır (Alkış, 2010).

Yerleşme insan ile doğanın ortaklaşa paydaşında buldukları alanlardır. İnsanlar yerleşme alanlarında doğarlar, yaşamlarını sürdürürler, ekonomik faaliyetlerinde bulunurlar, bu yerleşim alanında kendilerine has kültür edinirler, yaşamları son bulur vb. daha çok etkinlikte bulunurlar. Bu kadar insan için hayati olan yerleşme konularının öğretiminde gözlem önemlidir.

Öğrencilerinde soyut konuları somuta çevirebilmesi, öğrendiği konuları yaşamla ilişkilendirmesi bakımından ve yaşadığı yeri öğrenmesi ve yaşadığı yerle diğer yerler arasında bağlantı kurması, aralarındaki farkların nedenini öğrenmesi açısından arazi çalışmaları önemlidir. Birçok öğrenci coğrafyanın onlara daha anlaşılır gelmesini ve bir şeyleri ilişkilendirebilmelerini sağlayan arazi çalışmaları tecrübelerine önem verir (Owens, 2007). Ayrıca arazi çalışmaları öğrencileri yeni yerlere götürdüğü için ve dersin farklı işlenmesi bakımından eğlenceli ve ilgi çekici bir etkinliktir.

Öğrenciler gördükleri, hissettikleri ve yaşadıkları konuları; sınıfta ezberledikleri, dinledikleri konulara nazaran daha iyi öğrenirler ve öğrenmeleri daha kalıcı olur. Bu bakımdan arazi çalışmaları öğrenciler konuları daha doğru öğrenecekleri ve öğrencilerin daha başarılı olacakları düşünülmektedir.

1.2 Problem Cümlesi

Bu çalışmanın problem cümlesi; 10. sınıf coğrafya dersi “Nerede Ve Nasıl Yaşıyoruz” ünitesi işlenirken arazi çalışmalarının öğrencilerin akademik başarıları üzerinde anlamlı bir etkisi var mıdır?

1.2.1 Alt Problemler

1. Arazi çalışmaları metoduyla ders işlendiği deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun ön ve son test ile erişim puanlarının dağılımı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Arazi çalışması yönteminin uygulandığı deney grubu ile klasik yöntemin uygulandığı kontrol grubunun ön test başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Arazi çalışmaları metodunun uygulandığı deney grubu ile klasik yöntemin uygulandığı kontrol grubunun son test başarı puanlarının arasında akademik olarak anlamlı bir fark var mıdır?
4. Deney grubu ile kontrol grubuna yapılan ön ve son testler öğrencilerin akademik başarılarını ölçebilir sorular mıdır?

1.3 Araştırmanın Amacı

Yerleşme coğrafyası öğretiminde arazi çalışmalarının öğrencilerin akademik başarılarını nasıl etkileyeceğini ve sınıf içinde işlenen konular ile arasında akademik olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını öğrenmektir. Bu maksatla bir sınıftaki öğrenciler (deney grubu) Samsun ili, Vezirköprü ilçesine arazi gezisi yapılmıştır ve diğer gruba arazi gezisi yapılmamıştır (kontrol grubu). Arazi gezisi yapan gruptaki öğrencilerle sınıfta ders işleyen öğrenciler arasında akademik olarak anlamlı bir farkın olup olmadığı öğrenilmek istenmektedir.

Sınıfta işlenen derslere göre arazide işlenen ders daha eğlenceli ve ilgi çekici olmalıdır. Bunun için önceden arazi çalışması yapılacak yerle ilgili planlama ve ön gezi yapılmalıdır. Yerleşme konularına uygun materyaller, sorunlar, anlatılan olayların çoğu arazi çalışması sayesinde birebir canlı olarak gösterilmesi

hedeflenmelidir. Arazide öğrencilere sorulan sorulara anında dönüt alınmalı ve öğrencilerin kavram yanlışlarına düştükleri kısımların çoğu birebir canlı örneklerle düzeltilmelidir.

Katılımcıların arazi çalışması sayesinde çevrelerine farklı boyutlarla bakabilme ve çevresine karşı yanal, eleştirel düşünebilme becerilerinin artması hedeflenmelidir. Bunun için planlama ve ön arazi inceleme kısmında bu konuyla ilgilide hazırlık yapılmalıdır. Arazi çalışması öğrencilerin seviyelerine uygun olmalıdır ve işlenecek konuyu kapsamalıdır.

Öğrencilerin sosyalleşmesi ve grup halinde davranması hedeflenmeli ve kişisel gelişimlerine yardımcı olacağı düşünülmelidir. Öğrencilere nasıl grup olunması gerektiği, arazi çalışmasında nasıl not tutacakları, nasıl kümelenecekleri ve nelere dikkat etmeleri gerektiği önceden hatırlatılmalıdır.

Öğrencilere geziyle ilgili yapılan planlamalar ile ilgili bilgi verilmelidir ve yapılacak gezide o yöreyi iyi bilen bir uzmandan yardım alınmalıdır. Okul idaresinden izin alınmalıdır. Yapılacak arazi çalışması hakkında öğrenci velileri bilgilendirilmelidir. Gezinin maddi boyutu düşünülmeli ve ona göre tedbir alınmalı ve çözüm üretilmelidir.

Gözlem bittiğinde öğrencilerle yapılan çalışma hakkında ve ziyaret edilen yerlerle ilgili bilgiler tekrar edilmelidir ve öğrencilere sorular yönetilmeli ve öğrencilerin anlamadıkları yerleri sorması sağlanmalıdır.

1.4 Araştırmanın Önemi

"Coğrafya bir gözlem bilimidir" (İzberak, 1992). Arazi ise coğrafyanın deney ve uygulama alanıdır. Burada anlatılan bilgiler için metafor kurmaya, soyuttan somuta benzetmeye gerek duymadan, tek tek aktarmak yerine ilk haliyle bilgiler bir bütün olarak verilir. Bu bakımdan sınıfta öğretilen bilgilerden daha önemlidir, daha kalıcıdır, daha öğreticidir ve arazi sınıfa göre daha eğlencelidir. Ayrıca araziye çıkıp ilk defa gözlem yapacak öğrenciler için heyecan vericidir.

Arazi çalışması sayesinde öğrenciler yaptıkları gözlemlerle ve dinledikleri bilgilerle yerleşme coğrafyasıyla ilgili, gezdikleri o yer hakkında kendilerine ait düşünceleri

oluşur ve diğer mekanlarla ilgili çıkarımda bulunurlar. Bu bakımdan arazi çalışmaları yapılandırıcı eğitim yaklaşımı açısından da oldukça önemlidir. Arazide öğrenciler aktif olacağından ve gözlem yapacaklarından dolayı aktif öğrenmeyi de gerçekleştirirler. “Ben okulun yaptığı bu gezilere inanıyorum, çünkü attığı bir taşla eğitim ordusunda yer alan hiçbir silahın avlayamayacağı çoklukta kuş avlamaktadır” (Çalışkan, 2015).

Yapılan arazi gezileriyle coğrafyanın okulun dört duvarı arasında, slaytlardan gösterilen fotoğraflar, küme küme oluşan yazılar bütününden farklı olduğunu, anlatım yöntemiyle bahsedilen cümlelerin ötesinde olduğunu ve daha geniş bir alana sahip olduğunu gösterir. İşlenmeyen bir arazi çalışması hiçbir dersle veya sınıfta yapılan gösterimlerle telafi edilemez. İnceleme gezisi ve gözlem yapılmadan gerçek anlamda coğrafya öğretimi yapılamaz.

Planlanan arazi gezilerinde ne kadar bütçe ayrılacağı okulun bulunduğu yerin sosyo-ekonomik durumu ve gidilecek yerin sosyo-ekonomik durumu göz önüne alınmalıdır. Bu gezide yapılacak bütün masraflar önceden hesaplanmalı ve geziyi bu doğrultuda gerçekleştirmek gereklidir.

Yapılacak olan arazi gezileri yerleşme konularının öğretiminde daha etkili olacaktır. 10. sınıf öğrencileri yaptıkları gözlemlerle insanların barındıkları evlerin yörelere göre neden farklı olduğunu, barınak, yuva, ev yaparken kullandıkları malzeme türlerinin nerelerde farklılaştığını, doğal şartların yerleşme sınırını çizirken ne kadar etkili olduğunu vd. nedenleri yerinde görürler, anlarlar. 10. sınıf öğrencilerinin yaptıkları gözlemler yerleşme konularını daha iyi anlamaları ve akademik başarılarında anlamlı değişiklikler yapması açısından gereklidir.

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Onuncu Sınıf Nerede ve Nasıl Yaşıyoruz Konuları Arazi Çalışmaları Yöntemiyle İlişkisi

“Nerede Ve Nasıl Yaşıyoruz” ünitesi öğrencilerin yerleşme coğrafyasına ait olan ülkemizin yerleşmesi ve nüfusunun dağılımını etkileyen etkenler üzerinde çıkarımlar yapmasını sağlayan, ülkemizdeki yerleşim yerlerinin işlevsel özellikleri bakımından ayırt etmesini, doğal etmenler yardımıyla ülkemizdeki kırsal yerleşme türlerinin çeşitliliğini örneklendirmeyi hedefler ve ülkemizdeki şehirleri işlevleri bakımından örneklendirmeyi amaç edinir.

2.1.1 Kazanımlar, Etkinlikler ve Açıklamalar

10. sınıf coğrafya dersi “Nerede Ve Nasıl Yaşıyoruz” ünitesi kazanımıyla, etkinlik örnekleriyle, açıklamalarla ve sembollerle ilgili bilgiler tablo 1’de verilmiştir. Bu bilgilere göre bakıldığında “Nerede Ve Nasıl Yaşıyoruz” ünitesinde sınıf içi etkinlikler kadar inceleme gezileri de son derece önemlidir.

Öğrenciler yerleşmelerin türlerini, bölgelere göre kullanılan yapı malzemelerini, dokularını arazi çalışmaları sayesinde aracısız (doğrudan) birincil kaynakları gözlemler. Şehirlerde yapılan faaliyet türlerini, şehirlerin fonksiyonel özelliklerini, nüfuslarının yoğunluğunu ve köy yerleşmelerinin benzer özelliklerini sınıf içindeki öğrenmelere nazaran daha iyi anlarlar ve öğrendikleri bilgiler daha kalıcı olur. CDÖP (2017) temel felsefesi ve amaçları içinde yer alan 7. maddede belirtilen “doğa ve insanın uyumlu birlikteliği ve sürekliliği için mekânsal planlamanın önemini kavraması”, ikinci maddede yer alan “insan-doğa ilişkisi çerçevesinde coğrafi sorgulama becerileri kazanması”, 3. maddesinde yer alan “evrene ait temel unsurları hayatla ilişkilendirmesi”, beşinci maddede yer alan “yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerleri anlama ve bu değerlere sahip çıkma bilinci geliştirmesi” ve yaptıkları gezileri rapor haline getirmesiyle birinci maddede

yer alan “coğrafya biliminin temel kavram, kuram ve araştırma yöntemlerini kullanarak araştırmalar yapması ve sonucunu raporlaştırması” bilincini arazi çalışmaları sayesinde daha rahat anlayabileceği düşünülmektedir.

Tablo 1: Nerede ve Nasıl Yaşıyoruz Ünitesi Kazanım, Etkinlik Örnekleri, Açıklamalar ve Semboller (CDÖP, 2011).

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
C.10.12. Türkiye’de yerleşme ve nüfus dağılımını etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur	 Doğa ile Medeniyetin Buluştuğu Ülke Beyin fırtınası yapılarak yerleşme ve nüfus dağılımını etkileyen faktörler maddelenir. Sınıf gruplara ayrılarak her gruba yerleşme ve nüfus dağılımını etkileyen bu faktörlerden biri verilerek üzerinde tartışmaları istenir. Daha sonra gruplar birleşerek sonuç raporu hazırlanabilir	# Harita okuma becerisi, sorgulama becerisi; tablo, diyagram, grafik oluşturma ve yorumlama becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi kazanımla birlikte organize edilerek verilecek becerilerdir.
C.10.13. Türkiye’deki yerleşim birimlerini fonksiyonel özellikleri açısından ayırt eder.	 Türkiye’nin Yerleşme Dokusu Farklı özellikte yerleşme tipleri seçilerek bunların fonksiyonları ve yerleşme düzeni ile ilgili öğrencilere drama çalışması yaptırılabilir.	[!] Türkiye’nin idari yapısı ele alınacaktır. # Harita okuma becerisi, sorgulama becerisi; tablo, diyagram, grafik oluşturma ve yorumlama becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi kazanımla birlikte organize edilerek verilecek becerilerdir.
*C.10.14. Doğal unsurlardan yola çıkarak Türkiye’deki kırsal yerleşme tiplerinin çeşitliliğini örneklendirir	 Kırsal Faaliyetler ve Değişim Kır yerleşmeleri ve doğal unsurlarla ilgili kavram kartları kullanılarak kavramlar yorumlanır. Daha sonra kavram ağları oluşturulabilir.	# Sorgulama becerisi, birincil ve ikincil kaynakları kullanma becerisi, kanıt kullanma becerisi, harita becerisi kazanımla birlikte organize edilerek verilecek becerilerdir.
*C.10.15. Türkiye’deki şehirleri fonksiyonlarına göre örneklendirir.	 Türkiye’nin Şehirsel Dokusu Türkiye’nin şehirlerine ait zihin haritaları oluşturulur. Bunlar karşılaştırılarak yorumlanır (CBS uygulaması yapılabilir).	 Harita okuma becerisi, sorgulama becerisi, kanıt kullanma becerisi kazanımla birlikte organize edilerek verilecek becerilerdir. 4 C.10.4, C.10.5, C.10.6, C.10.7 kazanımları için öz değerlendirme, gözlem formu, açık uçlu sorular kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

 : Sınıf- okul içi etkinlik
  : Okul dışı Etkinlik
  : İnceleme gezisi
  : Ders içi ilişkilendirme
 : Ölçme ve değerlendirme
 [!]: Uyarı
 #: Coğrafi beceriler

2.1.2 Türkiye’de Nüfusun ve Yerleşmenin Dağılımını Etkileyen Faktörler

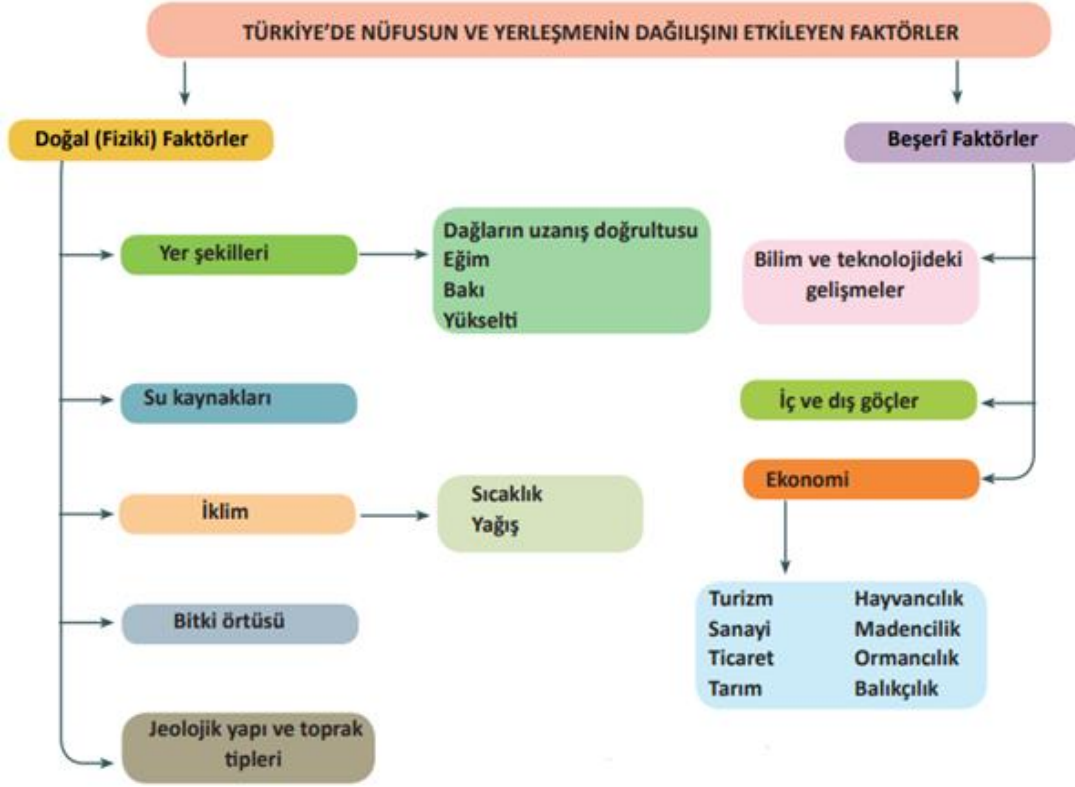
İnsanların en hayati ihtiyaçlarından bir tanesini de barınmadır. İnsanların barınmak, dinlenmek ve korunmak için inşa ettikleri yapılara mesken denir. Meskenler doğal şartlara bağlı olarak oluşturulur. Meskenler doğal şartlarla beraber yerleşme birimini oluşturur. Meskenlerin en karakteristik olanı ise evlerdir. Yerleşme ve yerleşmelerin bir unsuru olan ev; soğuk, sıcak, kar, yağmur gibi hava etkilerine, hayvan ve diğer insanlardan gelebilecek tehlikelere karşı can ile malı güvene almak, doğal veya yapay az çok kapalı bir sığınakta yemek yemek, dinlenmek, uyumak amacını taşır (Tanoğlu, 1969). “Yerleşme coğrafyası ise yerleşmelerin konumunu, yoğunluklarını (sit ve sitasyon), fizyonomi (büyüklüklerini, plan ve sky–linerların), işlev ve kökenlerini araştırır. Yerleşme coğrafyası bu özellikleriyle kültürel görünümün (cultural landscape) esasını meydana getirir” (Tolun-Deker, 1977).

Türkiye’de yerleşmenin dağılımını etkileyen etkenler tablo 2’de detaylı bir şekilde de verilmiştir. Tablo 2’deki beşerî ve fiziki faktörleri dikkate aldığımızda yerleşmeler yeryüzünün çoğu yerinde olduğu ülkemizde de düzensiz dağılım gösterdiği sonucuna ulaşırız. Ülkemizde yoğun nüfuslu olan şehirlerde dahi yerleşmelerin şehrin bir bütününe değil de fiziki ve beşerî etmenlerin daha müsait olduğu kesimlerde yerleşmelerin nüfuslarının farklı olduğunu görürüz. İstanbul iline bağlı Kadıköy ilçesinin nüfusu 506,293 kişidir ve yine İstanbul iline bağlı Tuzla ilçesinin ise nüfusu ise 208,807 kişidir. Kadıköy ve Tuzla Belediyelerinin 2015–2019 stratejik planlarında yer alan 2013 yılı nüfusu ile ilgili alınan bu bilgilerde farklılık olduğunu destekler niteliktedir.

Nüfus ve yerleşmenin dağılımı ile ilgili olarak Tolun-Deker (1977) ise kabaca iki faktöre bağlamıştır:

- 1- En başta iklim, toprak, yüzey şekli, yerüstü ve yer altı zenginlikleri olan fiziki faktörler.
- 2- İnsanın coğrafi çevreye uyma kabiliyetlerinin özellikleri ile etkili olan etmenler: Kalıtsal özellikler, toplumsal örgütlenme, teknolojik gelişmeler, coğrafi konum ve tarihi etkiler de beşerî faktörleri oluşturur.

Tablo 2: Türkiye’de Yerleşme ve Nüfusu Etkileyen Faktörler (Erdebil, Düzgün, Siyavuş ve Yılmaz, 2017).

2.1.3 Türkiye’de Yerleşmeler

Türkiye’deki Karain ve Beldibi mağaraları, Hattuşa, Göbeklitepe, Yazılıkaya gibi antik şehirlere bakacak olursak yerleşmelerin çok eski zamanlara dayandığını görürüz. Doğanay (2014) Anadolu, yeryüzünde yerleşme tarihinin en eski olduğu bölgeler arasında yar alır demiştir ve Karain Mağarası’nda yapılmış olan kazılar sonucu 50–60 bin yıl hatta 100–150 bin yıl öncesine kadar insan yaşadığına ait belgeler bulunduğundan bahsetmiştir.

Tarih öncesinde insanlar aklını ve emeğini birleştirerek emek kullanmadan yaşadıkları doğal barınaklar (mağaralar) ve düz yerleşmelerde (höyükler) yaşamışlardır. Paleolitik ve Mezolitik devrelerde yerleşmeler genelde mağaralardan oluşmaktaydı ve ülkemizde bu zamanlara ait 40 bine yakın mağara bulunmaktadır. Antalya, Samsun, İstanbul, Kayseri, Diyarbakır, Trabzon ve Ankara gibi şehirlerin civarında yapılan kazı–gözlemler bu sözleri desteklemektedir. Yine Doğanay (2014) bahsettiği gibi yerleşmeler bundan sonra da devam etmiştir. Neolitik dönemde

yerleşmeler artmıştır ve bu devirdeki höyük yerleşmeleri de oldukça fazladır. Bu devirde mağaraların dışına çıkılarak yerleşik hayata ilk geçiş evreleri olmuştur ve ilk toplu yerleşmeler olan kır yerleşmeleri görülmüştür. Alacahöyük (Çorum), Can Hasan (Konya), Dündartepe ve İkiztepe (Samsun) örnek verilebilir. Neolitikte keramik sanatı, dokumacılık, yontulmuş taş aletleri, sulamalı tarım aletlerine rastlanılmıştır. Keçi, koyun ve sığır gibi hayvanlar evcilleştirilmiş ve tarımda ileri gidilmiştir.

İlkçağ'da Anadolu'daki yerleşmeler civarda bulunan diğer yerleşmelere göre daha gelişmiş yerleşim alanlarıydı. Bu devirde Anadolu Hititler sayesinde döneminin en önemli tarım ve hayvancılık faaliyetlerin yapıldığı ve sürdürüldüğü ülke konumuna gelmiştir. Hititler Anadolu'da Alacahöyük (15 bin civarı nüfusa sahip) ve Boğazköy gibi önemli yerleşim yerleri kurmuşlardır. Bu yerleşim yerlerinde taş kaplamalı sokaklar inşa etmişler, kanalizasyon sistemleri kurmuşlar ve kenti dışarıya gizlice açan yer altı tünelleri yapmışlardır. Frigyalılarda verimli topraklar tarım yapmışlardır. Bu tarım faaliyetleriyle beraber çevrelerinde bulunan geniş ormanlar sayesinde kerestecelik ve marangozlukta gelişmiş ve dokumacılık faaliyetlerinde de bulunmuşlar ve Antalya–Serik arasında Aspendos, Ankara'da Gordion ve İzmir'de de Efes antik kentini kurmuşlardır. Efes, Sard (Lidyalılar), Gordion (Frigyalılar), ve Diyarbakır–Malatya üzerinden Asurluların başkenti olan Ninova'ya kadar uzanan Kral yolu bu devrin en önemli ticaret güzergâhıdır (Doğanay, 2014).

Roma İmparatorluğunun yıkılması (395) ile beraber Anadolu'da Bizans egemenliği başlamıştır. Bizans Anadolu'da yoğun bir şekilde tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde bulunmuş, dokumacılığı daha da geliştirmiştir. 1071'te Bizans'a karşı kazanılan Malazgirt Zaferi ile Sultan Alpaslan Anadolu'nun kapılarını Türklere açmıştır. Bu devirde konar–göçer hayat süren Türkler Anadolu'da yazlık (yaylak) ve kışlık (kışlak) kalacak yerler için yeni yerleşim yerleri kurmuşlardır. Sınır boylarına yerleştirilen uç boyları ise daha çok hayvancılıkla uğraşmışlardır. Bu zamana tarihçiler Anadolu'nun Türkleşmesi devri demektedirler. Selçuklu şehirlerinde ekonomik hayatı geliştirmek ve sürdürmek için de “Ahi Teşkilatı” kurulmuştur. Esnafın ürettiği ürünleri başka yerlere satmak, esnafın hammadde ihtiyaçlarını karşılamak ve ticareti geliştirmek içinde önemli yollar üzerine kervansaraylar ve hanlar inşa edilmiştir. Bu devirde Anadolu'daki Türk nüfusu Bizans nüfusundan

daha fazladır ve Anadalu'ya Türk yurdu demişlerdir. Kayseri, Konya, Samsun, Alanya bazı önemli ticaret kentleri olmuştur (Doğanay, 2014).

Söğüt (Bilecik)'te kurulan Osmanlı Beyliği (1299), ilk zamanlarda tarım arazilerini genişletmek ve yeni yurtlara yerleşmek için yönünü Bizans'a yöneltti ve Bizans topraklarındaki kasabalara, kentlere yerleşerek topraklarını genişletti. Bu genişlettiği yerleri Türk yurdu yapabilmek için iskan siyaseti izledi ve bu iskan siyasetiyle Türkmenleri bu toprakalara yerleştirdi. Toprak yönetiminde ise eski Türk devletlerini örnek alan Osmanlı Devleti, devlete ait toprakları 3 gruba ayırmıştır:

- Yıllık geliri 3 bin ile 20 bin akçeden oluşan topraklara tımar,
- Yıllık geliri 20 bin ile 100 bin akçe arasında yer alan büyük tımarlara zeamet,
- Üst düzey yöneticelere ait olan ve yıllık geliri 100 bin akçeden fazla olan topraklara ise has topraklar denilmekteydi.

Kişilerin şahsi taşınır ve taşınmaz mallarına ise mülk denilmekteydi ve mülk sahibi olan kişi mülkünü kirayabilme, satma haklarına sahipti. Ayrıca mülk toprakları mirasta bırakılabiliyordu. 16. yüzyılın ortaları ile 19. yüzyılın ortalarında merkezi otoritenin gücün zayıflaması ve toprak sistemindeki keyfi yönetimle beraber Anadolu'da köylülerin çıkardığı ve Celali İsyanları olarak bilinen birçok isyan çıkmıştır (Doğanay, 2014).

19. yüzyılda Osmanlı Devleti yoğun bir şekilde Balkanlarda ve diğer cephelerde toprak kaybetmesiyle Anadolu'ya yoğun göç hareketi olmuştur. 19. yüzyılı takip eden süreç içerisinde başta Batı Anadolu ve özellikle İstanbul'a yoğun bir şekilde olmak üzere yurdumuzun değişik yörelerine göç faaliyetlerinde bulunulmuştur. Osmanlı Devleti Balkanlarda yaşayan vatandaşlarının Anadolu'ya kitleler halinde gelmesi sırasında iskân için başlarda sorun yaşasada sonraları bu göçleri planlı bir iskana dönüştürmüştür (Şahin, 2006).

Türkiye'nin coğrafi konumu, iklimi, bölgesi gereği var olan su kaynakları, bu su kaynaklarının taşıdığı malzemelerle oluşmuş verimli tarım alanları, jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerine bakıldığında ise çok eski zamanlardan itibaren yerleşmeler için uygun bir alan olduğu sonucuna varırız. Zaman içinde artan nüfusla

birlikte yeni yerleşim alanları da kurulmuştur. Bununla beraber Anadolu'daki bazı yerleşmeler de zaman içinde küçülmüş ve yok olmuştur. Günümüzde varlıklarını koruyan yerleşmelerin görünümü, fonksiyonları, kapladıkları alanlar ve nüfusları birbirinden farklıdır. Bu özelliklerden yola çıkarak Türkiye'deki yerleşmeleri kır ve kent yerleşmeleri olarak iki grup altında toplayabiliriz.

İki gruba ayırdığımız kır ve kent yerleşmelerini birbirlerinden ayırmak için bazı ölçütler kullanırız. Günümüzde bir yerleşmenin şehir veya kır yerleşmesini belirlemek için Frey & Zimmer (2001) şu kriterleri kullanmışlardır;

- Nüfusun büyüklüğü,
- Nüfusun yoğunluğu,
- Yerleşmenin mekansal olarak kapladığı alan,
- Yerleşme alanındaki ekonomik ve toplumsal örgütlenme,
- Ekonomik özellikler,
- İşgücü arzı ve talebi,
- Yönetim,
- Yerleşmenin idari merkez oluşu,
- Belirli bir bölgede yaşayan nüfusun boyutu olarak sıralamışlardır.

Bu kriterlere ek olarak Frey & Zimmer (2001) bu tür resmi tanımların ve daha kapsamlı kavramların basitleştirilmesi için; nüfus büyüklüğü, ekonomik işlevler, toplumsal örgütlenme ve diğer faktörlerin normal olarak diğer unsurları da temsil ettiğini düşünmektedir.

2.1.2.1 Kır Yerleşmeleri

Kır yerleşmelerinin ekonomik faaliyetleri genelde birincil ekonomik faaliyet türleri içinde yer alan çiftçilik, hayvancılık ve ormancılıktır. Kır yerleşmelerini özelliklerine

ve nüfusuna göre tablo 3’te görüldüğü gibi üç alt grupta toplarız bunlar; kasaba, köy ve köy altı yerleşmelerdir.

Köy: 1924 yılında çıkarılan 442 sayılı Köy Kanunu’na göre; “nüfusu 2000’in altında olan ve cami, okul, yaylak, baltalık, orman gibi malları bulunan ve toplu veya dağınık oturan insanların bağ, bahçe ve tarlaları ile birlikte oluşturdukları yerleşmelerdir.” Yamaç, sırt gibi yüksek kesimlerden, ova gibi alçak konumlara, ormanlık alandan, suların aktığı yerlere kadar Türkiye’nin her bir tarafına saçılmış yerleşmelere köy denir (Doğanay, 2014). Tezcan (1970) köylerin belirlenmesinde esas unsurun nüfus yerine fonksiyonel özellikler olduğunu belirtmiştir ve sosyolojik açıdan da köyün özellikleriyle bazı bilgiler vermiştir;

- Köyde oturanlar birbirlerini şahsen ve isimleri ile birlikte tanır,
- Sürekli yüzyüze olan ilişkilerden dolayı bağlılık duygusu kuvvetli ve canlıdır,
- İş faaliyeti genelde tarım ve hayvancılıktır,
- Köy halkının toplandığı kahve, köy odası, cami, dükkân veya bir meydan bulunur,
- İhtiyaç ve ölüm anlarında yardımlaşma olur.

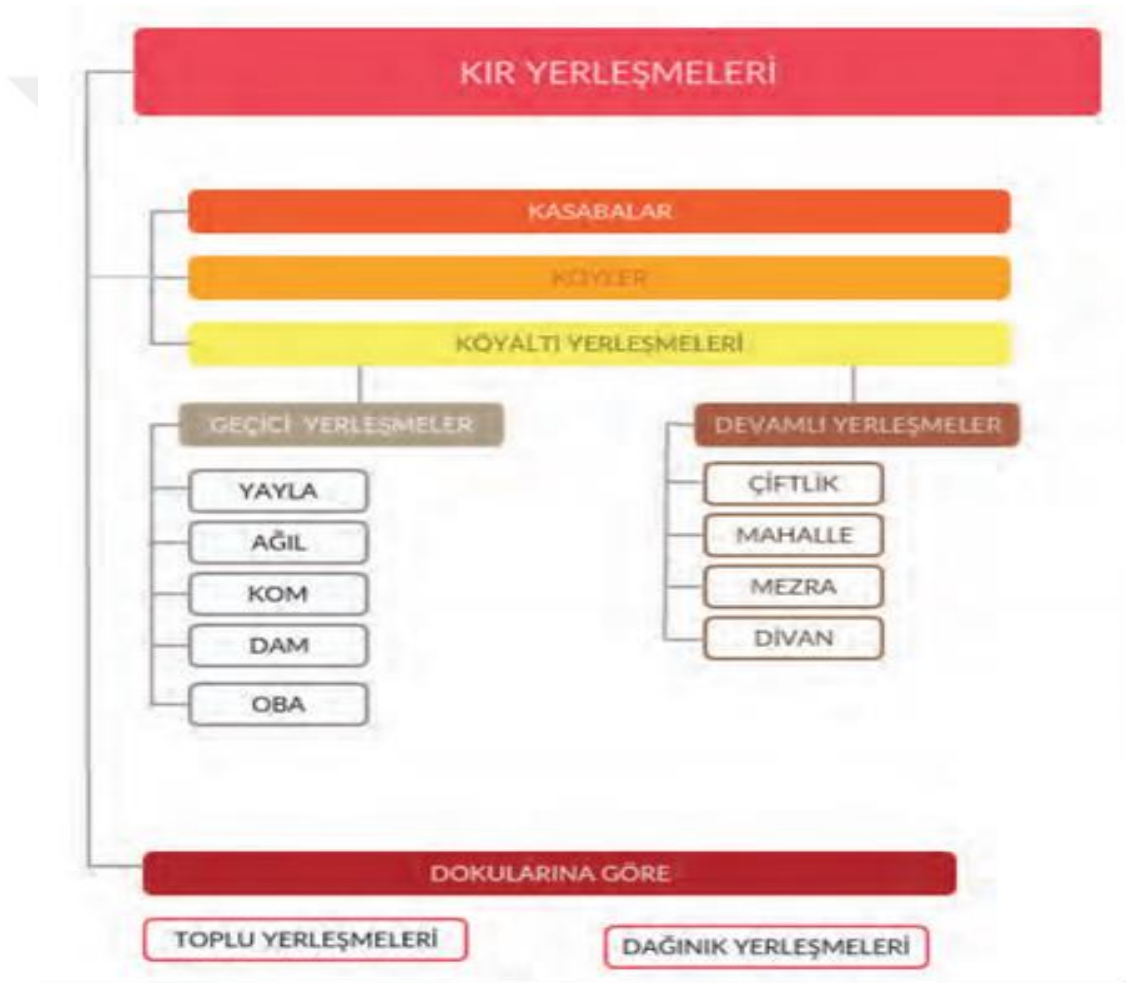
Kasaba: 1924 yılında çıkarılan 442 sayılı Köy Kanunu’na göre; “nüfusu iki bin ile yirmi bin arasındaki yerleşmelere kasaba denir. Nüfusu iki binden aşağı olsa dahi belediye teşkilatı mevcut olan nahiye, kaza ve vilayet merkezleri kasaba itibar olunur.” Ve bu yerleşmeler “Belediye Kanunu’na” tabidir. Kasabalar kendi bünyelerinde küçük atölyeler bulundururlar.

Köy İdari Alanındaki Kır Yerleşmeleri: Köy idari alanı altında tablo 3’te de gösterildiği gibi kırlarda geçici (yayla, oba, ağıl, kom, dam) ve sürekli (mahalle, divan, çiftlik, mezra) yerleşilen alanlardır. Tanoğlu (1969) kır yerleşmeleri ile ilgili şunları söylemiştir:

- Ülkemizde görülen yerleşme biçimlerindedir.

- Bazen bir köyden, kasabadan, şehirden kopmuş veya kendi isteğiyle ayrılmış yerlerdir.
- Kendi başlarına köy olamayacak kadar küçüklerdir ve bazen tek ev olmakla beraber çoğunlukla birkaç tane evden meydana gelirler.
- Genelde kalıcı yerleşim özellikleri gösteren bu yerleşmeler bazende geçici yerleşim özelliği gösterebilir ve özelliklerine göre çeşitli isimler alırlar.

Tablo 3: Ülkemizdeki Kır Yerleşmeleri (Erdebil, Düzgün, Siyavuş ve Yılmaz, 2017).

2.1.2.1.1 Devamlı Kır Yerleşmeleri

Kır yerleşmeleri kasaba, köy ve köyaltı yerleşmeler olarak üç gruba ayrılmıştır (Tablo 3). Köyaltı yerleşmeleri ise kendi arasında devamlı ve geçici olarak iki gruba ayrılmıştır. Kır yerleşmeleri dokularına göre ise toplu yerleşmeler ve dağınık yerleşmeler olmak üzere ikiye ayrılır.

Mahalle, kelime anlamı itibareyle mahaldan gelir. Mahal ise konaklanan yer anlamına gelmektedir. Köyden mesafe olarak ayrı idari olarak köye bağlı yerleşim alanlarıdır. Mahalleler; Batı Karadeniz, Batı Anadolu, Akdeniz ve Marmara'da yaygındır (Şahin, 2006). Topraksız ve toprağı kendilerine yetmeyen köylülerin köylerinden ayrılıp, sahipsiz arazilerde tarım ve hayvancılık faaliyeti yapmaları sonucu oluşan iskanlardır. Ege bölgesinde çoğu damlar mahalleye dönüşmüştür. Seyrak olan bu yerler genelde yirmi ile yirmi beş haneden oluşur ve idari işler dışında köy ile bağlantıları fazla değildir (Yücel, 1995).

Mezra, ekilecek ve ziraat yapılacak yer anlamına gelir. Sulanabilir, sebze ve meyve yetiştirilebilir iskân şeklidir. Selçuklular zamanında mezraalar şehir ve kasaba hayatında önemli bir yeri olan bağ ve bahçeler haline getirilmiştir ve mesire alanı görevi görmüşlerdir. Daha önce yapılan araştırmalarda yayla ile mezraanın karıştırıldığı zamanlar olmuştur. Bazı mezraalar ise elverişli şartlar sayesinde gelişmişlerdir. Bazı mezraalar köy, bazıları, kasaba ve bazı mezraalar ise Elâzığ ve Malatya gibi şehir haline dönüşmüştür (Yücel, 1995).

Çiftlik, kişi başına düşen zirai arazi alanların geniş olduğu yerlerde beliren zirai çiftlikleri ekip biçecek işçileri, işçilerin kaldığı yerleri, ambarı, samanlığı, ahır ve çiftlik sahibinin yaşadığı konaktan ibarettir. Çiftlikler çok eski bir Türk geleneğinin devamıdır. Yakın tarihe kadar bütün araziler devletindi ve devlet bu arazileri verimlilik, sulak alanda olmasının önemine göre küçük parçalar halinde kişilere kiralardı ve bunlara kiralık çiftlikler adı verilirdi. Birde devletin köylü halkla ortaklık ettiği çiftlikler vardı. Bu çiftliklere devlet sürecekle hayvanını verirdi ve tohumunu köylüyle ortak alırdı. Elde edilen ürünü ise devlet ve çiftliği kullanan kişi yarı yarıya paylaşırdı ve devlet ortakçıdan başka bir vergi almazdı (Yücel, 1995).

Doğu ile Güneydoğu Anadolu'da, güvenliğin sağlanması için devlet mahalli beylere ve aşiret reislerine çiftlikleri kiralamışlardı. Devletin zayıfladığı dönemlerde bu zamanlarda bu kişiler çiftliklere el koymuşlardır. Bu çiftlikler günümüzde köylülerle ortaklaşa kullanılmaktadır. Ortakçı çiftliklerin kalıntıları Diyarbakır'da mevcuttur (Yücel, 1995).

Divan, coğrafyacıların ve tarihçilerin mahiyeti üzerinde uzlaşamadıkları terimlerden biridir. Divan tarihçilere göre Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetim sistemi dahilinde

köy ile nahiye arasında kalan idari ve mali bir birimin adıdır. Coğrafyacılar ise divanı (köyden küçük fakat köye bağlı) bir köy - altı yerleşme şekli olarak kabul etmektedirler. Ama yapılan araştırmalar sonucu divan eskiden birkaç tane köyün birleşmesiyle oluşmuş üniteler olduğu sonucuna varılmıştır. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar sonucunda divana verilen isimlerin

- Kiminin rakamlardan dördüdivan, yedidivan,
- Kiminin kişilerin isimlerinden Koca bey, Hacı Gazi divanı,
- Kimi divanlar isimlerini Türk boylarından Avşar, Kayı divanı,
- Kimi isimlerini sulardan almıştır İncesu, Akpınar divanı,
- Kimi divanlar isimlerini arazilerden almıştır Viranşehir, Sazak divanı,
- Kimi divanlarda Güney, Kiragos, Yalak gibi isimler almışlardır ve bunlarda muhtelifdirler.

Sonuç olarak divan köy–altı bir yerleşmesi değil; idari bir birimdir. Osmanlının son zamanlarında divanlar kaldırılmış ve yerlerine muhtarlıklar getirilmiştir. Muhtarlıklar divanın devamı ya da divanı farklılaştıran bir kurum değil daha başka bir oluşumdur. Muhtarlıklar devletin en alt kademe örgütüdür ve güvenliği sağlamak için kurulmuş oluşumlarken, divan devletin herhangi birisine verebildiği, sahibinin değiştirilebildiği ya da devletin kendisine bağlı olan sınırları değişebilen bir vergi toplama ünitesidir. Osmanlı zamanında var olan divanlara Sinop, Çorum, Kocaeli bölgelerindeki divanlar örnek verilebilir (Yılmaz, 2010).

Tanoğlu (1969) divanı Batı Karadeniz bölgesi dağ, vadi ve ormanlarının teşkil eden küçük, dağınık yerleşmeleri üzerine kullanılabileceğini ve Batı Karadeniz divanlarının ülkemizin en dikkate değer yerleşmeleri olduğunu söylemiştir. Eskiden beri süregelen sahilden, ovalardan vadiler boyunca dağlık alanlara ve ormanlara sokulan kimseler tarafından açılmıştır. Günümüzde ise bu faaliyet devam etmektedir ve bu açılan yerleşim alanlarının başına yeni sıfatı getirilmektedir. Batı Karadeniz yer alan bu yerleşmeler Gerede, Bolu, Düzce, Adapazarı yerleşim alanlarında görülür ve buralarda ziraatle uğraşmaktadır. 10. sınıf coğrafya ders kitabında da divanla

ilgili olarak Tanoğlu (1969)'un verdiği bilgilere yakın ve benzer açıklamalar bulunmaktadır.

2.1.2.1.2 Geçici Kır Yerleşmeleri

Yayla, ülkemizin hemen her yerinde orman üst sınırı içerisinde yer alır. Sıcak mevsimlerde hayvanları otlatmak ve bunaltıcı sıcaklardan kurtulmak için kurulan yerleşmelere denir. Yayla, yaylak, yazlak, güzle, güzlek, kışla, kışlak sözleri yapıbilimsel ve sayfiye anlamlarını bir tarafa bırakırsak gayet açıktır. Anadolu'da yaygın bir faaliyet olan yaylacılık bazen bütün köy halkı ile, bazen kadınlar, çocuklar ve çobanlarla, bazen de sadece çobanlarla yapılır. Yazları ovoidan dağa ve kış aylarında ise dağdan ovaya doğru geçilir. Yaylalar geçici yerleşim birimleridir, eğer kalıcı yerleşim yerleri olurlarsa bu yerler yayla özelliğini kaybeder ve köy olurlar (Tanoğlu, 1969).

Ağıl, Türkçe bir kelimedir ve ağılın anlamı köy demektir. Zaman içinde anlamı değişmiştir ve artık köy anlamında kullanılmamaktadır. Bu boşluğu farsçadan gelen köy kelimesi doldurmuştur. Ağıl günümüzde davarların bir çitle, taşla, ağaçla muhafaza edildiği mekanalara verilen isimlerdir. Geçmişte ağıl olan yerlerden bazıları köy, bazıları kasaba, bazıları ise şehir olmuş olabilir (Tanoğlu, 1969).

Kom, anlamı ve hangi dilden geldiği tam olarak bilinmemektedir. Köy dışında davarları koymak için bir veya birkaç ağılla çoban kulübesinden ibaret olan yerleşim alanlarıdır. Elverişli komlara sahip olan kişiler komlara zamanla yerleşerek ziraat yaptıkları görülmüştür. Ziraate devam edildiği zaman komların özelliği kaybolur ve mezraaya dönüşür. Bir yerin kom ya da mezraa olabilmesi için herhangi bir yerleşim yeri ile alakası olan insanların kurmuş olması gereklidir. Tunceli, Erzurum, Erzurum–Kars yörelerinde görülür (Tanoğlu, 1969).

Oba, Anadolu'da (oba, obaköy) yaygın bir yerleşme ismidir. Eski Türklerde anlamı cemaat, çadır halkı, göçebe ailesi, küçük çadır, yurt, mesken, ailedir. Eski Türkler göç zamanlarında bazı yerlere obayı (çadırlarını) kurup belli bir süre hayvanları ile dinlenirlerdi. Daha sonra kısa süreli kurulan bu şehirlerlerin yerleri boş kalırdı. Günümüzdeki anlamı ise çadır veya çadır topluluğu, basit bir mesken, yaylak ve kışlak (aşağı oba–yukarı oba), bazen de sadece kışlak anlamına gelmektedir. Ağıl ve

kom gibi oba hakkındaki bilgilerimizde yeterli değildir. Buna rağmen obalarda yapılan hayvancılık faaliyetleri komlardakinden daha fazladır ve obalar eski Türk geleneklerini daha çok yansıtmaktadır. Türkiye’de en yaygın örnekleri 1500–2000 metre yükseklikte Ordu–Giresun arasındaki dağlık alanlardır (Tanoğlu, 1969).

Dam, Ege ile Akdeniz bölgeleri arasındaki kır yerleşmelerinde görülür. Ziraatin köy ile mahalle tarafından yapıldığı yıllarda sığırların ekili alanlara zarar vermemesi için, sahipleri ve çobanlar tarafından damlara götürülürdü. Ekili alanlardan ürünler alındıktan sonra hayvanlar yeniden sürekli iskan ettikleri yere getirilirdi. Anadolu’nun bir çok yerinde yer alan ziraat aletlerinin korunduğu damlarla, hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı damları eş tutmak, onların bir uzantısı görmek boşunadır (Yücel, 1995). Bunların dışında saya, banı, pey, değirmen, balıkçı barınağı gibi başka yerleşme birimleri de bulunmaktadır.

2.1.2.1.3 Dokularına Göre Kır Yerleşmeleri

Dağınık Yerleşmeler: Yücel (1995) Türkiye’de kır yerleşme dokusunun tam olarak nasıl ayırt edileceği konusunda net bir görüşün olmadığını söylemektedir çünkü; binalar arası mesafesinin ne kadar olacağından hiç kimse bahsetmemiştir. Dağınık yerleşmelerin olduğu bir yerde ova üzerinde birbirine yakın toplu binalar ve toplu yerleşmelerin hakim olduğu yerlerin dağlık kesimlerinde dağınık yerleşmeler görülebilir. Bu şekilde iskanın toplu ve dağınık yerleşme sınıfının yapılmasını bilimsel açıdan eksik ve yoksun bulmaktadır. Tanoğlu (1969) dağınık yerleşme ile ilgili olarak tek tek ya da birkaç evin birbirlerinden uzaklaşmasına, arazi üzerinde adeta serpilir şeklinde tanımlamıştır. 10. sınıf coğrafya ders kitaplarında ise evlerin tek bir ev ya da birkaç ev şeklinde arazi üzerine dağılmıştır şeklinde tanımlanmaktadır ve dağlık alanlarda görüldüğü söylenmektedir.

Sonuç olarak tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde bulunmak için köylüler ülkemiz arazilerinin bütün potansiyellerinden yararlanmışlardır ve sosyal yönden kendilerini güvende hissetmek istemişlerdir. Bu durumun sonuçları olarak dağınık yerleşimler ve geçici yerleşim alanları ortaya çıkmıştır.

Toplu Yerleşmeler: Tanoğlu (1969) “köye ait bütün evler, köyün arazileri (tarla, bağ, bahçe, yaylak, bostan vb.) tek bir noktada toplanmıştır.” Köye ait bütün unsurlar ve

köy halkının müşterek olarak yararlandığı okul, cami, pınar gibi yerler ortak noktada bulunur ve sosyal birlik olarak köy budur. 10. sınıf coğrafya ders kitabında da Tanoğlu (1969)'un açıklamasına benser ve yakın açıklamalar bulunmaktadır. Ayrıca birçok coğrafyacının bahsettiği seyrek dokulu kır yerleşmeleri coğrafya ders kitabı içerisinde yer almamıştır ve bunu tablo 3'e bakarak anlayabiliriz.

2.1.2.2 Kent Yerleşmeleri

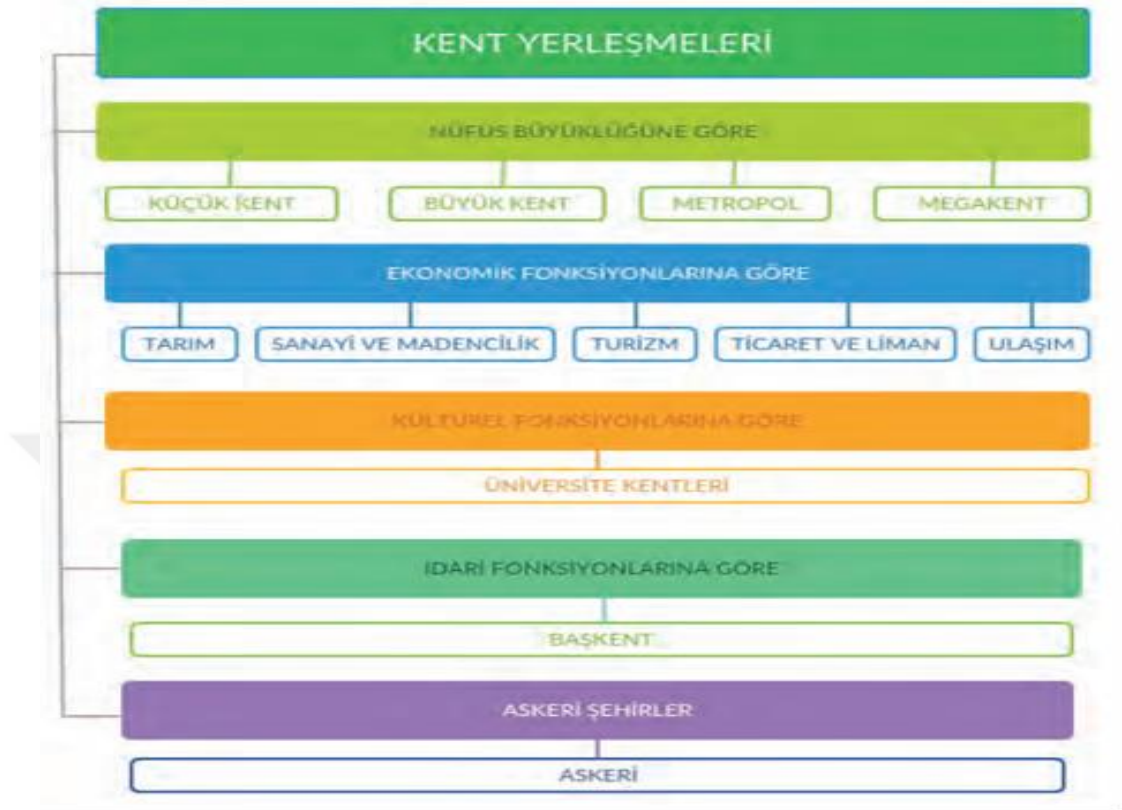
Doğanay (2014) şehri Farsça'dan Türkçe'ye geçmiş bir kelimedir. Son yıllarda Kent ile şehir sözcüklerinin kullanılması ise kısmen doğrudur. Kend (kent) eski Türkçe'de Semerkand gibi şehirlere karşılık gelsede çoğu zaman köy anlamındadır. Kenti planlama, yönetim, nüfus, ekonomik işlevler gibi fonksiyonların önemine dikkat edilerek tanımlanması gerektiğini savunmaktadır.

Avcı (2004) bir yerin kent olabilmesi için şu kriterleri kullanmıştır;

- İdari merkez oluşu,
- Nüfus büyüklüğü,
- Ekonomik veya toplumsal özellikler.

Türkiye'deki şehir yerleşmeleri Tablo 4'te görüldüğü üzere nüfusuna ve işlevine (fonksiyonuna) göre sınıflandırılır. Nüfusuna bakarak şehirlerin büyüklükleri hakkında bilgi sahibi olurken; şehirlerin işlevlerine bakarak şehirde yapılan faaliyet türleri hakkında bilgi elde edilir.

Tablo 4: Kent Yerleşmeleri (Erdebil, Düzgün, Siyavuş ve Yılmaz, 2017).

2.1.2.2.1 Nüfusuna Göre Kentler

Doğanay (2014) şehri Farsça'dan Türkçe'ye geçmiş bir kelimedir. Son yıllarda Kent ile şehir sözcüklerinin kullanılması ise kısmen doğrudur. Kend (kent) eski Türkçe'de Semerkand gibi şehirlere karşılık gelse de çoğu zaman köy anlamındadır. Kenti planlama, yönetim, nüfus, ekonomik işlevler gibi fonksiyonların önemine dikkat edilerek tanımlanması gerektiğini savunmaktadır.

Avcı (2004) bir yerin kent olabilmesi için şu kriterleri kullanmıştır;

- 10,000-50,000 arası nüfuslu şehirler küçük şehirler,
- 50,001-100,000 arası nüfusa sahip şehirler orta büyüklükte şehirler,
- 100,001-1,000,000 arasında nüfusa sahip yerleşmeler de büyük şehirler olarak nitelendirilebilir.

- 1,000,000'dan daha fazla nüfusa sahip yerleşmeler genellikle metropolitan şehirlerdir.

2.1.2.2.2 Fonksiyonlarına Göre Kentler

Türkiye'deki şehir yerleşmeleri Tablo 4'te görüldüğü üzere nüfusuna ve işlevine (fonksiyonuna) göre sınıflandırılır. Nüfusuna bakarak şehirlerin büyüklükleri hakkında bilgi sahibi olurken; şehirlerin işlevlerine bakarak şehirde yapılan faaliyet türleri hakkında bilgi elde edilir.

Tarım Şehri: Genel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Nüfus ticaret ve hizmet sektörüne bağlı olarak değişkenlik gösterir. Tümertekin (1973) bu şehirler genelde az nüfuslu ve küçük yerleşmelerdir. Nüfusları genelde doğal yollarla artmaktadır. Bazen bir kasaba olabilirler, bazende gelen göçlerle şehir olabilirler ancak; genelde göç veren şehirlerdir ve göçle nüfusu azalan nüfusa orantılı olarak ziraatle uğraşan insan sayısı da azalmaktadır. Bu şehirlerdeki sanayi faaliyetleri genel olarak tarım ve hayvancılık üzerine gelişmiştir. İnegöl, Bafra, Ceylanpınar örnek verilebilir.

Ticaret Şehri: Hizmet ve sanayisi gelişmiştir ve gerçek işlevi ticarettir. Geniş bir arbtölgesi vardır ve işlek ulaşım yollarının kavşak noktasındadır. Liman şehri olarak büyümüş bu şehirlerin korunaklı limanları vardır. Şehrin büyümesiyle beraber değişen orta ya da büyük ölçekte sanayi kuruluşları, ticaret mallarının alım satımının yapıldığı, üretildiği, korunduğu, depolandığı çok fazla sayıda iş yeri, pazar, büyük ölçekli alışveriş merkezleri, fuarlar ve panayırılar büyük küçük alışveriş vardır. İthalat ve ihracat yoğun olarak yapılır. İstanbul, İzmir, Mersin, Samsun örnek verilebilir.

Sanayi Şehri: Gerçek işlevi sanayi faaliyetleri, üretim olmakla beraber hizmet ve ticaret gibi fonksiyonları da gelişmiş şehirlerdir. Tümertekin (1973) bu şehirleri üç gruba ayırmaktadır:

- 1- 20-25 bin arası az nüfuslu olanlar: Sanayi faaliyetleri tarım ve hayvancılıkla ilişkili olan şehirlerdir. Nüfusu doğla yollardan artmaktadır ve nüfus artış hızı yavaştır.
- 2- 100 bine kadar olan orta nüfuslu şehirler: bunların bazılarında nüfus artış hızı doğla yollarıdır ve bazılarında ise nüfus artış hızı erken bir zamanda

artmıştır. Nüfusu hızla artan şehirlerde sanayi fonksiyonu diğer fonksiyonlardan oldukça yüksektir.

3- 100 bin üzerinde çok nüfuslu olan şehirler: bu şehirlerde sanayinin yanı sıra tarım ve hayvancılık dışında diğer fonksiyonlarda çok gelişmiştir.

Ticari faaliyetler gelişmiştir. İthalat veya ihracat yoğun olarak yapılmaktadır. Sanayi şehirlerine İstanbul, Ankara, Kocaeli, İzmir örnek verilebilir.

Maden Şehri: Bu şehirlerin merkezlerinde esas faaliyet madenciliktir ve nüfusun büyük bir kısmı madencilikte çalışmaktadır. Bu şehirlerde genel olarak bakır ve kömür madeni çıkarılmaktadır. Zonguldak, Kozlu, Tavşanlı, Maden, Soma örnek verilebilir (Tümerkin, 1973).

Turizm Şehri: Gerçek işlevi turizm olmakla beraber ticaret ve hizmet sektörünün de geliştiği şehirlerdir. Doğal güzelliklere veya tarihî zenginliklere sahip şehirlerdir. Gelişmiş bir ulaşım ağına sahiptirler. Bünyesindeki sanayi tesisleri şehrin gelişmesine bağlı olarak farklılık gösterir. Gelişmiş ticari fuarlar, panayırlar, pazarlar ve alışveriş merkezleri vardır. El sanatları gelişmiştir ve oldukça yaygındır. İstanbul, Antalya, İzmir, Muğla.

Ulaşım Şehri: En gelişmiş işlevi ulaşım olan şehirlerdir. Ulaşım ile beraber ticaret, sanayi, hizmet sektöründe gelişir. Gelişmesinde ulaşım hizmetlerinin etkisi vardır. Kavşak noktaları ile işlek yollar üzerinde yer alırlar. Konya, İstanbul, Eskişehir.

İdari Şehirler: Yönetim merkezi olan şehirlerdir ve gelişmelerinde bu etken önemli rol oynar. Hizmet sektöründe idari kadronun kalabalık olmasından dolayı gelişir. Ankara.

Kültürel Şehirler: Bünyelerinde üniversite ve yüksek okullara sahiptirler, çeşitli bilim, sanat ve kongre faaliyetlerinin olduğu, festivallerin yapıldığı, tarihî zenginlikleri olan şehirlerdir. Bu şehirlerde hizmet ve ticaret sektörü de gelişir. İstanbul, Ankara, Eskişehir, İzmir.

Askeri Şehirler: Gelişmesinde askeri yapının etkisi büyüktür. Tümertekin (1973) bu şehirlerde erkek nüfus oranı daha fazladır. Askeri fonksiyonlara bağlı olarak diğer fonksiyonlarda gelişmiştir. Isparta, Erzincan, Narlıdere, Gölcük örnek verilebilir.

2.2 Yerleşme Coğrafyası Konularının Arazi Çalışmaları ve İnceleme Gezileri Uygulaması ile İlişkisi

Yaşadığımız yeri ve dünyayı dört duvar arasında slaytlardan, videolardan, öğretmen anlatımından, sınıfın penceresinden ve okul bahçesinden tam anlamıyla anlamamız mümkün değildir. Yerleşmeyi yaşayarak, gözlem yaparak ve birincil kaynaklardan yararlanarak anlamamızın en iyi yolu arazi çalışmasıdır. Derslerde anlatılan soyut cümleler arazi çalışmaları ile karşımıza form kazanmış, işlevinin ne olduğunu belli eden anlamlar bütününe dönüşür. Öğrenciler burada yaptıkları gözlemlerle ve anlatıcının anlattığı bilgilerle zihinlerinde kendilerine has öğrenme yaparlar ve dört duvar arasında öğrenilen bilgiden daha kalıcı olur.

Öğrenciler yerleşme için insanların hangi alanları tercih ettiklerini, yapı malzemelerinin neler olduğunu, zamanla yerleşmenin nasıl evrim geçirdiğini burada birincil yolla gözlemlerler.

Yapılan arazi çalışması ile grup bilincini geliştirirler ve sorumluluk alma duygusunu hissederler. Grup içinde birbirlerini tanırlar ve sosyalleşirler. Bunlarında dışında yapılan çalışma ile eğlenceli vakit geçirirler.

2.3 Yerleşme Coğrafyası Konularının Arazi Çalışmaları ve İnceleme Gezileri Uygulaması ile İşlenişi

Yerleşme konuları sınıfta işlenirken yapılacak gezi gözlem güzergahı belirlenir. Yapılan planlamadan okul yönetimine haber edilir ve velilerden öğrenciler için izin istenilmez. Öğrencilere yanlarında neler getireceği, öğrencilerin neler yapması gerektiği ve yapılacak çalışmalar için öğrenciler bilgilendirilir. Gezide öğrencilere uygulama alanında yerleşme ile ilgili bilgiler verilir ve neleri gözlemlenmeleri gerektiği dikte edilir. Öğrencilere anlatıcı kişi anlatımdan sonra soru sormalıdır ve bu şekilde kavram yanlışları düzeltilir. Bunun yanında öğrencilere sorulan sorularla

konu içinde eksik kaldıkları noktalar birincil kaynaklar gösterilerek öğrenme anlamlı hale gelir.

Arazi çalışmaları sayesinde öğrenciler yerleşme konularını bir bütün halinde öğrenirler ve geçmişten kalan yapılarla günümüz yapılarına geçişteki evrimi, kullanılan yapı malzemelerindeki farkı, yerleşmenin dokusunu, yerleşme yerindeki ekonomik faaliyet türlerinin neler olduğunu gözlemlenmelerine dikkat edilmelidir. Bunlara yönlendirme yapılmalıdır ve gözlemin amacına uygun planlar dahilinde işlenmesi sağlanmalıdır.

Ayrıca öğrenciler arasındaki grup olma bilincine dikkat edilmelidir. Öğrencilerin sosyalleşmesine fırsat tanınmalıdır. Kurallara uyulması için öğrenciler aynı renk kıyafet giyebilir veya grup olduğunu belli eden eşyalar kullanılabilir. Arazi çalışmasında görevli olan kişi grubu kolay yönlendirmek ve ikazda bulunmak için düdük kullanılabilir. Görevli kişi anlatımı yapacağı yerin sesini engelleyen unsurlara dikkat etmelidir. Anlatıcı, dinleyicilerin dikkatinin dağıldığı zamanlarda dinleyicileri tekrar konuya çekmek için değişik aktiviteler yapabilir.

2.4 Bölüm Arazi Çalışmaları ve İnceleme Gezileri ile Coğrafya Öğretiminde Kullanılan Diğer Yöntemler

2.4.1 Arazi Çalışmaları Yöntemi

Arazi gezileri coğrafya ile ilgili seçilmiş olan bir konu üzerine belirlenmiş sahalara incelemelerde bulunmak, bu sahalarda veri toplamak, deneyim elde etmek ve araştırmalarda bulunmak için düzenlenir (İzbırak, 1992). Coğrafya öğretiminde eğitsel amaçlarla okul dışında gerçekleştirilen etkinliklerin nasıl adlandırılacağı hususunda tam anlamıyla bir görüş birliği yoktur. Yerli ve yabancı kimi araştırmacılar arazi çalışması, arazi gezisi, inceleme gezisi vb. terimleri neredeyse eş anlamlı olarak kullanmaktadır (Alkış, 2010). Bununla sebebi arazi çalışmaları içinde birçok öğretim yaklaşımını ve yöntemini bünyesinde barındırmasındandır. Alan veya arazi, coğrafyanın laboratuvarı niteliğindedir (Şahin ve Özey, 2012). Öğrenciler inceleme gezileri sayesinde ezber bilgide geçen kavramları somuta döker ve inceleme gezileri öğrencilerin tecrübe kazanmasını ve öğrencilerin çevrelerini yorumlayabilmesini sağlar. Arazide yapılan gözlemler ve ölçümler sırasında görme, duyma, dokunma, koku alma algılamaları kullanılmakta ve coğrafi anlamda

deneyimler kazanılmaktadır (Şahin ve Özey, 2012). Arazi çalışması öğrencilerin ilgilerini çeker ve coğrafi sorular için ‘gerçek hayatla ilgili uyarıcıları sağlar, toplama, kaydetme, sunma, analiz etme ve kanıtları değerlendirme süreçleri kapsar. (Alkış, 2010). Bu sebepten üst düzey düşünme yeteneklerinin geliştirilmesi için fırsat verir. Coğrafya Dersi Öğretim Programı’nda; “eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim ve empati, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, girişimcilik gibi genel becerilerin yanı sıra, coğrafya dersine ait; harita kullanma, gözlem, arazi çalışması, coğrafi sorgulama, tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama, zamanı algılama, değişim ve sürekliliği algılama ile kanıt kullanma becerisi yer almaktadır (CDÖP, 2011)”. Başka bir ifadeyle kullanılacak öğretim yöntemleri ile aynı zamanda bu becerilerin kazanılması amaçlanmaktadır.

Arazi çalışmaları sayısız kelimeler yığını kurularak ve onlarca kaynak, materyal kullanılarak bize anlatılmaya çalışılan fazla kelime oyunlarına girmeden, metaforlar kurmadan doğrudan birincil kaynaktan gösterme imkanı sağlar. Öğrencilerin gözlemledikleri yerle ilgili daha başka bilgiler edinmesine olanak tanır. Öğrenciler hiçbir video kasetin, slaytın, resimin veremeceği kokuyu, o yöreye ait sesleri, gözlemledikleri yere ait davranışları hakkında da arazi çalışmaları sayesinde bilgi sahibi olurlar ve bu çalışmalarla öğrenmeyi öğrenirler. Coğrafya öğretim yaklaşımlarının ve yöntemlerinin gözlemlerde dahil birçoğunu içinde barındıran yöntem arazi çalışmaları adı verilmiştir.

“Arazi çalışmalarının eğitim bilimleri ders kitaplarında yer almamasının nedeniye gezi gözlem yöntemiyle karıştırılıyor olmasıdır ve coğrafya öğretimi almamış kişilerin düşecekleri bir yanılgı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta coğrafya eğitimcilerinin bile kimi zaman bu iki olguyu birbirine karıştırdığı gözlemlenmektedir” (Çalışkan, 2015). Arazi çalışmaları coğrafya için bu kadar mühim midir? Sorusu sorulduğunda ise soruyu başka bir açıdan değerlendirebiliriz. ‘İnsanların yaparak, yaşayarak öğrendiklerinin daha kalıcı ve daha anlamlı bir öğrenmeyi tetiklediği sınanmış bir gerçek olarak karşımızda duruyorken arazi çalışmaları gibi öğrencilerin öğrenme içinde aktif rol aldıkları bir yöntemin sorgulanması ne kadar doğrudur? (Çalışkan, 2015).

Arazi çalışmaları yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi sağlar ve coğrafya için arazi çalışmaları uygulamalı çalışılabilecek deney alanı laboratuvar sahasıdır. “Okulların gerçekleştirdiği arazi çalışmalarına dünyanın çeşitli yerlerinde arazi gezisi (field trip), gezi (excursion) gibi isimler verilirken ülkemizde genelde arazi çalışmaları (field work) ismi tercih edilir ve ayrıca eğitim bilimciler gezi-gözlem demeyi tercih eder” (Alkış,2010).

2.4.1.1 İnceleme Gezileri ve Arazi Çalışmalarının Önemi

“Öğretmen, inceleme gezilerine önem vermelidir. Coğrafya dersi için vazgeçilmez olan arazi çalışmaları hem arazi çalışma becerisinin gelişmesi hem de pek çok coğrafi olayın yerinde görülüp daha iyi algılanması için çok önemlidir. Program tablosundaki açıklamalar kısmında bazı kazanımlar için arazi çalışmasına yönlendirilmesi de bu nedenledir. Arazi çalışmaları yapılırken okul dışındaki uzak yerlere gidilebileceği gibi imkânlar içinde okul bahçesinde de bu çalışmalar gerçekleştirilebilir. Arazi çalışmaları sadece doğayla ilgili olmamalıdır, kazanımlarla ilişkili olarak bir ticaret merkezi, gecekondu mahallesi veya toplu konut alanı bu amaçla gezilebilir. Öğretmen arazi çalışmalarını maddi ve manevi külfetlerini gözünde büyütmemeli, yukarıdaki açıklamalar ışığında okulun bulunduğu çevredeki imkânları da kullanarak mutlaka yılda birkaç kez öğrencileri ile böyle bir çalışma yapmalıdır. Bu geziler, sadece eğlenceli bir gün geçirme olarak düşünülmemeli, her aşaması planlanmalı ve değerlendirilmelidir. Öğrenciler için çalışma kâğıtları hazırlanmalı, sonuç raporları istenmelidir” (CDÖP, 2011). Bu bakımdan arazi çalışması yapılmayan coğrafya öğretimi deney yapılmayan bir bilim olarak nitelendirilebilir ve öğrenme açısından arazi çalışmalarının gerekliliğini Çilenti (1988) şu şekilde özetlemiştir. “Gördüklerimizin %83’ünü, duyduklarımızın %11’ini, kokladıklarımızın %3,5’ini, dokunduklarımızın %1,5’ini, tattıklarımızın ise %1’ini öğrenmekteyiz. Sabit zaman tutularak yapılan araştırmada bireyler; okuduklarının %10’unu, işittiklerinin %20’sini, gördüklerinin %30’unu, hem gördükleri hem duyduklarının %50’sini, söylediklerinin %70’ini, yapıp söylediklerinin %90’ını hatırlayabilmektedirler.” Bu bakımdan da arazi çalışmaları öğrenciler için gözlem yapmak, arazide incelemelerde bulunmak, birincil kaynaklardan örnekleri görmek, teorik bilgilerin günlük hayattaki karşılığını görmek açısından önemlidir”. Öğrenciler

bu bilgileri gözlemleri, algıları sayesinde kendi potalarında eritirler ve kendilerine has yeni bilgiler elde ederler. Böylece öğrenciler kendi bilgilerini yapılandırır.

İyi hazırlanmış ve uygulanmış arazi çalışmasıyla öğrenciler coğrafi bilgileri ile coğrafi bakış açılarını geliştirirler. Gördükleri yerleri coğrafi anlamda anlamlandırma yeteneğini doğrudan alırlar.

Yapılan arazi çalışmaları sayesinde öğrenciler yaşadıkları yerle arazi çalışması yapılan yer arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları fark eder. Farklı yerleri anlamasını sağlar ve o farklı yerle ilgili fikir sahibi olur.

Arazi çalışmaları sayesinde ders kitaplarında anlatılan bilgilerin somut, güncel ve birincil halini görürler. Yapılan araştırma sayesinde gerçekçi bakış açılarını geliştirirler.

Öğrencilerin harita okuma ve yorumlama, veri toplama ve kaydetme, matematik becerileri, taslak oluşturma, analiz etme, düşünme ve bağlantı kurma gibi becerilerini geliştirmesine olanak sağlar (Alkış, 2010).

Öğrencilerin grup bilincini geliştirmesini sağlar. Öğrencilerin grup içinde ve grupla beraber nasıl hareket etmeleri gerektiği konusunda kendilerini geliştirme imkânı verir.

İyi bir planlama ile yapılmayan arazi gezisi, uzun bir yolculuktan sonra üstün körü anlatılan bilgilerle, günlük hayatla ilişkilendirilmeyen olaylar arazi çalışmalarının önemi düşürür ve bu şekilde yapılan bir arazi çalışması ders hüvviyetinden çok zaman ve para kaybı yaşatan yorucu bir etkinlik olur. Öğrencilerle sağlıklı bir yolla işlenemeyen arazi çalışmaları nedeniyle coğrafya öğrenci gözünde kuru bilgilerden oluşan ezberler yığını olan ders durumundan öteye varamaz.

Son zamanlarda konuşulan ve tartışılan sanal arazi gezileride öğrenciler için kısa bir zamanda, yorucu olmadan çok fazla yer gösterme imkânı sağlar ancak öğrencilerin gittikleri yerlerde hissettikleri koklama, dokunma gibi duyardan mahrum etmektedir. Öğretmenin nerelerde konuya gireceği belli olmaz ve konuşma uzun sürerse konu tekdüz hale getirir. Sanal arazi çalışmaları, arazi çalışmalarına gidecek öğrencileri hazırlamak için iyi bir tamamlayıcı olabilir.

2.4.1.2 Arazi Çalışmaları ve İnceleme Gezileri Beraber Kazandırılacak Beceriler

“Coğrafya biliminin temel kavram, kuram ve metodolojisini kullanmayı, insan–doğa ilişkisi çerçevesinde coğrafi sorgulama becerileri kazanır; evrene ait temel unsurları yaşamla ilişkilendirir; doğal ve beşerî sistemlerin işleyiş ve değişimini kavrar; doğa ve insanın uyumlu birlikteliği ve sürekliliği için mekânsal planlamanın önemini kavrar; yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerlere sahip çıkma bilinci geliştirir” (CDÖP, 2011) yer alan temel amaçlarının kazandırılmasına yönelik önemli bir öğretim yöntemidir. Bu bakımdan bakıldığı zaman birçok beceriyi bir arada veren arazi çalışması sağladığı zaman ve fonksiyon bakımından oldukça ekonomiktir.

Öğrenciler arazi çalışmalarıyla arazi metodları ve inceleme yöntemlerini tanır. Bağımsız yapacakları incelemeler için altyapı oluştururlar. Gözlem yapacakları yerlere odaklanmayı, uğultu ve gürültü içinde önemli bilgileri anlamayı, ayırt etmeyi öğrenirler. Öğretilen teorik bilgileri, kuramları uygulama fırsatı bulurlar.

Grup olma bilinci, liderlik becerileri gelişir. İnsanları ve zamanı yönetebilme becerileri artar. Güvenlik önlemlerini anlamdirmada yardımcı olur. Öğrenciler öğrendiği konuları gerçek dünya ve güncel hayatla ilişkilendirir.

Öğrencilerin bu çalışmalarla doğaya karşı ve çevrelerine karşı olan duyarlılıkları artar. Grup halinde hareket etme ile sosyallik becerileri gelişir. Öğretmenlerle öğrenciler arasındaki ilişkilerin gelişmesinde yardımcı olur. Öğrenciler bilgileri öğrenirken eğlenceli zaman geçirirler ve öğrencilerin derse olan ilgilerinin artmasına katkı sağlar.

2.4.1.3 Arazi Çalışmaları ve İnceleme Gezilerinde Kullanılan Belli Başlı Yaklaşımlar

Coğrafya öğretiminde arazi çalışmalarındaki çeşitli strateji ve coğrafi düşüncelerdeki yönelimler, arazi çalışmalarını daha çok üç temel yaklaşım üzerine ayırmıştır. Bunlar; arazi gezisi (field excursion), hipotezlerin test edilmesine dayalı arazi araştırması (field research based on hypothesis testing) ve sorgulama tabanlı arazi çalışması (enquiry-based fieldwork)’dır (Alkış, 2010).

Arazi Gezisi: Bu yaklaşımda amaç, arazideki fiziki ve beşerî bileşenleri ve bu bileşenler arasındaki ilişkileri kaydederek yorumlamaktır ve öğretmen, gerekli bilgileri didaktik bir şekilde aktaran rehber rolündedir (Alkış, 2010). Arazi gezisinde öğretmen anlatım yoluyla bilgileri aktarır. Öğrenciler, öğretmenin sorduğu sorularla derse katılırlar.

Arazi gezisiyle öğrencilerin öğrendikleri konuların birçoğunun görsel olarak görmesini, tanınmasını, keşfetmesini ve hissetmesini sağlar. Öğrenciler öğretmenden dinledikleri bilgilerle beraber çevresinde odaklanması gereken yerleri bilirler.

Bu stratejide öğrencilerin geri planda dinleyici olarak kalması, öğretmenin daha aktif olması ve konuşmacının süreyi uzun tutması, sesinin tonu vb. sebeplerden dolayı öğrenciler sıkılıp zamanlarda konuya karşı ilgisi dağılıbilir. Kalabalık grupların olması, gürültülü ve dikkat dağıtıcı mekanlar da öğrencinin konuşmacıyı dinlemesini ve konuya odaklanmasını olumsuz yönde etkiler.

Hipotezlerin Test Edilmesine Dayalı Arazi Araştırması: Bu arazi çalışması da coğrafyada nicel yöntemlerin kullanımının artmasıyla beraber 1960'ların sonunda oluşmuştur. Varsayımların ölçülmesine dayanan bu yöntem ortaöğretimde en çok kullanılan model haline gelmiştir (Alkış, 2010). Bilgi anlama ve bilginin düzeylerinin geliştirilmesinden çok tekniklerin geliştirilmesine yönelik olması zayıf yönüdür. Bu bakımdan bilgi vermekten daha çok çalışmaların nasıl yapılacağı ile ilgilidir.

Sorgulama Tabanlı Arazi Çalışması: Bu yaklaşım, öğrencileri arazi çalışmalarıyla daha etkin hale getirme ve arazide fiziki coğrafyanın uygulama özelliklerini artırma çabalarıyla 1970'lerin sonlarına doğru ortaya çıkmıştır (Alkış, 2010). Çevre kaynaklarının yanlış kullanılmasıyla günümüzde odak noktası haline gelmiştir. Arazi çalışmasıyla ilgili anketlerde yapılır bu anketlerle beraber öğrencilerin öğrendikleri, hissettikleri ve algıladıklarına da cevap alınabilir ve bununla bağlantılı olarak coğrafi sorgulama becerilerinin de geliştiği görülür. Coğrafi sorgulama; bulguları değerlendirme, sonuçları daha geniş bir coğrafi içerikle ilişkilendirme ve konunun daha geniş bir coğrafi içerikle ilişkilendirme ve konun farklı bölümleri arasında bağlantılar kurmayı gerektirdiği için kavramsal anlamının geliştirilmesinde yardımcı olabilir (Alkış, 2010).

Öğrencilerin kendi yaşadıkları çevre ile ilgili deneyimleri ve ön bilgileri vardır. Bu durum, arazi çalışması için temel olarak coğrafi soruları, konuların ya da problemlerin ifade edilmesine katkı sağlar. Öğrencilerle ilgili toplum ve kültüre hali hazırda aşina olduklarında, çevre ile ilgili kararlarda değerlerin rolü kolayca anlaşılır. Yerel olarak önemi olan konu ve problemler incelendiğinde öğrenciler kendi bulgularını kişisel kararlarında uygulamaya koyabilirler (Alkış,2010).

Böylece arazi çalışmalarının insan–doğa ilişkisinin keşfedilme, anlamlandırma, sınıflandırma ve tanımlanma olarak özetlenebilir.

İnceleme Gezileri ve Arazi Çalışmalarının Gerçekleştirilmesi: “Bu becerinin gelişmesi için sınıf dışında yapılan ve coğrafya dersi için bilimsel laboratuvar çalışmaları niteliğinde olan arazi çalışmalarına yer verilmesi önemlidir. Öğrencilerin sınıf dışında çevresinde olup biten olay ve olguları gözlemlemeleri için teşvik edecek çalışmanın amaçlarını belirleme, araştırma için plan tasarlama (araştırma öncesi gerekli kaynak, malzeme toplama, takvimlendirme, arazide gerekli olan materyali hazırlama), gerekli araç-gereç ve teknolojiyi kullanma, arazide veri toplama ve kaydetme, verileri analiz etme, sonuçlar çıkarma, öneriler geliştirme, rapor yazma gibi uygulamaları gerçekleştirebilecekleri çalışmalara ve projelere yer verilmesi bu becerinin gelişimine katkı sağlayacaktır.” (CDÖP, 2017). Arazi çalışmalarının sınıf içi etkinliklerle uyumlu ve destekleyici şekilde organize edilmesinin, arazi çalışmalarının amacının ve programının önceden belirlenmesinin, arazi çalışmalarının kısa ya da uzun süreli belirlenebileceğinin ayrıca yıl boyunca devam edecek şekilde öğrencilerin kendi kendine arazi çalışması yapmasının özendirilmesinin, arazi araştırmalarının raporlaştırılmasının, araştırmanın okul yöntemi ve bulunduğu yerleşimdeki ilgilerle paylaşılmasının ve arazi süreci boyunca öğrenci performansının uygun ölçme teknikleriyle değerlendirilmesinin önemi vurgulanmaktadır (Alkış, 2010).

Arazi gezilerinde öğrenmeyi; öğretimle ilgili faktörler, arazi gezisiyle ilgili faktörler ve öğrenciyle ilgili faktörler etkiler.

Arazi çalışmaları ve inceleme gezilerinin uygulanmasında aşağıdaki sıra izlenir:

Planlama Aşaması: Herhangi bir inceleme gezisi ya da arazi çalışmasının planlanmasında, öğretmenin gidilmesi düşünülen yerin uzaklığı, seçilen çevrenin özellikleri ve arazi de kullanılacak araştırma yaklaşımı gibi birçok konuyu dikkate alması gerekmektedir (Alkış, 2010). İnceleme gezisi ya da arazi çalışması için önerilen yerin önceden ziyaret edilmesi gerektiğini belirtmekte ve risk değerlendirilmesi listesinin hazırlanmasını önermektedirler:

- Potansiyel riskler,
- Bağlantı noktaları,
- Acil durumda temasa geçilecek kişi, kurum ve kuruluşlar,
- Gidilecek yerin kendine özgü tehlikeleri,
- Karşılaşılabilecek hava koşulları,
- Gruptaki öğrencilerin yaşları,
- Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerdir (Alkış, 2010).

Bilindiği gibi laboratuvar veya arazide verilerin toplanması ve analizlerin yapılmasında çeşitli araç gereçler kullanılmaktadır. Bu gruba giren araç gereçler genel olarak atmosfer su ve toprak gibi farklı ortamlara ait çeşitli analizlerin yapılmasına imkân veren aletlerdir bu aletlerden bazıları şunlardır; Global konum belirleme aleti, dijital termometre, elektronik tartı, otomatik mesafe ölçer, su sıcaklığı ve pH ölçer, pusula, örnek alım kapları, teleskop, metre vb. Bu tip malzemelerin kullanımı ortaöğretimde altı sınıflardan üst sınıflara doğru artmaktadır (Demirci, 2005). Başka bir ifadeyle arazi çalışmalarına lojistik destek sağlayacak ve onun amacının gerçekleşmesine yardımcı olacak araç ve gereçleri diye özetlenebilir.

Uygulama aşaması, gezi-gözlemin başladığı andan sonuçlandırıldığı zamana kadar geçen süreyi ve bu süre içerisinde yapılan çalışmaları kapsar (Garipağaoğlu, 2001).

İnceleme gezisinde bir tane temsilci öğretmen seçilir, öğrenciler küçük gruplara ayrılır ve her gruba da öğrencilerden bir tane başkan seçilir.

İnceleme gezisi yapılmadan önce araçta yoklama yapılmalıdır ve öğrencilerin hepsi hazır olunca hareket edilmelidir. Öğrencilerin kendilerini belli edecek şekilde kıyafet giymeleri önemlidir. Aynı renk ya da çevredeki insanlardan ayırt edici olacak şekilde olmalıdır. Hareket saatleri ve mola süreleri belli olmalıdır böylelikle disiplin, güvenlik sağlamada kolaylık olur. Öğrencilerin uygulamadaki etkinliklere katılması sağlanmalı, not almalarına fırsat verilmeli, fotoğraf çektirilmeli, görüşleri alınmalıdır. Gözlem ve araştırma arazide yapılıyorsa, bazı araç-gereçler (topoğrafya ve jeoloji haritaları, jeolog pusulası, klizimetre, altimetre vs.) öğrencilere tanıtımının yapılması, nasıl ve hangi amaçlarla kullandıklarının bizzat uygulamalı bir şekilde nasıl kullanıldığını gösterilmesi uygun olacaktır (Garipağaoğlu, 2001). Bitki, kayaç, toprak gibi öğelerden örneklerin nasıl alındığı ile örnek alımında dikkat edilmesi gerekenler ve maddeler yerinde öğretilir (Alkış, 2010). Teorik bilgilerde bu çalışmalar sayesinde pratiğe dökülmüş olur.

Sonuç aşamasında ise idareye bilgi verilmesi, raporlaştırma, değerlendirme ve ileriye dönük planlama kısımlarını içerir (Alkış, 2010). Öğretmen ve öğrenciler geri döndükleri zaman değerlendirme toplantısı yaparlarsa bu yapılan gezinin daha faydalı olmasını sağlar.

Uygulamadan sonra sınıfa döndüğünde, öğrencilerden ödev olarak birer rapor yazmaları istenir. Öğrencilerden araştırma gezisini amaç, süreç, sonuç başlıkları altında, kendi tespitlerini, görüşlerini, topladıkları materyalleri, fotoğrafları da içerecek şekilde rapor haline getirmeleri istenir (Alkış, 2010).

İnceleme gezisinin sonuç aşamasında, uygulamada görev alan öğretmen ve görevlilerin birlikte rapor hazırlayarak okul idaresine sunması gerekir, bu raporda zorluklara ve aksaklıklara da mutlaka değinilmeli, bu durumları tekrar yaşanmaması için nelerin yapılması gerektiği konusunda öneriler getirilmelidir (Alkış, 2010). Bütün yapılanların yazıya geçirilmesi, kaydedilmesi, somutlaştırılması böylece gerçekleştirilmiş olacaktır.

2.5 Gezi-Gözlem Yöntemi ile Arazi Çalışmaları İlişkisi

Arazi çalışmaları ve gezi-gözlem yöntemi, olayların meydana gelmiş olduğu ve bizzat devam ettiği gezi gözlem metodu mekanlara giderek gözlem yapmak, yerinde

değerlendirmelerde bulunarak, olaylar arası korelasyonları saptamaktır (Garipağaoğlu, 2001). Aydın (1998) gezi-gözlemi: “Sınıf içi çalışmalarını tamamlamak ve daha anlamlı kılmak amacıyla, bir olayı ya da varlığı bulunduğu yerde ve doğal şartları içinde planlı bir şekilde inceleme yaptırarak öğretme yoludur” şeklinde tanımlamıştır. Gezi-gözlem yöntemini yine Büyükkaragöz vd. şu şekilde tanımlamıştır: “Gezi-gözlem, belli eğitsel amaçları gerçekleştirmek için herhangi bir olayı, önceden hazırlanmış bir plân dahilinde incelemektir.” Coğrafyanın en önemli inceleme alanı insanın etkilişime girdiği çevredir ve bu çevre ile mekân gerçekleri ile karşılaşır. “Mekân gerçekleri ile karşılaşma türüne göre öğrenmeler dolaylı ve dolaysız olarak ikiye ayrılır. Mekân gerçekleri hakkında bilgi; çalışma ve gösteri araçlarından (harita, tablo, grafik, bilgisayar, internet vb.) elde ediliyorsa bu tür öğrenmeye dolaylı öğrenme denir. Doğrudan öğrenme ise orijinali ile karşılaşma ve okul dışı öğretimdir. Doğrudan (aracısız) öğrenme; alan çalışmalarının gerçekleşmesini sağlayan gezi-gözlem yöntemi ile mümkündür. Gezi-gözlem metodu mekân kompleksinin orijinali ile karşılaşmak öğrenmeye heyecan katar. Bu metod öğrencilerin planlama ve karar verme yeteneklerini geliştirir” (Tomal, 2004). Gezi-gözlem yöntemiyle öğrenciler öğrenmeleri gerekenlerin orijinal hallerini gözlemledikleri için bu öğretim yöntemi kendi bilgilerini yapılandırmada katkı sağlar. Yapılan inceleme gezilerinin en büyük avantajı gezi sırasında öğrenciler tüm duyu organlarını kullanarak, o anı yaşayarak öğrendiklerinden dolayı öğrenmelerinde kalıcı izli davranış farklılıkları meydana gelir (Erden, 1997). Gezi-gözlem dışında başka bir yöntem bu öğretim yönteminin yerini alır mı? Gezi-gözlem yönteminin telafisi olur mu? Gezi-gözlem coğrafya için ne kadar önemlidir? sorularını sorduğumuzda ise Tomal’ın (2004) sözleriyle gezi-gözlem yönteminin coğrafya için ne kadar gerekli olduğunu anlayabiliriz. “Hiçbir zaman coğrafya dört duvar arasında yapılamaz. Şüphesiz laboratuvar, seminer ve sınıf çalışmaları coğrafya öğretimi için son derece önemlidir. Ancak arazi çalışmaları yapılmadan coğrafya öğretimi gerçek anlamda gerçekleştirilemez. Arazi çalışmalarının eksikliği öğretimde telafi edilemez.” Gezi ve gözlem olarak bir bütün mü ele almalıyız yoksa bu iki kavramı ayırmalı mıyız? Sorusuna ise Çalışkan (2015) gezi-gözlemin birbirinden ayrılırsa doğru sonuçlar vermeyeceğini belirtmiştir.

Çalışkan (2015), gezi-gözlemi diğer gezilerden ayıran bazı özelliklerini şu şekilde sıralamıştır;

- 1- Sınıfta verilen dersleri tamamlayıcıdır. Kavram ve kuramların anlaşılmasında uygulamalı etkinlikler barındırabilir.
- 2- Öğrencilerin dolaysız gözlerine ve ilk elden olan deneyimleriyle öğrenmesini sağlar.
- 3- Belirli bir zaman dahilinde gerçekleştirilen arazi gezileridir.
- 4- Öğrencilerin etkinlik sırasında yaptıklarını, gözlemlediklerini not etmeleri öğrenciler için önemlidir.
- 5- Etkinlik sırasında çekilen fotoğraflarla, ses ve video kayıtlarıyla öğrencilerin bireysel albümlerini oluşturması teşvik edilmelidir.
- 6- Dönütler ve hazırlanan raporlar vasıtasıyla öğrenmenin denetlenmesi gerekmektedir.

Tomal (2004)'e göre gezi-gözlem metodu ile birlikte gerçekleştirilen arazi çalışmaları coğrafya öğretiminde şu fonksiyonlara sahiptir;

- 1- Yapılan gözlemler neticesinde problemlerli durumların görünmesine ve bu durumlara karşı hipotezlerin oluşturulmasına katkıda bulunur.
- 2- Alan çalışmaları, sınavlara nazaran yaratıcılığa daha çok imkân verir. Alan çalışmalarıyla bağımsız sonuçlara ve varsayımlara ulaşılması gerekliliği öğrencilerde yaratıcı düşünebilmeyi sağlar.
- 3- Alan çalışmasındaki konular şekillendirmeye müsaittir. Öğrenciler bu tür çalışmalarda kendilerini ağırlık merkezi olarak seçerek, bu çalışmaları istedikleri şekilde yönlendirebilirler.
- 4- Öğrencilerin sorunlara ilişkin çözüm üretmesi, metod belirleme, karar verme, grupta birlikte çalışması ve iletişim becerilerini geliştirmeye katkı sağlar.

- 5- Arazi çalışmaları çalışmalarını öğretimin sonunda yer alıyorsa elde edilen bilgilerin sağlamlaştırılmasına katkıda bulunur. Özetle kuramsal bilgilerin arazide görülmesine fırsat verir.

Garipağaoğlu (2001) gezi-gözlemde takip edilecek aşamaları şu şekilde sıralamıştır.

A- Planlama Aşaması: Hazırlık aşaması olarakta adlandırabileceğimiz bu aşamada gezi-gözlemin düzenleneceği noktalar, gezi-gözlemde incelenecek konular ve zaman gibi öğelerin planı yapılır. Hazırlık döneminde şu özellikler birbirini takip edilmelidir.

- 1- “İlgili coğrafya dersinin müfredatıyla yakın çevre şartları arasındaki bağıntılardan hareketle hangi konularda nerelere ve hangi kurum ve kuruluşlara gezi yapılacağı önceden ders öğretmeni tarafından yıllık planda belirtilir.”
- 2- “Yıllık planda belirtilen tarih doğrultusunda gerçekleştirilecek olan gezi-gözlemlerin planlanması ve ön hazırlıkları coğrafya öğretmeni veya coğrafya öğretmenleri zümresi tarafından iş birliği dahilinde yapılmalıdır.”
- 3- Gezinin yapılacağı yerlerin konumu, rotası, kurum ve kuruluşların isimleri anlaşılacak bir türde belirtilir. Bu çalışma için gerek varsa bir plan veya gezi için bir harita oluşturulur. Plan ya da harita üzerinde ziyaret edilecek yerler anlaşılacak bir biçimde gösterilir. Gezinin yapılacağı öğrencilerin görebilecekleri bir yerde sergilenir.
- 4- Öğrencilerle okul dışında yapılan bu tür gezilerde yasal sorumlulukları olduğu için ders öğretmeni aracılığıyla okul idaresinden, yetkili mülki amirlerden ve öğrencilerin velilerinden gerekli izinler alınmalıdır.
- 5- Yapılacak olan çalışma için seçilen merkezlerin, kuruluşların ve kurumların yönetim amirliklerine okul yönetimi tarafından resmi yazılarla yapılacak gezi öncesinde gerekli izinler alınmalıdır.
- 6- Geziye katılacak olan öğrencilere gezi-gözlemde ne tür araç-gereç bulundurmaları hakkında açıklamalarda bulunulmalıdır. Mevsime ve

gidilecek olan yerin özelliklerine uygun türde giyinmeleri için öğrenci grubuna bilgi verilmelidir. Topuklu ayakkabı vb. tarzda gezi sırasında rahatsız edecek kıyafetlerden ve aksesuarlardan uzak durulması gerektiği söylenmelidir.

- 7- Uygulanacak gezi-gözlemin ne tür bir araçla yapılacağı belirlenir. Yol maliyetinin tamamı karşılanıyorsa gezi maliyeti belirlenir. Geziye katılacak olan katılımcılara kişi başı yol maliyetinin ne olacağı belirtilir. Ulaşım vasıtası konusunda öncelikle okulun ve diğer kurum ve kuruluşların olanakları incelenir. Eğer bu yollardan da sonuç alınamıyorsa geziye katılacak olan katılımcıların ödeyecekleri yol parasının üzerine araç temini için ödenen ücrette eklenir ve paylaşılır.
 - 8- Gezi-gözlem planı ile birlikte geziye katılan öğretmenlerin ve öğrencilerin listesi okuldan ayrılmadan önce okul idaresine verilmelidir.
- B- Uygulama Aşaması: Gezi-gözlemin başladığı andan biteceği zamana kadar geçen zamanı kapsar. Gezi-gözlemler iyi bir hazırlık döneminden sonra iyi bir uygulama aşamasıyla devam ettirilmelidir. İyi bir uygulama aşamasında şu özellikler bulunmalıdır.
- 1- Gezi-gözlem süresince gruba coğrafya öğretmenleri içerisinde en tecrübeli ve kıdemli temsilci olarak seçilmelidir. Gezi temsilci tarafından yönetilir ve kontrol edilir. Bu uygulama sayesinde gezi boyunca oluşabilecek yetki karmaşalarının önüne geçilmiş olur. Gezi boyunca grup temsilcisinin verdiği kararlara öğrenciler ve öğretmenler uyum göstermek durumundadır.
 - 2- Gezi-gözlem boyunca önceden belirtilen yerler, kurum ve kuruluşlarda gözlemler ile değerlendirmelerde bulunulur. Öğrencilere aktarılan ve öğrencilerin gözlemledikleri bu bilgileri not etmelerine dikkat edilir. Gerek varsa fotoğraf çekimine izin verilir. Gözlemler sırasında öğrencilerin soru sormalarına ve görüşlerini belirtmelerine yer verilmelidir.
 - 3- Gezi-gözlem sırasında bir yerden başka bir yere hareket esnasında grup kesinlikle kontrol edilmelidir. Grupta eksik yok ise hareket komutu

verilmelidir. Belirli alanlarda ihtiyaç gidermek üzere mola verilecek ise, serbest bırakılan öğrencilere ve öğretmenlere gezi başkanı tarafından hareket yeri ve saati açık bir şekilde kesinlikle bildirilmelidir.

- 4- Gezi grubunun konakladığı ve kullandığı yerlerin temiz bırakılmasına dikkat edilmelidir. Bunun için öğrenciler önceden uyarılmalı ve gerekli denetim sağlanmalıdır.
 - 5- Gezi-gözlemin öğretimin amacına uygun olması, grubun disiplinli ve uyumlu bir şekilde davranış göstermesi ilintilidir. Bu yüzden gezi başkanı uyulması gereken kuralları kimseyi rencide etmeden, sert davranmadan uyarmalıdır, bu kurallara uymayanları ihtar etmelidir.
 - 6- Gezi esnasında, grubun yemek ihtiyaçlarının ne şekilde ve nerede karşılanacağı da önemlidir. Bu bakımdan değişik yollar izlenebilir. Gezi-gözlem alanı bir kentte veya kasabada bulunuluyorsa yemek grup halinde herhangi bir lokantada yenilebilir. Yemekten sonra her ihtimale karşı lokantadan yemek yenildiğine dair fiş alınmalıdır ve alınan bu fiş belli bir zaman korunmalıdır. Şayet arazide yemek yenecekse kumanya usulü yemek ihtiyacı giderilebilir. Ancak, gezilerde mevsime göre yemek seçilmelidir. Grup başkanı öğrencilerin alerjisi olan öğrencilerin olup olmadığına dikkat etmelidir. Herhangi bir şekilde rahatsız edecek yiyeceklerden uzak durulmalıdır.
- C- Sonuç Aşaması: Gezi-gözlem sonrasında yapılacak olan işleri kapsayan aşamadır. Gezi grubunun edinmiş olduğu bilgiler, kazandıkları tecrübeler, sorular ve problemler toplanarak, gerçekleştirilen gezi-gözlem rapor şekline getirilir. Bu raporun hazırlanması amacıyla gezi-gözleme katılan öğrenciler en asgari üç grup haline getirilir ve her bir grup için başkan belirlenir. Her bir grup tarafından hazırlanan raporlar, grup başkanlarıyla beraber coğrafya öğretmenin katıldığı bir komisyon tarafından incelenir ve değerlendirilir. Çalışmanın en sonunda bilgiler tek bir rapor şeklinde toplanır. Hazırlanan raporlardan bir tanesi coğrafya öğretmeninde kalır, grup başkanlarına ve okul idaresine de bu raporlar verilir. Son halini alan bu raporları öğrencilerde okuduktan sonra, öğretmen sınıfta son defa ana hatları ile değerlendirmesini

yapar ve böylece gezi uygulaması sonuçlandırılır. Geziden sonra yazılan bu rapor, gezi-gözlem süresince eğitim-öğretimle ilgili gerçekleştirilen çalışmaların resmi bir belgesi sayıldığı gibi, bilimsel olarak araştırma özelliği bulunmaktadır. Bu yüzden öğrencilerin bilimsel yönden hazırlanmalarına da katkı sağlar.

Gezi-gözlem sırasında öğretmenin öğrencilere konuyla ilgili ve gezi gözleminde götürülen yerle alakalı bilgiler aktarmasıyla anlatım tekniği uygulanır. Öğrencilere sorular sorulması ve öğrencilerin sorular sormasıyla soru-cevap tekniğinin sağlıklı bir şekilde kullanmasını sağlar. Gezi-gözlem boyunca öğrenciler, fiziki, beşerî veya ekonomik olayları yerinde görecekleri, takip edecekleri için öğretimin gösteri metodunu da kendiliğinden kullanmış olurlar. Öğrencilere gözlemledikleri konu hakkında yorum yaptırma, çözüm önerileri ürettirme, genellemeler yaptırarak sonuçta ulaştırmayla problem çözme tekniği uygulanır. Öğrencilerin gruplar halinde raporları hazırlamasıyla iş yöntemini de kullanmış olurlar.

Öğretim teknikleri dışında gezi-gözlem boyunca öğrenciler grup halinde ve kontrollü hareket etme alışkanlığı kazandırılır. Grup halinde beraber vakit geçiren öğrenciler birbirlerini daha iyi tanırlar aralarındaki dostluk ve arkadaşlık gelişir. Aynı ortamı paylaşma, sorumluluk bilincinde olma ve gerektiğinde yardım edebilme davranışları öne plana çıkar. Ayrıca, öğretmen-öğrenci grubunun sınıf dışındaki davranış ile özellikleri keşfedilir ve taraflar birbirlerini daha yakından tanıma, değerlendirme fırsatı bulurlar. Öğrencilerin birçok sosyal özellikleri öğretmenleri tarafından tanınır ve öğretmenler bu özellikleri değerlendirme fırsatı bulur.

Doğanay (2002), gezileri, amaçları, zamanı, yapılaş şekilleri ve yapılaş araçları bakımından sıralaması şöyledir;

I. Amaçlarına göre geziler

1. Bilimsel amaçlı yapılan geziler

2. Turistik amaçlı yapılan geziler

II. Zaman sürecine göre geziler

1. Kısa süreli geziler

2. Uzun süreli geziler

III. Yapılış şekline göre geziler

1. Bireysel (kişisel) geziler

2. Bireysel (kişisel) turistik geziler

3. Grup halinde bilimsel geziler

Erden (1997) gezi yönteminin tekniğini; planlama, uygulama ve değerlendirme olmak üzere üç aşamada ele almıştır. Bu aşamalar:

Gezinin planlanması aşaması

1. Öğretmenin gezilecek yere önce kendisinin gitmesi ve gezilecek olan yer ile ilgili kaynaklardan bilgi toplaması.

2. Gezinin hedeflerinin belirlenmesi.

3. Gezinin amaçlarının anlatılması.

4. Gerekli izinlerin alınması.

5. Gezi ile kazandırılmak istenilen davranışların aktarılması.

Gezinin uygulanması aşaması

1. Gezinin hedeflerinin sürekli göz önünde tutulması

2. Öğrencilere inceleme yapmaları için zaman verilmesi

3. Öğrencilerin sorularına cevap verilmesi

4. Öğrencilerin sürekli takip edilmesi ve emniyette olmalarını sağlanması.

Gezinin değerlendirilmesi aşaması

1. Gezinin hedeflere ulaşip ulaşmadığının tartışılması

2. Öğrencilerin gezi boyunca dikkatlerini çeken olayları tartışmaları
3. Öğrencilerden gezi ile ilgili rapor yazmalarını istenmesi (Erden, 1997).

Çalışkan (2015) Eğitsel gözlem çeşitlerini tablo 5’deki gibi sıralamıştır.

Tablo 5: Gözlem Çeşitleri (Çalışkan, 2015) Değiştirilerek Gezi–Gözlem Yönteminin Sınırlılıkları

Yapılış Şekline Göre	<p><i>Hazırlayıcı gözlem:</i> Öğrenciyi derse ve konuya hazırlamak için yapılır. Çoğunlukla nesne veya olaylara yakından bakışı kolaylaştıran, konuya giriş niteliği taşıyan gözlemlerdir.</p> <p><i>Tamamlayıcı, uygulayıcı, değerlendirici gözlem:</i> Dersin veya konunun pekiştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen gözlem türleridir.</p> <p><i>Ders esnasında gözlem:</i> Ders sırasında hem gözlem yapılması hem de konunun açıklanması şeklinde gerçekleşir. Örneğin yakın çevreyle ilgili bir gözlem.</p>
Yapıldığı Yere Göre Gözlemler	<p><i>Okul dışında, doğal çevrede yapılan gözlem:</i> Okul dışındaki yakın ya da uzak çevreye gerçekleştirilen gezileri konu alan gözlemlerdir.</p> <p><i>Okulda sınıfta veya kültürel çevrede yapılan gözlem:</i> Sınıfta, bahçede, arazide ve müzede yapılabilir. Buralarda yapılan gözlemleri konu alan gözlemlerdir.</p>
Mevcutta Göre Gözlemler	<p><i>Sınıfça Gözlem:</i> Tüm sınıfın öğretmen rehberliğinde katıldığı gözlemdir.</p> <p><i>Grupça Gözlem:</i> Öğrenciler ilgi gruplarına ayrılır. Gruplar gözlemleriyle rapor oluştururlar ve rapor tüm sınıf tarafından değerlendirilir.</p> <p><i>Bireysel gözlem:</i> Öğrencilerin kendilerinin bireysel olarak okulda ya da bir başka yerde gözlem yapmasıdır. Öğretmenin rehberliği altında planlanması, rapor haline getirilmesi, raporun sınıfla beraber değerlendirilmesi şeklindedir.</p>
Süreye Göre Gözlem	<p><i>Sürekli gözlem:</i> Olayın başından sonuna kadar aralıksız gözlemlenmesi, sonucunun belirlenmesi.</p> <p><i>Süreksiz gözlem:</i> Olup geçiveren, bir anlık hadiselerin veya fazla değişmeyen nesnelere kısa sürede gözlemlenmesidir.</p> <p><i>Periyodik gözlem:</i> Olay ve oluşumların belirli aralıklarla gözlemlenmesidir.</p>
Fiziki Yakınlık	<p><i>Dışardan gözlem:</i> Gözlemci gözlenenin dışındadır.</p> <p><i>Katılımcı gözlem:</i> Gözlemci gözlenenle beraberdir.</p>

2.6 Gezi-Gözlem Yönteminin Sınırlılıkları

Gezi-gözlem yönteminin uygulanması için devletten alınacak iznin zor olması ve okul yönetimi ile il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinin aldıkları yoğun tedbirler. Gezinin maddi külfetini devletin karşılamaması ve gezi için doğacak masraflar.

Gezinin son derece iyi planlanması lazımdır. Gezi yapılmadan önce gidilecek güzergahlara bakılmalıdır ve öğrencilere gidilecek yerlerle alakalı bilgiler verilmelidir. Öğrencilerin yanlarında bulundurmaları gerekenler eşyalar söylenmelidir. Ders esnasında öğrencilerin gözlem yapacakları nesneye odaklanmaları sağlanmalıdır ve gezi süresince sorumlu kişi ya da kişiler dersin aksamadan işlemlerini sağlamalıdır. Gezi dönüşünde işlenen konular öğrencilere tekrar aktarılmalıdır. Bu kurallara uyulmadığında yapılan gezi-gözlem öğrencilerin okul dışında vakit geçirdikleri bir uygulamanın ötesine geçemez.

Bilim insanları arasında arazi çalışmaları ve gezi-gözlem yöntemi olarak ifade edilen yöntemlerin her ikisi yalnızca adlandırma farkı olarak birbirinden ayrılırlar. Buna karşılık hazırlık, uygulama ve sonuç aşamalarını belirleme ve bunlardan yararlanma açısından birbirlerinden farklı olmayan yöntemlerdir.

2.7 İlgili Araştırmalar

Konuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde konuyu birçok kişinin değişik açıdan incelediği görülmektedir ancak yerleşme coğrafyası konularının öğretiminde yayımlanmış herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu durum yapılacak olan çalışmayı daha önemli hale getirmektedir.

Bilim insanları arasında arazi çalışmaları ve gezi-gözlem yöntemi olarak ifade edilen yöntemler aslında aynıdır. Yalnızca adlandırma farkı olarak birbirinden ayrılırlar. Buna karşılık hazırlık, uygulama, sonuç aşamalarını belirleme ve bunlardan yararlanma açısından birbirinden farklı olmayan yöntemlerdir.

Ballı (2009), “9. Sınıf Fiziki Coğrafya Konuları Öğretiminde Gezi-Gözlem Yönteminin Önemi (Bağcılar İlçesi Örneği)” adlı yüksek lisans tezinde şu sonuçları elde etmiştir.

Gezi-gözlem faaliyetini kullanmayan öğretmenler genelde ekonomik nedenleri öne sürmüşlerdir, öğretmenlerin gezi-gözlem yönetminde yetersiz olduklarına rastlanılmıştır. Gezi-gözlem yöntemini kullanan birçok öğretmen idari sorunlarla karşılaştıklarını belirtmiştir.

Araştırmanın neticesinde coğrafya öğretmen adaylarının üniversiteden önce gezi-gözlem etkinliğini yapmadıkları, gezi-gözlemi tatbik edebilmek için yeterli bilgi ve beceriye tam olarak sahip olamadıkları görülmüştür. Öğretmenlerin gezi-gözlem etkinliğinin yürütümünde yasal sorumluluğun hayli çok olduğunu düşündükleri, bazı okul idarecilerinin gezi-gözleme yönelik olumsuz bir tutumda oldukları, evrak işlerinin fazlalığı, gezi içi gerekli olan maddi desteğin verilmemesi gibi nedenlerden ötürü öğretmenlerin gezi-gözlem yöntemine yeterli önemi vermedikleri görülmüştür.

Tunç (2006), “Gezi-Gözlem Yönteminin Coğrafya Eğitim Öğretimindeki Önemi, Başarısına Etkisi Ve Diğer Öğretim Yöntemleriyle Karşılaştırılması” adlı yüksek lisans tezinde şu bulguları elde etmiştir.

Coğrafya öğretmenlerinin %71’i daha önceki kurumlarında gezi-gözlem ve arazi çalışması yöntemini kullanmışlardır.

Gezi-gözlem ve inceleme metodunu kullanmayan öğretmenlerin çoğunluğu (%67) ekonomik nedenlerden şikayetçi olmuşlardır, %33’de gezi-gözlem için yetersiz olduklarını söylemişlerdir.

Coğrafya öğretmenlerinin %86 gibi büyük bir çoğunluğu gezi-gözlem ve inceleme yönteminin coğrafya dersi için uygulanabilecek en iyi metod olduğuna inanmaktadır.

Öğrencilerin gezi-gözlem ve inceleme yöntemini uygularken %45’lik bir kesim olarak hazırlıklı gitmekte, gezi esnasında ise büyük bir çoğunluğunun (%62) not tutmadığını belirtilmiştir.

Öz (2015), “Öğretim Yöntemlerinden Gezi-Gözlem Ve İnceleme Metodunun Uygulanmasında Ortaya Çıkan Problemlere İlişkin Öğretmen Görüşleri (Güngören İlçesi Örneği)” konulu yüksek lisans tezinde şu bulguları elde etmiştir.

İstanbul ili, Güngören ilçesindeki altı ilk ve ortaokulda görev yapan 56 sosyal bilgiler, 62 Türkçe, 51 fen bilimleri ve 131 diğer (sınıf, İngilizce, müzik, resim vd.) olmak üzere toplam 300 öğretmenden oluşan öğretmenlere gezi-gözlem ve inceleme yöntemiyle ilgili öğretmen görüşlerinde yer aldığı bir çalışma yapmıştır.

Verileri toplanmak için betimsel tarama modeli kullanmıştır. İncelemede uzman görüşleri alındıktan sonra araştırmacının geliştirdiği ölçme aracıdır. Araştırma sonucunda elde edilen görüşlerin SPSS paket programı ile çözümlemesi yapılmıştır. Verilerin çözümlemesinde, dağılımın belirlenmesinde, frekans ve yüzdelik değerleri, önemli görülen değişkenlerin arasındaki farkın anlamlılık düzeyini öğrenmek için ki kare çözümlemesi uygulanmıştır.

Yapılan bu araştırma neticesinde öğretmenlerin gezi-gözlem ve inceleme yöntemini kullanırken okul idarelerinin ise geziler konusunda olumlu tutumda olmadıkları görülmüştür. Öğretmenler gezi-gözlem sırasında alınması gereken idari izinlerin gerekli olduğu düşüncesindedirler. Öğrencilerin ise gezi-gözlem ve inceleme medotunda genel olarak kurallara uyduğu görülmüştür. Öğretmenler velilerin bu yöntemle ilgili yeterli bilgi sahibi olmamaları, velilerin gezi giderlerini karşılarken sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir ve gezi-gözlem esnasında öğrencilerin tehlikeli durumlarla karşılaşabilme ihtimalinin var olması, öğretmenleri gezi-gözlem ile alakalı olumsuz yönde düşüncelere sevk etmektedir.

Karakök (2011), “Fiziki Coğrafya Konuları Öğretiminde Arazi Gezisinin Öğretmen Adaylarının Başarı Düzeylerine Etkisi Ve Fiziki Coğrafya Kavramlarının Öğreniminde Karşılaşılan Sorunlar” konulu yüksek lisans tezinde şu sonuçlara ulaşmıştır.

Araştırmanın uygulaması için Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği ile Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dallarında öğrenim gören öğretmen adaylarına ön ve son test olarak uygulanmıştır. Konu olarak ise “Jeolojik Zamanlar, Dünyanın Yapısı ve Yüzey şekilleri” bölümleri belirlenmiştir. Öğrenciler Deney grubu ve Kontrol grubu olarak ikiye ayrılmıştır. Deney grubuyla arazi çalışmaları yapılmıştır. Kontrol grubu ile geleneksel ders işlenmiştir.

Başarı testi için 25 sorudan oluşan beş tane çok seçmeli şıkkı olan test yöntemi belirlenmiştir. Deney ve kontrol grubuna öncelikle ön test uygulanmıştır ve sonuçlar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Son testte ise deney ve kontrol grubu arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Bu araştırmanın alt problemleri için SPSS paket programı ile çözümlene yapılmıştır. Çözümlene yorumlarında t- testinden yararlanılmıştır.

SPSS paket programı sonucu ulaşılan sonuçlarda arazi çalışmaları yapılan deney grubunun akademik başarıları kontrol grubuna göre daha yüksektir.

Ay (2015) “Gezi-Gözlem Ve İnceleme Yönteminin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Ekonomi Ve Sosyal Hayat Ünitesinde Vakıflar Konusunun İşlenmesinde Öğrenci Başarı Ve Tutumları Üzerine Etkisi” isimli yüksek lisans tez çalışmasında şu sonuçlara ulaşmıştır.

Araştırmayı ön test ve son test desenli uygulamayı tercih etmiştir. 2014-2015 eğitim-öğretim yılı ikinci yarıyılı kapsayan bu çalışma Balıkesir ilinin, Karesi ilçesindeki Çiğdem Batubey Ortaokulu’ndaki 7/F ve 7/H şubelerinde bulunan öğrenciler üzerinde uygulanmıştır. Özellikleri birbirlerine eşit olan iki grubu, deney (29) ile kontrol (29) grupları olarak ayırmıştır. Veri toplama aracı olarak 20 çok seçmeli sorudan oluşan başarı testi ile 20 maddeden meydana gelen tutum ölçeği ön test ile son test olarak bu çalışmada kullanılmıştır.

Deney grubuyla konuya uygun önemli noktalara geziler düzenlenmiştir. Elde edilen ön ve son test sonuçları SPSS paket programı içinde yer alan t-testi analizleri kullanılarak değerlendirilmede bulunulmuştur.

Gezi-gözlem ve inceleme metodunun uygulandığı deney grubu ve geleneksel yöntemlerle derslerini işleyen kontrol grubundaki öğrencilerinin ön test başarı ve tutum puanları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Yapılan son test başarı ve tutum puanlarında anlamlı bir fark görülmüştür. Yapılan çalışma sonucunda gezi gözlem ve inceleme metodunun araştırmaya uygun görülen konu üzerine olumlu bir etkisi vardır.

Yönev (2008), “Ortaöğretimde Okutulan Tarih Derslerindeki Gezi-Gözlem Ve İnceleme Etkinliklerinin Öğrenciler Açısından Kazanımları” isimli yüksek lisans tez çalışmasında şu sonuçlara ulaşmıştır.

Yapılan bu araştırma ile orta öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere gezi-gözlem ve inceleme etkinlikleri vasıtasıyla tarih öğretiminin kazanımlarının detaylı bir şekilde araştırmasını yapmak için hazırlanmıştır. Gezi-gözlem yöntemiyle tarih derslerindeki öğrenmelerin daha anlamlı ve kalıcı olacağı üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmada orta öğretim kurumlarında gezi-gözlem ve inceleme metodunun kullanılmasının yaygın olunmadığına işaret edilmiştir ve orta öğretim kurumlarında yer alan öğrencilerin tarih derslerinde bu metodun daha fazla kullanılması gerektiği belirtilmiştir.

Bu çalışmada tarama deseni kullanılmıştır. Araştırma anketleri İstanbul ilinin Avrupa Yakası sınırları dahilindeki genel ve özel orta öğretim kurumlarına random (tesadüfi örneklem) metoduyla seçilmiş çeşitli okullarda öğrenim gören öğrencilere uygulanmıştır. Yapılan bu anket çalışması toplam 385 öğrenciye uygulanmıştır ve anket formunu iki bölümden oluşturmuştur. İlk bölümde öğrencilerin kişisel bilgilerinin yer aldığı sorular bulunmaktadır, ikinci kısımda ise bağımlı sorulara yer verilmiştir. Toplamında 32 tane soru yer almıştır.

Yapılan çalışma sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel çözümlerinde $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bulunan neticeleri tablolarda göstermiştir ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Araştırmacı anlamlı farklılıklar göstermeyen gruplara yer vermemiştir. Araştırmacı tarih dersinde gezi-gözlem yöntemi, geleneksel yöntem nazaran daha başarılı sonuçlar vermektedir sonucuna ulaşmıştır.

Özür (2010), “Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Dışı Etkinliklerin Öğrenci Başarısına Etkisi” adlı doktora tez çalışmasında gezi-gözlem ve arazi çalışmalarında yer aldığı etkinlikleri ders dışı etkinlikler olarak değinmişti ve şu bulgulara ulaşmıştır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2005’ten itibaren ülke çapında uygulamaya konulan ders ve ders ile ilgili her şey değişim sürecine girmeye başlamıştır. Bu süreçte etkinlik merkezli ders kavramı gündeme gelmiştir. Çalışma bunlara katkı

sağlamak için, sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısını nasıl etkileyeceği sorusu etrafında çeşitli araştırma ve uygulama süreçlerinin tamamlanmasından oluşmaktadır.

Yapılan bu çalışmada sınıf dışı etkinliklerin tanımlanarak sınıflandırılması, araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlik örneklerinin uygulanması ve sonuçların değerlendirilmesi aşamaları ile gerçekleştirilmiştir. Sınıf dışı etkinlik, ders süresi dışında, o dersin hedeflerini ya da içeriğini konu alan bireysel ya da grupça yapılan, belirli öğretim tekniklerinin uygulandığı ve bir süre için planlanan faaliyetlerin tamamıdır. Sosyal Bilgiler Dersi için gezi, gözlem, günlük, anket, röportaj, proje, performans görevi, araştırma ve grup çalışmaları başlıca sınıf dışı etkinlik türleri olarak belirlenmiştir. Bunlar içinden konuların içeriğine uygun etkinlikler tasarlanmıştır.

Uygulama aşamasında öğretmenlerin sınıf dışı etkinlikler için hazırlanan anketlere yanıtlar vermişlerdir. Anket Ankara ili içerisindeki 21 okulda ve toplam 49 öğretmene yapılmıştır. Anket sonuçları öğretmenlerin ne kadar sıklıkla ders dışı etkinlik yaptıkları ve sınıf dışı etkinliklerin türleridir. Sosyal Bilgiler Dersi 6. sınıf “Yeryüzünde Yaşa” ünitesi ve 7. sınıf “Ülkemizde Nüfus” üniteleri çerçevesinde oluşturulmuştur. Ankara Keçiören Vildan Nurettin Demirel İlköğretim Okulu’nda 2009-2010 Eğitim Öğretim Yılı Ekim-Aralık aylarında, 6 ve 7. sınıf düzeyindeki toplam 4 şube ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca velilerde bir anket uygulanmıştır.

Araştırmacı araştırmanın sonuçlarını şu şekilde sıralamıştır;

- Sosyal Bilgiler Dersi’nde sınıf dışı etkinliklerin uygulanmasının öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.
- Sosyal Bilgiler Dersi öğretmenlerinin sınıf dışı etkinlikleri prosedür zorluğu, zaman yetersizliği ve maddi sıkıntılarının nedenleriyle sıklıkla uygulayamadıkları,
- Yapılan bu çalışmada velilerin ise sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarılarını artıracaklarını düşündükleri görülmüştür.

- İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi'nde sınıf dışı etkinlikler, ders başarısına olumlu etkileri nedeniyle daha yaygın hale getirilmelidir, öğretmen ve öğrencilerin okul dışı daha etkinlikleri sıklıkla, uygulamayı kolaylaştıracak önlemler alınmalıdır.

Korkmaz (2006), “Volkan Topoğrafyası Konularının Öğretiminde Gezi Gözlem Yönteminin Öğrenci Başarısına Etkisi” adlı doktora tezinde, günümüzde bilgi üretiminin ve yayılmasının çok hızlı olduğuna ve geleneksel ders öğretim metodlarının çağın ihtiyaçlarına uygun insan modeli yetiştirmekte yetersiz olduğunu söyleyen araştırmacı öğretmen odaklı eğitimden, keşfedici eğitime gidilmesi gerektiğini belirtmiştir. Düşünen, sorgulayan, araştıran bireyler yetiştirebilmek için gezi – gözlem metodunun önemini vurgulayan Korkmaz (2006) doktora tezinde şu sonuçlara ulaşmıştır;

Volkan Topoğrafyası konularında gezi-gözlemin başarı düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma için veri toplama aracı olarak başarı testi seçilmiştir. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Coğrafya Anabilim Dalı 2. Sınıf öğrencilerine uygulanan çift yönlü varyans analizi (repeated measures); frekans ve aritmetik değerleri kullanmıştır.

Deney ve kontrol gruplarına ön test ve son test uygulanmıştır. Ön ve son testler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Deney grubu son test ile kontrol grubu son test arasında da anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu durumun yapılan gezi-gözlemden dolayı olduğu bu çalışma ile tespit edilmiştir.

Çalışkan (2015), “Coğrafya Eğitimi Ve Arazi Çalışmaları” ana hatlarını üç bölümden oluşturduğu arazi çalışmaları, gezi gözlem ve diğer öğretim metodlarına değinmiştir.

Birinci bölümünde coğrafyanın ne olduğuna, coğrafya eğitiminin önemine, tarihi gelişimine ve hedeflerine değinmiştir.

Kitabın ikinci bölümünde kuramsal çerçeve üzerinde durmuştur. Temel kavramların üzerine açıklamalarda bulunmuştur, coğrafya eğitim ve öğretimi hakkında bilgiler vermiştir, arazi çalışmaları ve diğer öğretim yöntemlerinin neler olduğu hakkında bilgiler ve örnekler vermiştir.

Kitabın son bölümünde ise coğrafya öğretiminde arazi çalışmaları üzerine yoğunlaşmıştır. Arazi çalışması türlerini, bu çalışmanın nasıl uygulanması gerektiğini, hedeflerinin neler olduğundan bahsetmiştir ve çalışmasında konu ile ilgili alt başlıklar kullanmış ve örnekler vermiştir. Sanal arazi çalışmalarından da bahseden Çalışkan (2005) coğrafi bilgiler ve coğrafya eğitimiyle de alakalı bilgiler içeren bir sözlük yazmıştır.

Yılmaz ve Bilgi (2011) “Aday Öğretmenlerin Coğrafya Arazi Çalışmalarına Bakışı, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri” adlı makale çalışmalarında şu konulardan söz etmişlerdir.

Aday öğretmenlerle yapılan bu çalışmada coğrafya arazi çalışmalarının bir öğretim metodu olarak önemli kazanımlarının neler olacağına. Arazi çalışmalarının uygulanabilirliğinin kolaylaştırılması ile alakalı olarak aday öğretmenlerin düşüncelerini, kendi gözlem ve önerilerinden yola çıkarak derinlemesine incelemek amacıyla yapılmıştır. Değerli hocalarım konunun genel amacı çerçevesinde aday öğretmenlere belirledikleri şu soruları sormuşlardır;

- “Aday öğretmenlere göre, katıldıkları arazi çalışmalarının bir öğretim metodu olarak uygulanmasına ilişkin önemli kazanımları nelerdir?”
- Aday öğretmenlerin katıldıkları arazi çalışmalarının bir öğretim metodu olarak uygulanmasını kolaylaştırıcı önerileri nelerdir?”
- Aday öğretmenlerin arazi çalışmalarının önemli kazanımlarına ilişkin gözlemleri ve önerileri ortak özellikler bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?”
- Öne çıkan kavramsal kategoriler aday öğretmenlerin cinsiyeti bakımından farklılık göstermekte midir?”

Yapılan bu araştırma 155’i kadın (%43) ve 207’si erkek (%57) olmak üzere 362 aday öğretmen üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın neticesinde elde edilen veriler hem nitel (içerik analizi) hem de nicel (Chi-square) veri çözümleme tekniklerinden faydalanarak analiz edilmiştir ve bu araştırmanın bulgularına göre:

Arazi çalışmalarının önemli kazanımlarına ait gözlemleri ile bu gözlemlerin ortak özelliklerinden yola çıkılarak hazırlanan kavramlar dört alt kategoride toplanmıştır:

- 1- Arazi çalışmalarının uygulanmasını kolaylaştırıcı önerileri, ortak özelliklerine göre altı alt kategoride toplanmıştır.
- 2- Öncelikli gözlem ve önerileri bir bütün olarak değerlendirildiğinde, aday öğretmenlerin cinsiyeti bakımından önemli derecede farklılık görülmemiştir.
- 3- Gözlem ve önerileri komple değerlendirildiğinde, katılımcıların cinsiyeti bakımından değerlendirildiğinde önemli bir ayırım görülmemiştir.

Aday öğretmenlere yapılan bu çalışma neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Arazi çalışmaları metoduna ilişkin sahip oldukları kişisel algıları belirlemek, çözümlmek ve yorumlamak konusunda güçlü bir araştırma aracı olarak kullanılabilceği anlaşılmıştır.

Aday öğretmenler arazi çalışmalarının uygulanmasıyla kurulan geniş kapsamlı ilişkiler ağı aracılığı, gerçek dünya ile iletişim kurarak çok yönlü bir gelişim sürecine girdikleri belirlenmiştir.

2.8 Coğrafya Öğretiminde Kullanılan Diğer Yöntemler

Anlatım Yöntemi: En eski ve en klasik yöntemdir. Konuşmacının pasif dinleyicilere bir konuya ilişkin bilgilerini ve görüşlerini anlatmasıdır. Anlatım yönteminde etkin kişi dersi anlatan kişidir ve ders dersi işleyen kişinin güdümünde, hızında işlenir. Anlatım yöntemi ekonomiktir, her yerde kullanılabilir ve kalabalık gruplarla (sınıflarla) ders işlemek için ideal bir yöntemdir. Az zamanda çok konu işlenir. Anlatım yönteminin etkili olabilmesi için, öğretici kişinin bilgisine, sesinin tonuna, hitap yeteneğine (konuşma temposu, melodisi, vurgusu, telaffuz ve sürükleyici) bağlıdır (Çalışkan, 2015). Anlatım yöntemi konuya giriş yaparken, konuyu özetlerken, açıklarken ve konuyla ilgili bilgi verirken kullanılabilir (Barth & Demirtaş, 1997).

Ders işlenirken dinleyici durumunda olan ve etkisiz kalan öğrenciler zamanla konsantrasyonlarını kaybederler ve derse karşı ilgisiz olurlar. Anlatıcının

dinleyicilerin zihin olarak dersten uzaklaşmalarını engellemelidir. Anlatıcı dinleyicilerin sıkıldığı zamanlarda sorular yöneltebilir, kısa süreli başka bir olay anlatabilir veya öğrencilerin bunaldığı zamanlarda biraz sessiz kalıp tekrar motive olmalarını sağlamalıdır. Günümüz öğretim modellerinde anlatım tekniğinin olabildiğince az kullanılması istenilmektedir ve öğretmenden daha çok derslerde öğrencinin aktif olması istenilmektedir. Günümüz öğrenci odaklı eğitim anlayışına göre ve yapılandırmacı eğitim anlayışı içerisinde giderek değerini kaybetse de hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın öğretici belli ölçek ve aralıklarda bu yöntemi kullanmaktadır. Konuya giriş yaparken, konuyu özetlerken, konu içeriğini açıklarken ve konu ile ilgili bilgi verirken bu öğretim yöntemi kullanılabilir (Barth & Demirtaş, 1997).

Anlatıcı anlatım sürecinden önce dersin içeriğinin nasıl olacağına dikkat etmelidir ve ön hazırlık yapmalıdır. Sınıf içindeki öğrenci davranışlarını kontrol etmelidir ve konuyu anlatırken ortamın uygun olmasını sağlamalıdır. Bu yöntemi tek başına kullanmak yerine diğer yöntemlerle beraber ve diğer yöntemlere ek olarak kullanmak günümüz öğretim sistemine uygun olacaktır.

Coğrafya öğretiminde anlatım yöntemi uygulanacağı zaman öğretmen anlatımı desteklemek için harita, yer küre modeli, video gösterimi, slayt, fotoğraf gibi konunun anlaşılmasına yardımcı olacak unsurları kullanabilir. Bu araç gereçlerle öğrencilerin konuyu anlaması ve öğretmenin söylediklerine ek görsel olarak da bu yardımcı malzemelerin kullanılması anlatım yönteminde kalıcılığı artırır.

Öğrencilerin sürekli pasif kalmaları, anlatımın uzun sürmesi, dinleyicilerin belli bir zamandan sonra ilgilerinin azalması bu anlatım yönteminin sınırlılıklarıdır. Sürekli bu yöntemin kullanılmasıyla öğrenci zamanla dersi anlatan öğretmene karşı olumsuz duygular besleyecek ve coğrafya dersine karşı ilgisiz kalacaktır.

Soru Cevap Yöntemi: Öğreticinin hazırladığı soruları öğrencilerin cevaplamasıdır. Sokrat tekniği olarak da adlandırılır. Soruları hazırlayan öğretici konuya hâkim olmalıdır ve soruları konuyu öğretici olmalıdır. Soru cevapta öğrencilerin mantık yürütmesi beklenir. Sorular konuyu tamamlayıcı, anımsatma, çözümcü, sentezleyici türden olmalıdır. Sokrat tekniğinin amacı öğrencinin ilgisini bir noktaya yöneltmek, yaşantılara uygun örneklerle karşılaşmak, duygu ve düşüncelerini oluşturmaya katkı

sağlamaktır. Böylece öğretim zarfında öğretici, öğrencinin zihinsel fonksiyonunu kullanır.

Coğrafya öğretiminde Sokrat tekniği ile çok büyük konular aynı anda işlenir ve coğrafyanın neden sonuç, karşılaştırma, ilgi ve dağılım yöntemleri sayesinde konular birbirlerini bağlar ve takip eder. Bu yöntemle öğrenci coğrafya dersine aktif rol alır. Sınıfta kalkar ve kendini kendi düşüncelerini topluluk içinde sunabilmeyi öğrenir ve öğrenmede meydana gelen kavram yanılgıları da ortaya çıkar. Sokrat yöntemi öğrencileri sosyalleştirir ve öğrencilerin ifade yeteneklerini geliştirir. Öğrenci bu yöntem sayesinde merak ettiği konuları düşünür, araştırır ve konulara kendi yorumunu ekler.

Sokrat tekniğinde öğretmenin konuya yetkin olması gerekir. Öğretmen anlattığı konunun anlaşılma seviyesini ve öğrenci dikkatini, öğrencinin ilgi alanlarının belirlenmesini ve dersin kontrolünü kolaylıkla sağlamalıdır. Sorulacak sorular dikkatli seçilmeli ve öğrencinin yaratıcılık, düşünme ve bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik olmalıdır. İşlenen konuda, öğrenciler tarafından mutlaka anlaşılması gereken temel görüş ve bilgiler soru olarak hazırlanacağı gibi, bu temel görüş ve bilgilerin uygulanmasına dönük sorular da olabilir (Doğanay, 2002). Öğretmen bu yöntemle yerleşme nedir, kırsal yerleşmeleri kaç ayırılır, metropol nedir, yayla nedir ve yayla faaliyetlerinin etkin olduğu yerlere örnek veriniz gibi sadece yavan tanım isteyen sorularla dersi geçiştirmemelidir. Samsun ve Sinop Karadeniz Bölgesinde yer alan iki şehir olmasına rağmen Samsun gelişmiş büyük bir şehir olurken Sinop neden gelişmemiştir; ülkemizde yayla faaliyetleri neden yüksek kesimlerde yapılan bir faaliyettir; Türkiye’de bakı güney yamaçlarda etkili olduğu halde Doğu Karadeniz’de dağların kuzey yamaçlarında neden daha çok yerleşme birimi vardır; bölgeler arasında kırsal kesimlerde mesken yapımında yapı malzemelerinin, yapı şekillerinin farklı olmasının nedenleri nelerdir ve şehirlerde yapılaşma neden hep benzer şekildedir tarzında öğrenciyi düşündürücü, karşılaştırma yaptıran, benzetim kurduran, hayata yakın sorular sorulmalıdır.

Bu yöntemi kullanan öğretmenin derste anlatım yöntemini de kullanması gerekir. Çekingen öğrenciler ve konuşmayı sevmeyen öğrenciler bu yöntemden pek hoşlanmayabilirler. Öğretmen Sokrat tekniğini kullanırken soruları konu içinde

uygun zamanda sormalıdır ve dersin sonuna saklayacağım veya en başta soracağım tarzında kendini şartlamamalıdır. Bu yöntemde sorular yalın bir dille sorulmalı, basit ve açık olmalıdır. Öğretmen sorular arasında öğrencilere ipuçları vermemelidir. Verilen ipuçları öğrencileri ezber eğitime sevk eder ve öğrencilerin tek doğru varmış gibi düşünmesine neden olur.

Gösteri Yöntemi: Öğretmenin sınıf içinde veya başka bir yerde çeşitli aletler kullanarak derste gösteri yapmasına denir. Öğretmen konuya uygun materyalleri dersin işleneceği alanı önceden planlamalıdır ve iyi bir hazırlık safhasından sonra dersi işlemelidir. Bu yöntemde öğrenciler izleyici pozisyonundadırlar. Coğrafya dersi için önemli bir yöntemdir. Bu yöntem sayesinde öğrenciler olguları ve kavramları öğrenirler. Bu yöntem soyut konuları somut hale getirir ve iyi bir programlama yapılırsa derste öğrenciler eğlenceli vakit geçirebilir. Öğretici derste uygun noktalarda sorular sormalıdır ve öğrencilerin kavramları ve bu yolla olguları öğrenmesi sağlanmalıdır.

Coğrafya dersinde öğretmen yer küre modeli, harita, slayt, video, ses kaydı, fotoğraf, maket, diyagram, kum masası vb. araçları kullanabilir. Dersi işlerken önemli anlarda durup anlatım yapabilir veya öğrencilere sorular sorarsa gösterim yöntemi amacına uygun olur ve yapılan gösterim öğretim formunu kazanmış olur.

Coğrafya öğretiminde yerleşme konuları işlenirken farklı yerlerin fotoğrafları gösterilip ders işlenebilir ve öğrencilere uygun sorular sorulabilir. Kabartma haritalar kullanılarak yerleşmenin nerelerde seyrek olduğu ve hangi yerlerde çetin coğrafya şartlarıyla mücadele edildiği gösterilebilir. Çekilen hava fotoğrafları ve videolar sayesinde yerleşmelerin nerelerde yoğunlaştığı nerelerde seyrekleştiği ve yerleşmeyi sınırlandıran göl, orman, dağlık alanların gösterimi yapılabilir.

Gösterim metodu derste öğrencilerin görerek ve dinleyerek öğrenmeleri açısından iyi bir yöntemdir ama gösterim için yapılacak ön hazırlık, gösterimin süresi, hazırlık safhasında geçen zaman süresi bu yöntemin sınırlılıklarını oluşturur. Gösterim yöntemi anlatım yöntemiyle beraber kullanılmalıdır ve zaman zaman Sokrat yöntemine de başvurulmalıdır.

Deney Yöntemi: Öğrencilerin laboratuvar veya arazide, yalnız ya da küçük gruplarla gerçekleştirdikleri deneyler yoluyla yaparak ve yaşayarak öğrenmesini sağlayan yöntemdir (Çalışkan, 2005). Öğrenilen bilgiler bu yöntemle uygulamaya geçer ve öğrenciler psikomotor becerilerini geliştirirler. Öğrencilerin öğrendikleri bilgiler yaşam boyu kalıcı olur. Bu etkinlik yapılmadan önce öğretmen neler yapılacağını ve nasıl yapılması gerektiğini planlamalıdır. Psikomotor becerileri düşük olan öğrencilere dikkat etmelidir, güvenlik önlemlerini eksiksiz kullandırtmalı ve psikomotor becerileri düşük olan öğrencilere kendilerine zarar verecek aletleri kullandırtmamalıdır.

Öğretmen deney yöntemini kullanırken öğrencilerin bilimsel basamaklara uygun olarak hareket etmesini sağlamalıdır. Böylece öğrenciler bilimsel olarakta kendilerini geliştirebilirler. Deney yöntemi ile öğrenciler problemi belirler, tanımlarlar, problemle ilgili çözüm önerileri planlar ve bu problemi çözebilmek için planları dâhilinde hareket ederler. Sonuç olarak izledikleri yolları ve ürettikleri sonuç ile deney yöntemini sonlandırırlar ve bu deney yöntemi ile unutamayacakları bir öğrenme gerçekleştirirler.

Coğrafya öğretiminde deney yönteminin sınırlılıkları vardır. Coğrafya eğitiminin insan ve doğa ile ilişkili olması, coğrafya eğitiminde deney için yeterince araç gerecin olmayışı, zamanın kısıtlı olması gibi nedenlerden dolayı deney yönteminin uygulanması zordur. Deney yöntemi öğrencilerin çok boyutlu düşünmelerini ve gelişimlerini sağlar.

Problem Çözme Yöntemi: Öğretmen veya öğrenci tarafından ortaya çıkarılan bir sorunun çözümüne dayanan öğretim yöntemidir. Bu yöntemde kullanılan sorunların öğrencilerin akademik hayatında karşı karşıya geldikleri problemlerden seçilmesine ve problemin uygulanması aşamasında aktüalitesine önem verilmelidir. Öğrenciler yerleşme açısından kentleşme ile birlikte yanlış yerleşimler ve bunun sonucunda ortaya çıkan çevre sorunları, trafik sorunu, güvenlik sorunu, kırlardan büyük şehirlere yapılan bilinçsiz göçler ve yaşadığımız çevrenin özelliklerini ne kadar tanıyor, bu çevrede hayatta kalmak, başarılı olmak için neler yapmalıyız gibi problemlerle karşılaşırsa öğrencilerin hem bilimsel kariyerleri hem de duyarlılıkları açısından önemli olur. Bu sorunlara karşı problem çözmede sıkça deneme-yanılma,

tümevarım, tümdengelim, analiz ve sentez teknikleri sıkça kullanılır (Çalışkan, 2015).

Bu yöntem sayesinde öğrenci öğrendiği teorik bilgileri pratiğe dökme şansı yakalar ve bu bilgileri nasıl kullanması gerektiğini sistematik bir biçimde öğrenme fırsatı yakalar. Öğretmen konu öncesinde iyi bir kurgu yaparak hazırlanmalıdır ve zamana, yeterli araç gerece, öğrencilerin akademik seviyelerine, kültürel değerlere dikkat etmelidir. Öğrenciler problem çözme yöntemi sayesinde günlük hayatta karşılaşılabilecekleri problemlerle baş etmeyi öğrenir. Öğrendikleri bilgileri yaşamla ilişkilendirir. Dinlemeye göre, yaparak-yaşayarak öğrendiği için bilgiler daha uzun süreli aklında kalır.

Coğrafya dersine ayrılan sürenin kısıtlı olması, gerekli araç gereci her okulda temin etmenin zorluğu bu yöntemin uygulaması aşamasındaki sınırlılıklarıdır.

Tartışma: Tartışma, iki ya da daha fazla kimsenin herhangi bir konuyu karşılıklı konuşarak, birbirlerini dinleyerek, eleştirerek, gerektiği yerlerde sorular sorarak incelemesine dayanan bir öğretim yöntemidir (Çalışkan, 2015). Bu öğretim metodu öğrenci merkezli öğretim biçimini ele alır ve öğrencilerin derse etkin katılımıyla gerçekleştirilir. Öğretici öğrenciler için iyi bir tartışma ortamı hazırlamalıdır.

Bilindiği gibi öğrenme beş duyu organı ile sağlanır. Ancak tüm duyu organlarının öğrenmedeki etkililik derecesi birbirinden farklıdır. Buna göre; öğretimi çeşitlendirmek ve daha çok öğrenciyi derse çekebilmek için yapılacak önemli öğretim yöntemlerinden bir tanesi de tartışmadır. Tartışmayı yöneten kişinin tartışılan meseleye hâkim olması, otoritesini tartışmacılara kabul ettirmesi yöntemin etkili olması açısından önemlidir ve öğrencilerin sosyalleşmesi, birbirinden öğrenebilmesi (işbirlikli öğrenme), karşıt fikirlere katlanabilmesi, hoşgörünün kazanılması, sorumluluk duygusunun gelişmesi açısından önemli bir methodur (Çalışkan, 2015). Tartışma yöntemi daha çok forum, münazara, vızıltı grupları, beyin fırtınası, açık oturum vb. türleri en çok tercih edilenidir.

Öğretmen bu yöntemi uygulamadan önce son derece iyi planlama yapmalıdır, tartışma konusunun sınırlılıklarını belirlemelidir ve sınıf içindeki uyuma dikkat etmelidir. Zamanı iyi kullanmalıdır. Öğrencilerin hangi konularda eksiklerinin

olduklarını ve kavram yanlışlarını iyi bir organizasyonla bu yöntem sayesinde öğrenebilir.

Zamanın kısa olması ve bu yüzden kalabalık sınıflarda herkesin söz alamaması ve sıranın tekrar onlara gelmeyişi, öğretmenin sınıfı iyi organize edememesi ve tartışma ile konun farklı boyutlara ulaşması, sınıf içinde herkesin aynı anda fikir belirtmesi ve sınıftaki tüm seslerin kargaşaya neden olması, coğrafya dersine ayrılan sürenin kısıtlı olması bu yöntemin uygulaması aşamasındaki sınırlılıklarıdır.

Örnek Olay İncelemesi: Öğrenciler yazılı veya görsel bir malzemedен yararlanarak, çevre sorunları, doğal afetler gibi bir durumu film, harita ya da fotoğraf kullanarak sınıfa getirir ve öğrencilerden olayın nedenleri ve sonuçları hakkında fikir yürüterek açıklama yapmaları istenir (Çalışkan, 2015). Nasıl ki insanlar aynı türden olaylara farklı reaksiyonlar veriyorlarsa öğrenmede de öğrencilerin öğrenme şekilleri aynı değildir bu bakımdan öğretimin zenginlik kazanması ve öğrencilerin derse güncel olaylarla konular arasında bağlantı kurması bakımından bu yöntem önemlidir.

Coğrafya öğretimi açısından bakıldığında eğitim teknolojilerindeki gelişmeler, öğretim programındaki yenilikler ve gelişen çağ ile öğrencilerdeki değişim coğrafya eğitiminde öğrenci odaklı eğitim, aktif öğrenme, dijital oyun esaslı eğitim, araştırmaya dayalı öğretim vb. yöntem ve teknikleri gündeme getirmiştir; bu yöntemlerin yanında çölleşme, küresel ısınma, enerji kaynaklarının paylaşımı, güvenlik sorunları gibi evrensel etkiye sahip olaylar ise coğrafyanın güncellik etkisini ön plana çıkarmış ve coğrafya eğitiminde örnek olay metodunun üzerinde durulmasını gerekli kılmıştır (İncekara, 2010). Örnek olay yöntemi sayesinde öğrenciler olayın içine katılırlar ve derste aktif olarak öğrenme sağlarlar. Bu yöntem sayesinde teorik olan bilgiler hayat bulur ve öğrenciler öğrendikleri bilgileri kurgulanmış örnek olay üzerinde denerler böylece öğrenmede yapıcı ve aktif öğrenme gerçekleşmiş olur.

Örnek olayın gerçekleşmesi için öncelikle çok iyi bir planlama yapılmalıdır. Uygulama anında yapılacak etkinlikler adım adım belirlenmelidir ve iyi bir organizasyon olmalıdır.

Hedeflerin belirlenmesi, örnek olay metodunun başarılı olması için öğretmen hedefleri önceden belirlemelidir. Konuya ilişkin en etkin örneğin seçilmesi ve zamanın iyi ayarlanması gereklidir. Bunları gerçekleştirmek için öğretmen bilimsel bir yayın eki, gazete kopyası, video kaset, internet, fotoğraf vb. ders içi yardımcı malzemelerden faydalanmalıdır.

Örnek olayın seçimi, hedeflere uygun olan bir örnek olayın seçilmesi gerekir ve bu örnek olay seçilirken öğrencilerin yaş grubuna uygun olmasına dikkat edilmelidir. Öğrencilerin seviyelerine uygun olarak verilen ve konuyu kapsayan örnek olay ile öğrencilerin coğrafi sorgulama becerileri gelişir, konular arasında bağlantı kurarlar, analiz yetenekleri artar. Aksi takdirde iyi seçilmemiş bir örnekte veya öğrencilerin yaş gruplarına uygun olmayan bir olayla ilgili öğrencilerin derse katılması ve konuya ilgi duyması son derece zor olur.

Örnek olayın araştırılması sırasında sorulacak soruların hazırlanması ve uygulama biçiminin belirlenmesi, örnek olay tek tek tüm öğrencilere uygulanabildiği gibi grup halinde de uygulanabilir. Bireysel olarak verilen örnek olayda tek tek öğrencilerin benzer olaylara yaklaşımına bakılırken grup halinde verilen olaylarla beyin fırtınası, tartışma metodları da kullanılabilir. Bu ek yöntemlerinde kullanılması sırasında zamana dikkat edilmelidir ve örnek olay konuyla ilintili getirilen bir konunun sınıf ortamında veya evde uygulanması şeklinde gerçekleştirilir.

Örnek olayda yerleşim alanları ile deprem bölgeleri arasındaki farka dikkat edilmiş mi; yerleşmedeki yapı malzemeleri arasında neden farklılıklar olduğunu; büyük şehirler arasındaki benzerliklerin neler olduğunu ve avantajları ile dezavantajlarının neler olduğunu seçilen bir bilimsel yayımla, gazete kopyası ile internetten bulunan bir kaynakla, video kasetle vb. kaynaklardan belirlenen sorularla hazırlanır. Öğretmen öğrenciler için şema hazırlamalıdır. Hazırlanan şema ile öğrencilerin coğrafi sorular sorma, elde edilen cevaplar şekliyle coğrafi bilgiyi elde etme, değerlendirme, mevcut problemlerin çözümünde kullanma gibi etkinlikler içermelidir (İncekara, 2010).

Örnek olay yönteminin uygulanması, örnek olayın uygulanması için beş farklı kaynak kullanılabilir. Gazetelerin dergilerin kullanılması, internetin kullanılması, televizyon video ve video oynatıcıların kullanılması, bilimsel yayınların kullanılması ve ziyaretçilerin kullanılmasıyla örnek olay yöntemi uygulanır (İncekara, 2011).

Yerleşme konularına video izletilebilir ve öğrencilere hazırlanan sorular sorularak yanıtlar alınabilir, deprem haritası ile yerleşmelerin yoğunlukta olduğu haritalar gösterilebilir ve yine öğrencilerden çözüm önerisi, yapılan yanlışlar ve doğrular hakkında bilgiler istenir. Öğrencilerden çözüm önerisi beklenir. Dere yatağına yapılmış bir yerleşim alanı ve bunun sonucunda burada meydana gelmiş doğal afetle alakalı bir konu getirebilir vb. olaylar sınıf ortamına getirilebilir.

Örnek olay coğrafyanın hayatında kendisi olduğunu göstermesi için önemli bir öğretim tekniğidir. Zaman sıkıntısı, öğretmenin konuya ilişkin malzeme bulması ve bunları öğrencilerin seviyesine uygulamaya çalışması bu yöntemin sınırlılıklarıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

Bu araştırma ön test – son test kontrol gruplu deneysel desen biçimindedir. Ön test – son test kontrol gruplu desendir (ÖSKD). Bu desende yer alan kişiler bağımlı değişkende ön ve son test olarak iki kez ölçülürler. Farklı deneklerden oluşan kontrol ve deney gruplarının ölçümlerinin karşılaştırılması nedeniyle bu desen ilişkisizdir. Bundan dolayı ön test – son test kontrol gruplu desen karışıktır (Büyüköztürk, 2001).

Bu araştırmada iki grup bulunur ve deney ile kontrol grubuna çalışmanın başında ve sonunda test uygulanır. Ön testlerden sonra deney grubu üzerinde ‘X’ bir model uygulanır. Bu uygulanan modelden sonra deney grubunda uyguladığımız ‘X’ çalışmanın kontrol grubu ile arasında anlamlı bir fark olup olmadığı incelenir.

Bu amaçla; kümelerin ön test – son test puanlarındaki yüzde artış oranları bulunarak ortalama artış oranları kıyaslanır, ya da ön test puanlarını “birlikte değişen” (covariate) olarak kullanıp, son test puanları ile beraber değişkenlik (covariance) çözümlemesi ya da önce ön test puanları karşılaştırılır, aralarında önemli bir fark yoksa, yalnızca son test puanları kullanılarak ortalamalar arasındaki farklar (Tablo 6) test edilir (Karakök, 2011).

Tablo 6: Ön test- son test gruplu desen (Karakök, 2011)

		Ön test		Son test
G _D	R	O ₁	X	O ₃
G _K	R	O ₂		O ₄

GD; deney grubu, GK; kontrol grubu, R; deneklerin gruplara tarafsız atandığı, O₁ ile O₃; deney grubuna ait ön test ile son test ölçümlerini, O₂ ile O₄; kontrol grubunun ön test ile son testine ait ölçümlerini, X; de deney grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni ifade etmektedir (Tablo 6).

Yapılan bu çalışma Samsun ili, Vezirköprü ilçe merkezinde ve Vezirköprü'ye bağlı bazı köy yerleşmelerinde gerçekleştirilmiştir. Vezirköprü ilçesinin Samsun iline uzak bir ilçe olması, kırsal nüfus oranının fazla olması, Nerik antik kenti, Esenköy kaya mezarları, Taşhan, Fazıl Ahmet Paşa (Taş) medresesi, tarihi bedesten ve arasta, Kurt köprü, tarihi saat kulesi, Kurşunlu (Tacettin) camii gibi tarihi yapılarının ve ören yerlerinin olması, Şahinkaya kanyonu gibi doğal güzelliklerinin olması, heybecilik, urgan ve Vezirköprü'ye has yassı semaverler gibi el işçiliklerinin yapılması ve bunların sergilenmesi, doğaseverlerin sürekli ziyaret ettikleri doğal güzelliklerinden dolayı yapılacak olan bu çalışma için Vezirköprü ilçesi seçilmiştir. Sayılan etkenlerin hepsini bir arada bulunduran Vezirköprü ilçesinde öğrenciler gözlem yaparken dört duvar arasından uzakta tarihi ve doğal güzellikleri bünyesinde barındıran Vezirköprü ilçesinde öğrenmenin yanı sıra eğlenceli vakit geçirecekleri de düşünülmüştür.

Yapılan bu gezilerle öğrenciler Oymaağaç köyünde yer alan Nerik antik kenti gibi eski yerleşim alanlarını, geçmiş kültürlere ait bedesten ve pazar, Kurt köprü, Taş medrese, saat kulesi gibi yapıların mimarilerini somut olarak görmüşlerdir ve eski dönemlerin kültürel hayatlarına ait bulguları birincil kaynaklardan gözlemlemişlerdir.

Arazi çalışmasına katılan öğrenciler yerleşmeyi etkileyen fiziki ve beşerî faktörleri bir arada görmüşlerdir, köy ve kent yerleşmelerini karşılaştırmalı olarak inceleme fırsatı da bulmuşlardır ve birçok kavramı aracısız olarak birincil kaynaktan görmüşler ve bilgi edinmişlerdir. Ayrıca bu geziler bir konuyla ilgili bilgi vermek için değil daha farklı konularıda öğretmek için yapılmıştır. Arazi çalışmaları başladığı andan itibaren coğrafya ders konuları olan bazı kayaçları, bazı toprak çeşitlerini, bazı bitki formasyonlarını ve dağılışlarını, ekonomik faaliyet türlerini, nüfusun dağılışına etki eden bazı etmenler gibi daha birçok konuyu yerinde gözlemlemişlerdir.

İskân ettikleri yerden uzakta başka bir iskân alanında yaşayan insanların kültürlerini, sosyolojik yapılarını görme fırsatı yakalamışlardır. Yemek molasında Şahinkaya kanyonunda yapılan tekne turu ile yarma vadiye ait özellikleri yerinde görürken gezi boyunca olduğu gibi eğlenceli vakit geçirmişlerdir ve öğretmen-öğrenci arasındaki

bağ okul dışında da devam etmiştir. Yapılan arazi çalışmaları ve inceleme gezileri öğrenciler arasındaki arkadaşlık bağlarının gelişmesine de katkı sağlamıştır.

3.1 Araştırmadaki Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Samsun Onur Ateş Lisesi 10. sınıf Lise A ve B şubelerindeki öğrenciler oluşturmaktadır.

Samsun ili Atakum ilçesinde yer alan Onur Ateş Lisesinin bu çalışma için seçilmesinin amacı çalışma alanı olarak seçilen Vezirköprü ilçesi ve köylerine uzak bir mesafede olması, Onur Ateş Lisesine gelen öğrencilerin TEOG'dan belli bir puan olarak gelmesi ve Anadolu lisesi olması etkili olmuştur.

Onur Ateş Lisesinde yer alan 10/A ve 10/B şubelerinin seçilme nedeni ise bu iki şubedeki öğrencilerin akademik başarılarının, kız ve erkek öğrenci sayılarının, sınıflardaki toplam öğrenci mevcudunun birbirlerine yakın olmasıdır (Tablo 7).

10/A şubesi bu çalışma için geleneksel yöntemlerle ders işlenecek kontrol grubu ve 10/B şubesi ise arazi çalışmalarının yapılacağı deney grubu olarak belirlenmiştir.

Tablo 7: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf şubelerine ve cinsiyetlerine göre dağılımı.

Sınıflar	Samsun Onur Ateş Lisesi		Toplam
	Erkek	Kız	
10-A	15	17	32
10-B	15	16	31

3.2 Veri Toplama Araçları

Araştırmaya başlarken konuyla ilgili literatür taraması yapılarak konuyu ilgilendiren temel kaynaklar toplandı, araştırmanın hazırlanması aşamasında toplanılan bu kaynaklardan yararlanıldı.

Hazırlanan bu başarı testi, hazırlık aşamasındayken uzman görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüşleri direktifinde testle ilgili gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Düzenlemeleri yapılan başarı testi; ön test ve son test olarak 10. Sınıf

öğrencilerine uygulanmıştır. Başarı testi 25 adet sorudan oluşturulmuştur. Uygulanan başarı testi sonucunda elde edilen verilere madde analizi uygulanmıştır. Her maddenin güçlük ve ayırt edicilik indisleri hesaplanmıştır. Madde analizi sonucunda başarı testindeki 25 soru maddenin güçlük derecesi ile ayırt edicilik indeksi hesap edilmiştir. Ayrıca 10. sınıf öğrencilerine uygulanan başarı testinin KR20 güvenilirlik katsayısı madde cronbach alpha katsayısıyla hesaplanmıştır ve bu katsayı 0,726 çıkmıştır. 0,726 katsayısıyla test güvenilirdir. Alfa katsayısının bulunabileceği aralıklar ve buna bağlı ölçeğin güvenilirlik durumu aşağıda verilmiştir;

- $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir,
- $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilir,dir,
- $0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Elde edilen bu sonuçların analizinde Word, Excel ve SPSS paket programları kullanılmıştır. Anket verileri değerlendirilmiştir ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

3.3 Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlara göre hareket edilmiştir.

Veri toplama araçları geçerlilik ve güvenilirliğe sahiptirler.

Veri toplama araçları yapılan araştırmanın amacına uygun olarak seçilmiştir.

Veri toplamak amacıyla yapılan testlere öğrencilerin kendileri; kendilerine verilen tanınan süre içerisinde sınav formatına uygun olarak cevap vermişlerdir.

Samsun ili Atakum ilçesi Onur Ateş Anadolu Lisesinde yapılan bu uygulama tüm onuncu sınıf yerleşme konularında uygulanabilir.

İki sınıfın akademik başarılarının birbirine yakın olduğu varsayılmıştır.

3.4 Sınırlılıklar

Araştırma evreni Samsun'daki 10. sınıf öğrencileri ile sınırlı tutulmuştur.

Araştırmanın örneklemini 2016-2017 öğretim yılının ikinci döneminde Samsun ili Atakum ilçesi Onur Ateş Lisesi'nin 10/A ve 10/B şubelerindeki 63 öğrenci ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmada kullanılan "Akademik Başarı Testi" ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma yöntemi yarı deneysel uygulama ile sınırlandırılmıştır.

Zamanın sınırlı olması, ulaşım imkanları, ekonomik nedenler, vb. sebeplerden dolayı diğer okullar uygulama dışında bırakılmıştır.

Araştırmanın amacına uygun seçilmiş kaynaklara ulaşmadaki zorluklar ve bu kaynakları incelemek için yeterince zamanın olmaması ve insan sayısının yetersiz olması.

Araştırmayı yapan kişinin bilgi donanımı, konuyu anlatma biçimi ve öğrencilerin algılama kapasiteleri ile sınırlıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın bulguları ve bu bulgulara dayalı yorumlar yer almaktadır. Bulgular ve yorumlar, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen verilere göre ele alınmış ve incelenmiştir.

4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem 1: Arazi çalışmaları metoduyla ders işlendiği deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun ön ve son test ile erişim puanlarının dağılımı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Arazi çalışmaları yapılmadan önce her iki grubunda akademik başarılar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Her iki grupta öğretim yöntemleri ile ders işledikten sonra deney ve kontrol gruplarının akademik başarılarında artış olmuştur. Ancak arazi çalışmaları yapılan deney grubu ile geleneksel yöntemlerle ders işlenen kontrol gruplarının son testleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Araştırmanın birinci alt probleminin çözümlenmesinde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test – son test ve erişim puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı çözümlenmiştir. Analiz sonuçlarına ait bilgiler Tablo 8 ve Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 8: Deney Grubunun Ön-Test, Son-Test ve fark (Erişim) Puanları

Öğrenci No	Ön -Test	Son -Test	Fark
1	48	92	44
2	32	76	44
3	28	56	28
4	24	84	60

5	28	84	56
6	36	72	36
7	20	64	44
8	36	76	40
9	24	64	40
10	36	76	40
11	32	96	64
12	20	64	44
13	32	80	48
14	28	84	56
15	20	76	56
16	20	72	52
17	24	84	60
18	28	76	48
19	28	84	56
20	40	76	36
21	24	68	44
22	20	60	40
23	40	72	32
24	36	68	32
25	36	72	36
26	28	76	48
27	36	68	32
28	36	80	44
29	32	76	44
30	20	60	40

31	40	80	40
32	44	80	36
X	30.5	74.875	44.375
S	7.599342	9.013011	1.413669

Tablo 9: Kontrol Grubunun Ön-Test, Son-Test ve fark (Eriş) Puanları

Öğrenci No	Ön -Test	Son -Test	Fark
1	40	80	40
2	20	40	20
3	32	68	36
4	20	48	28
5	20	44	24
6	32	56	24
7	32	52	20
8	20	56	36
9	20	40	20
10	32	68	36
11	16	52	36
12	20	48	28
13	16	48	32
14	28	44	16
15	16	52	36
16	32	68	36
17	48	56	8
18	24	52	28
19	12	44	32
20	36	56	20

21	40	44	4
22	32	52	20
23	16	48	32
24	16	40	24
25	24	56	32
26	28	48	20
27	20	52	32
28	44	68	24
29	32	56	24
30	28	64	36
31	28	76	48
X	26.58065	54.06452	27.48387
S	9.004566	10.25461	1.250049

Araştırmaya katılan deney grubunda yer alan öğrencilerin ön testten puanlarının ortalaması 30,5 iken kontrol grubundaki öğrencilerin ön test puanlarının ortalaması 26,58 olarak tespit edilmiştir. Ön test puanlarının standart sapmaları incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin ön test puanlarının standart sapması 7,599 olarak belirlenmiş, kontrol grubundaki öğrencilerin ön test puanlarının standart sapması ise 9,004 olarak tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında deney grubunda yer alan öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerine göre hazır bulunuşluk seviyelerinin de yüksek olduğu söylenebilir. Bununla birlikte deney grubunda yer alan öğrencilerin ön test puanlarının standart sapması kontrol grubuna göre küçük çıkması deney grubunun kontrol grubuna göre ön test sonuçlarının daha benzer olduklarını göstermektedir.

Geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun son test ortalaması 54,06 olarak bulunurken, arazi çalışmaları yaptırılan deney grubu öğrencilerinin son test ortalaması 74,87 olarak tespit edilmiştir. Bu ortalamalar ışığında hem deney grubu hem de kontrol grubunu oluşturan öğrenciler ön test sonuçlarına oranla başarılarını artırmışlardır. Ancak deney grubu öğrencilerin puanlarındaki artışın kontrol grubu

öğrencilerine oranla çok daha fazla olduğu görülmektedir. İki grubun son test puanlarının standart sapmaları incelendiğinde deney grubunun standart sapması 9,013 olarak, kontrol grubunun standart sapması ise 10,255 olarak tespit edilmiştir (Tablo 8, Tablo 9). Ön test sonuçlarında olduğu gibi deney grubunun standart sapması kontrol grubunun standart sapmasından küçük çıkmıştır. Buna göre deney grubunun kontrol grubuna göre test sonuçları itibariyle daha benzer oldukları söylenebilir.

Deney ve kontrol gruplarının fark (erişi) puanları incelenirse, deney grubunun aritmetik ortalamasının 44,375 ve kontrol grubunun ortalamasının 27,484 olarak bulunduğu görülmektedir. Son test puanları ile ön test puanlarının çıkarılması sonucu ile hesaplanan erişim puanlarının, kontrol grubuna karşılık deney grubundan daha yüksek olduğu ve bu grubun daha başarılı olduğu açıkça görülmektedir.

4.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem 2: Arazi çalışması yönteminin uygulandığı deney grubu ile klasik yöntemin uygulandığı kontrol grubunun ön test başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın ikinci alt problemine cevap ararken deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test başarı puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır (Tablo 10).

Tablo 10: Deney ve Kontrol Grubu Ön Test

Grup	N	\bar{X}	ss	Df	P
Deney – Öntest	32	30.5	7.599342	63	0,302
Konrtol- Ön test	31	26.58065	9.004566		

Deney grubunun ön test ortalaması 30,5 olurken, kontrol grubunun ön test ortalamasının 26,58 olduğu görülmektedir (Tablo 10). Yapılan t testi sonucunda p değeri 0,05'den büyük olarak bulunduğu için iki grubun arasındaki bu başarı farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını söyleyebiliriz. Bu netice bize deney grubunun arazi çalışması yapmadan önceki hali ile kontrol grubunun başlangıçtaki bilgi seviyeleri arasında anlamlı bir farkın olmadığını gösterir.

Yapılan başarı testi ile deney ve kontrol gruplarının hazırbulunuşlukları, becerileri, anlama yeterlilikleri birbirine yakın olduğunu göstermiştir.

4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem 3: Arazi çalışmaları metodunun uygulandığı deney grubu ile klasik yöntemin uygulandığı kontrol grubunun son test başarı puanlarının arasında akademik olarak anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın 3. alt problemine dönük olarak gruplar arasındaki son test başarı puanları karşılaştırılmıştır (Tablo 11). Bu değerlendirmenin sonucunda p değeri 0,05'ten küçük olarak ölçülmüştür.

Tablo 11: Deney ve Kontrol Grubu Son Test

Grup	N	\bar{X}	ss	Df	P
Deney – Sontest	32	74.875	9.013011	63	0,000
Konrtol- Sontest	31	54.06452	10.25461		

Arazi çalışmaları uygulanan deney grubu ile arazi çalışmalarının uygulanmadığı kontrol gruplarının son testleri neticesinde deney grubu son test ortalaması 74,87 olarak, kontrol grubunun son test sonuçları ortalaması ise 54,06 olarak belirlenmiştir. t-testi sonucunda deney ve kontrol gruplarının son test sonuçları arasındaki bu farkın arazi çalışmalarına bağlı olarak anlamlı olduğunu söyleyebiliriz. Deney grubunun son test sonuçları ile kontrol grubunun son test sonuçlarına bakıldığında akademik başarıları arasında anlamlı bir fark vardır. Bu farkın temel nedenin deney grubunun yapmış olduğu arazi çalışmalarından yeterince faydalanması olarak değerlendirilebilir.

4.4 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem: Deney grubu ile kontrol grubuna yapılan ön ve son testler öğrencilerin akademik başarılarını ölçebilir sorular mıdır?

Deney ve kontrol grubunun test başarıları üzerinde normallik testi yapılmıştır. Normallik testine ait sonuçlar tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12: Ön ve Son Test Üzerine Yapılan Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnow			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	p	İstatistik	df	p
Ön test	,142	63	,003	,959	63	,035
Son test	,124	63	,018	,959	63	,036

Yapılan normallik testi sonucunda $p > 0.05$ 'ten büyük olduğundan dolayı veriler normal dağılımda değildir. Bu yüzden iki bağımlı grup arasında parametrik olmayan Wilcoxon testi uygulanmıştır. Ön test ile son test arasında %5'lik hata payıyla akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

4.5 Madde Analizi

Başarı testinde toplam 25 soru yer almıştır. Uygulanan başarı testi sonucu elde edilen verilere madde analizi uygulanarak her bir maddenin güçlük ve ayırt edicilik indisleri hesaplanmıştır. Madde analizi sonucunda başarı testinde yer alan 25 maddenin güçlük derecesi ve ayırt edicilik indeksi hesaplanmıştır.

Soruların zorluk dereceleri basit yöntemle incelenmiştir. Basit yöntemde önce teste verilen cevaplar puanlanır. Doğru cevaplar "1", yanlış cevaplar "0" olarak puanlanır. Doğru cevap puanları ile test puanları bulunur. Testteki bireyler en yüksek puandan en düşük puana doğru sıralanır. En yüksek ve en düşük puanların %27'si seçilerek üst ve alt gruplar oluşturulur. Aradaki puanlar dikkate alınmaz.

Tablo 13: Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Son Test Madde Güçlük Endeksi ve Madde Ayırt Edicilik Endeksi

Soru Numarası	Madde Güçlük İndeksi		Madde Ayırt Edicilik Endeksi	
	Ön test	Son test	Ön test	Son test
1	0,21	0,53	0,18	0,35
2	0,82	0,91	0,24	0,18
3	0,03	0,41	0,06	0,35
4	0,09	0,59	0,06	0,35
5	0,56	0,62	0,29	0,18

6	0,56	0,76	0,41	0,12
7	0,03	0,50	0,06	0,18
8	0,24	0,56	0,24	0,53
9	0,53	0,88	0,47	0,12
10	0,21	0,41	0,29	0,59
11	0,62	0,85	0,41	0,29
12	0,18	0,62	0,12	0,65
13	0,47	0,71	0,35	0,47
14	0,29	0,68	0,24	0,53
15	0,21	0,65	0,29	0,59
16	0,21	0,56	0,41	0,06
17	0,50	0,88	0,29	0,47
18	0,03	0,41	-0,06	0,35
19	0,06	0,71	0,12	0,47
20	0,21	0,76	0,29	0,47
21	0,26	0,68	0,18	0,47
22	0,09	0,47	0,06	0,35
23	0,32	0,65	0,06	0,12
24	0,44	0,68	0,18	0,41
25	0,09	0,59	0,06	0,59

Tablodaki madde güçlük endeksi (MGİ) değerlerine göre;

- 0,29 ve altında yer alan maddeler, zor,
- 0,30 ve 0,49 arasındaki maddeler, orta güçlükte,
- 0,50 ve 0,69 arasındaki maddeler, kolay,
- 0,70 ve 1,00 arasındaki maddeler, çok kolay olarak değerlendirilir.

Öntestteki 1., 3., 4., 7., 8., 10., 12., 14., 15., 16., 18., 19., 20., 21., 22., 25. sorular MGİ (0-0,29) ve altında değere sahip oldukları için birinci sınavdaki zor maddeleri oluşturmuşlardır.

3., 7., ve 18. sorular MGİ (0,03) değerle zorluk dereceleri en fazla olanlarıdır.

13., 23., ve 24. sorular ise MGİ (0,30-0,49) arası değere sahiptir ve ön test için orta güçlükte sorulardır.

5., 6., 9., 11., ve 17. sorular MGİ (0,50-0,69) arası değerde yer aldıkları için kolay maddelerdir.

2. soru MGİ (0,70-1,00) arası değerde olduğu için çok kolay maddedir.

Konular işlendikten ve deney grubuyla arazi çalışmaları yapıldıktan sonra ise MGİ (0-0,29) arası zor bir değere sahip madde görülmemiştir.

3., 10., 18., 22. sorular ön testte MGİ (0-0,29) aralığında zor maddeler içerisinde yer alırken son testte bu sorular MGİ (0,30-0,49) aralığında orta güçlükte yer alan soruları oluşturmuştur.

1., 4., 7., 8., 12., 14., 15., 16., 21., 23., 24., ve 25. maddeler ilk testte MGİ (0-0,29) zor olmasına rağmen son testte MGİ (0,50-0,69) arasındadır ve kolay maddelerdir.

23. ve 24. maddeler ise öntestte MGİ (0,30-0,49) orta güçlüktedir ve sontestte MGİ (0,50-0,69) kolay olan maddelerdir.

5. madde ise hem ön testte hem de son testte MGİ (0,50-0,69) kolay olan maddeler arasındadır.

Ön testte MGİ (0-0,29) zor olan 19. ve 20. maddeler son testte MGİ (0,70-1,00) çok kolay madde aralığındadır.

13. Madde ise ön testte MGİ (0,30-0,49) orta güçlükte iken son testte MGİ (0,70-1,00) çok kolay olan madde aralığındadır.

6., 9., 11. sorular ise ön testte MGİ (0,50-0,69) kolay güçlükte iken son testte MGİ (0,70-1,00) çok kolay güçlüktedir.

2. madde hem ön testte hem son testte MGİ (0,70-1,00) çok kolay güçlüktedir.

Tablodaki madde ayırt edicilik indeksi (MAEİ) değerlerine göre;

0,40 ve daha büyük değerler, çok iyi bir madde (ayırt etme gücü yüksek),

0,30-0,39 arası değerler, oldukça iyi bir madde,

0,20-0,29 arası değerler, üzerinde çalışılması ve düzeltilmesi gereken madde,

0,19 ve daha küçük değerler, çok zayıf madde (ayırt etme gücü düşük) olarak değerlendirilir.

Negatif değerler çok kötü bir maddedir. Düzeltilecek geliştiremiyorsa testten çıkarılması gerekir.

Ön testte 6., 9., 11. ve 16. maddeler MAEİ (0,40 ve üzeri) ayırt etme gücü yüksek maddelerdir.

13. madde ise MAEİ (0,30-0,39) arası değerde oldukça iyi bir maddedir.

2., 5., 8., 10., 14., 15., 17., ve 20. maddeler ise MAEİ (0,20-0,29) arası değerdedir ve üzerinde çalışılması gereken maddelerdir.

1., 3., 4., 7., 12., 19., 21., 22., 23., 24., ve 25. maddeler ise MAEİ (0,19 ve altında) değere sahiptir ve ayırt etme gücü düşük maddelerdir.

18. madde ise -0,06 ile negatif değerdedir ve çok kötü bir maddedir.

Ön testte MAEİ (0,30-0,39) arası değerde oldukça iyi olan 13. madde son testte MAEİ (0,40 ve üzeri) değer sahip ayırt etme gücü yüksektir.

8., 10., 14., 15. ve 20 maddeler ön testte MAEİ (0,20-0,29) değerleri aralığında üzerinde çalışılması ve düzeltilmesi gereken maddeler iken son testte MAEİ (0,40 ve üzeri) değere sahip ayırt etme gücü yüksek maddelerdir.

12., 19., 24. ve 25. maddeler ön testte MAEİ (0,19 ve altında) değere sahipken son testte MAEİ (0,40 ve üzeri) değere sahip ayırt etme gücü yüksek maddelerdir.

1., 3., 4. ve 22. maddeler ön testte MAEİ (0,19 ve altında) değere sahip ayırt etme gücü düşük maddeler iken son testte MAEİ (0,30-0,39) arası değere sahip ayırt etme gücü oldukça iyi maddelerdir.

Ön testte negatif değere sahip 18. maddede MAEİ (0,30-0,39) arası değere sahip oldukça iyi bir maddedir.

Ön testte MAEİ (0,40 ve üzeri) olan 11. madde ile MAEİ (0,19 ve altı) olan 21. maddeler son testte MAEİ (0,20-0,29) aralığındadır ve üzerinde çalışılması ve düzeltilmesi gereken maddelerdir.

Ön testte 6., 9. ve 16. maddeler MAEİ (0,40 ve üzeri) değere ayırt etme gücü yüksek maddeler iken son testte MAEİ (0,19 ve altı) değere sahip ayırt etme gücü düşük maddelerdir.

2., 5., 6. ve 17. maddeler ise ön testte MAEİ (0,20-0,29) değere sahip üzerinde çalışılması ve düzeltilmesi gereken maddeler iken son testte MAEİ (0,19 ve altı) değere sahip ayırt etme gücü düşük maddelerdir.

7. ile 23. maddeler hem ön testte hem son testte MAEİ (0,19 ve altı) ayırt etme gücü düşük olan maddelerdir. Son testte negatif değere sahip herhangi bir madde yoktur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 Sonuçlar

Bu araştırma 10. sınıf yerleşme coğrafyası konularının öğretiminde arazi çalışmalarının öğrencilerin akademik başarılarına olan etkilerini incelemek amacıyla yapılmıştır ve deney grubu ile kontrol grubu kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubunu oluşturan öğrencilere yirmi beş çoktan seçmeli sorudan oluşan ön ve son test uygulanmıştır. Öğrencilerin notları SPSS programı ve office paket programları kullanılarak incelenmiştir.

- 1- Deney ve kontrol gruplarının ön test puanları karşılaştırılmıştır. Bu ön test neticesinde arazi çalışmaları yapılan deney grubu ile geleneksel metodun uygulandığı kontrol grubu ön test puanları elde edilmiştir. Elde edilen bu veriler incelendiğinde deney grubu ile kontrol grubunun ön test sonuçları arasında akademik olarak anlamlı bir fark görülmemiştir.
- 2- Deney grubu ve kontrol grubunun son test puanları incelendiğinde ise, akademik başarıları arasında farkın anlamlı olduğu görülmüştür. Deney grubu ile kontrol grubunun son-test puanlarına bakıldığında deney grubu öğrencilerinin son-test puanlarının, kontrol grubu öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre her iki grubun da akademik başarıları noktasında, uygulanan iki yöntem sonucunda artış olmasına rağmen, deney grubunun ön test ve son test aritmetik ortalaması, kontrol grubunun ön test ve son test aritmetik ortalamasına göre daha fazla artış olduğu görülmüştür. Bu artışın sebebi de deney grubuna uygulanan arazi çalışmalarıdır. Geleneksel yöntemle ders işlenen kontrol grubunda ise deney grubuna göre akademik başarılarında daha az bir artış meydana gelmiştir.
- 3- Deney ve kontrol gruplarının eriş (fark) puan ortalamaları incelendiğinde ve deney ve kontrol gruplarının eriş puanlarının arasında akademik olarak

anlamli bir fark olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu deney grubunda yer alan öğrencilere uygulanan arazi çalışmalarının öğrencilerin öğrenmelerine ve akademik başarılarına katkıda bulunmuştur.

- 4- Kontrol grubunun ön test–son test puanları incelendiğinde son testte artış olduğu görülmüştür. Belirli bir öğretim yöntemi sonucunda öğrencilerin öğrenme düzeylerinde artış görülmesi olağandır. Ancak deney grubunun ön test–son test puanları incelendiğinde son testte akademik başarılarında önemli bir artış olduğu tespit edilmiştir. Bu netice dahilinde arazi çalışmalarının geleneksel yöntemlere göre öğrencilerin öğrenmelerine ve akademik başarılarına katkısı daha fazladır.
- 5- Kontrol ve deney grupları arasındaki bu anlamlı fark sonucunda insanların çeşitli faaliyetlerle hayatlarını devam ettirdikleri yeryüzünü, doğal ortamlarını ve bu ortamları oluşturan bileşenleri anlamayı ve tanımayı hedef alan sürdürülebilir bir yaşam için gerekli kararları vermemizi sağlayacak yorumlara varabilmemiz için bilgi, birikim, deneyim, beceriler kazandıran ve istedik davranış değişiklikleri sağlayan coğrafya öğretimi (Çalışkan, 2015) için arazi çalışmalarının ne kadar gerekli olduğunu göstermiştir.
- 6- Deney grubuna yapılan arazi çalışmalarıyla beraber anlatım, soru–cevap, problem çözme, gösterim vb. birçok öğretim yöntemi bir arada kullanılmıştır. Öğrenciler arazi çalışmalarıyla doğrudan (aracısız) öğrenme fırsatı yakalamışlardır. Birçok öğretim yöntemini bünyesinde barındıran arazi çalışmaları bu öğretim yöntemlerinin ötesinde öğrencilerin grup halinde hareket edebilme, sorumluluk alabilme özelliklerinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Öğrencilerin arkadaşlık ve dostluk bağlarının artmasına, öğretmen ve öğrenci arasında okul dışında da bağ kurulmasına katkıda bulunmuştur.

Sonuç olarak görülmektedir ki onuncu sınıf yerleşme konularının öğretiminde arazi çalışmaları öğrencilerin akademik başarılarının artmasında önemli bir etkiye sahiptir.

5.2 Tartışmalar

Öğrencilerin hazırbulunuşlukları, becerileri ve bilgi düzeyleri araştırma öncesinde birbirlerine yakın mıdır?

Yapılan ön testler sonucunda deney ve kontrol grubunun birbirleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öğrenciler hazır bulunuşluk, beceri, bilgi düzeyleri bakımından bilgi düzeyleri birbirine yakındır. Daha önce yapılan benzer çalışmalarda da Karakök (2011) ve Ay (2015) aynı sonuçları elde etmişlerdir.

Akademik başarıları birbirlerine yakın olan deney ve kontrol gruplarının son testlerinde artış olmuş mudur?

“Nerede Ve Nasıl Yaşıyoruz” ünitesi için geleneksel yöntemler ve arazi çalışmaları ile aktarılan bilgiler sayesinde deney ve kontrol grubunun ilk testlerine göre son testlerinde anlamlı bir artış görülmüştür. Bu durum da ister geleneksel yöntemlerle ister arazi çalışmaları ile ders işlensin öğrencilerin akademik başarılarında artış olduğu tespit edilmiştir. Ders işleme yöntemi fark etmeksizin bütün yöntemlerin başarılı olduğu görülmüştür.

Deney ve kontrol grubu son testlerinde akademik olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?

Deney grubu ile yapılan arazi çalışmaları sonucunda, geleneksel yöntemlerle ders işlenen kontrol grubunun akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu durumda geleneksel yöntemler olan anlatım, soru-cevap ve diğer yöntemlerin arazi çalışmaları ve inceleme gezileri kadar akademik başarılarına etki etmedikleri görülmüştür.

İnsan ve doğa ilişkisine bağlı olan yerleşme coğrafyası için arazi çalışmaları uygulanabilir bir yöntem midir?

Yapılan ön ve son testler ile geleneksel yöntemlerle ders işlenen kontrol grubunun son testleri arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Bu durum yerleşme coğrafyası için uygulanabilir bir yöntem olmaktadır.

Yapılan gezi-gözleme ailelerin tutumu nasıldır?

Yapılan arazi çalışmalarına deney grubunun bütün velileri izin vermiştir. Bu durum geziler için çok fazla prosedür gerektiren milli eğitime göre velilerin oldukça istekli olduğunu göstermektedir. Ballı (2009) da yaptığı yüksek lisans tezinde velilerin istekli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çoktan seçmeli olarak hazırlanan başarı testinde yer alan soruların güvenilirlikleri, geçerlilikleri bu çalışma için yeterli midir?

Ön ve son testler için hazırlanan çoktan seçmeli sorular için KR20 güvenilirlik katsayısı madde cronbach alpha katsayısıyla hesaplanmıştır ve bu katsayı 0,726 çıkmıştır. Bu durumda yapılan çalışma güveniliridir. Geçerlilik için ise çoktan seçmeli başarı testini Onur Ateş Lisesi coğrafya zümresi tarafından kontrol edilmiştir. Coğrafya zümresindeki öğretmenler bu testin geçerli olacağını belirtmişlerdir. Hazırlana yirmi beş tane çoktan seçmeli başarı testi “Nerede Ve Nasıl Yaşıyoruz” ünitesinin konuları için dengeli dağılımdadır.

5.3 Öneriler

1- Coğrafya öğretiminde farklı öğretim yöntem ve tekniklerini kullanarak coğrafya dersi daha cazip hale getirebilir. Bu yöntemlerden birisi de arazi çalışmalarıdır. Arazi çalışmaları uygun konularda işlenmelidir. Öğretmenler tarafından konular ayrıntıları ile incelenerek arazi çalışmalarından faydalanmaya buna göre karar verilmelidir.

2- Yerleşme coğrafyası konularının öğretilmesinde doğrudan (aracısız) gözlem yapmak için ve birincil kaynaklardan dersi öğrenmek için arazi çalışmaları uygulanmalıdır. Doğal ortam insan ilişkisinin en iyi ayırt edildiği ve gözlemlendiği kısım olması nedeniyle.

3- Coğrafya eğitimi için deney niteliği taşıyan arazi çalışmaları orta öğretimde fazla kullanılmaktadır. Bu yöntem lise coğrafya derslerinde önemli bir öğretim tekniği olarak kullanılmalıdır.

4- Lise öğrencilerine arazi çalışmalarıyla kendi bağımsız gözlemlerini yapabilme, iş yöntemi, proje yöntemi ve bilimsel olarak rapor hazırlama kazandırılabilir. Bu yüzden öğrencilerin bu konuları öğrenebilmesi için

gereklidir. Özellikle bazı becerilerin kazandırılması açısından arazi çalışmaları önemlidir.

- 5- Yerleşme coğrafyası konularına bakıldığı zaman arazi çalışmaları dışında başka bir gözlemin bu yöntemin yerini alması son derece güçtür ve telafisi olmayan bir derstir. Bu bakımdan arazi çalışmalarına coğrafya öğretmenleri ve okul idareleri kaliteli bir coğrafya öğretimi için öğretim içinde mutlaka yer vermelidirler. Akademik başarıları üzerine olumlu etkileri olması nedeniyledir
- 6- Yerleşme coğrafyası konularına bakıldığı zaman öğrenciler bazı kavramlar üzerinde yanlışlara düşmektedirler. Yerleşme coğrafyası konularının öğretiminde öğretmenlerin bu kavramlara dikkat etmesi gerekir. Yerinde incelenerek kavramların öğrenilmesi yanlışları ortadan kaldıracak, hiç olmazsa azaltacaktır.
- 7- Öğrencilerin okul dışında da öğrenme faaliyetlerinin olduğunu anlaması, arkadaşlık ve dostluk bağlarının artması, öğretmen-öğrenci ilişkilerinin daha fazla gelişmesi için, öğrencilerin kendilerini keşfedebilmesi için arazi çalışmaları önemlidir.
- 8- 10. sınıf ders kitabı içerisinde yer alan yerleşme konuları ezber bilgilerden uzak, öğrencileri daha çok yönlü düşünebilmelerini sağlamak için daha uygun bir hale getirilebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. (2003). *Etkili öğrenme ve öğretme*, İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Alkış, S. (2010). Coğrafya öğretiminde inceleme gezileri ve arazi çalışmaları. Özey, R. ve Demirci, A. (Yay. haz.) *Coğrafya öğretiminde yöntem ve yaklaşımlar* (93 – 122), İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Ay, M. A. (2015). *Gezi-gözlem ve inceleme yönteminin 7. Sınıf sosyal bilgiler programında ekonomi ve sosyal hayat ünitesinde vakıflar konusunun işlenmesinde öğrenci başarı ve tutumları üzerine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=WBc656i315e2eV6-EZV1osu8ZGunF3Z7BB1exB_fcAFSGLNfLX9d9RoPuG8TILUT
- Aycan, D. (2008). *Gezi-gözlem yönteminin biyoloji öğretimindeki önemi ve diğer öğretim yöntemleri arasındaki yeri* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=-Z0vbSUgrhM9fXoGkRe6Q8Boq2R8Scw4L_pS4sSntwZnQqqYIE8NUNJRn9htb3Wa
- Aydın, A. (1998). *Sınıf yönetimi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Avcı, S. (2004). Şehirselleşmelerin belirlenmesinde kullanılan kriterler ve Türkiye örneği, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi* 3. 9-22. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/274695914_SEHIRSEL_YERLESMELERIN_BELIRLENMESINDE_KULLANILAN_KRITERLER_VE_TURKIYE_ORNEGI
- Ballı, A. (2009). *9. Sınıf fiziki coğrafya konuları öğretiminde gezi-gözlem yönteminin önemi (Bağcılar ilçesi örneği)* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=UPP_Zu9isEmWGFXFCEBYasSWLPU8m9nIOwOOESa1L72P55nUOTsZmxiKBXTO5HvPW

- Barth, J. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi*, Ankara: Yüksek Öğretim Kurumu/ Dünya Bankası Yayınları.
- Bland, K. Chambers, B. Donart, K. ve Thomas, T. (1996). Field work. Best, B. (Yay. haz.) *Geography teachers hand book* (165-175), New York NY: Continuum Published.
- Boyartan, M. (2005). Osmanlı şehrinde bir idari birim: mahalle, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Dergisi*, 13, 93-107. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/231203>
- Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C. (1994). *Genel öğretim metotları*, Konya: Atlas Kitabevi.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Coğrafya Dersi Öğretim Programı (2011). Erişim adresi: http://bilgiyoluyayincilik.com/mufredat/2015-2016_ogretim_donemi_9-12.sinif_cografya_mufredati.pdf
- Coğrafya Dersi Öğretim Programı (2017). Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201771715030932-04%20COĞRAFYA%20DÖP.pdf>
- Çalışkan, O. (2015). *Coğrafya eğitimi ve arazi çalışmaları*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Çilenti, K. (1988). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*, Ankara: Kadioglu Matbaası.
- Demirci, A. (2005). *ABD’de eğitim sistemi ve coğrafya öğretimi*, İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Doğanay, H. (2002). *Coğrafya öğretim yöntemleri (ortaöğretim coğrafya eğitiminin esasları)*, Erzurum: Aktif Yayınevi.
- Doğanay, H. (2014). *Türkiye coğrafyası*, Ankara: Pegem Akademi.

- Erdebil, C. Düzgün, R. Siyavuş, A. E. ve Yılmaz, F. (2017). *10. Sınıf coğrafya ders kitabı*, Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- Erden, M. (1997). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Alkım Yayınevi.
- Frey, W.H. & Zimmer, Z. (2001). Defining the city. Paddison, R. (Ed.) *Handbook of Urban Studies*, London: SAGE Publications Ltd.
- Garipağaoğlu, N. (2001). Gezi-gözlem metodunun coğrafya eğitimi ve öğretimindeki yeri, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 4, 13-30. Erişim adresi: <http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/2424>
- İncekara, S. (2010). Coğrafya öğretiminde örnek olay yöntemi ve uygulanması Özey, R. ve Demirci, A. (Yay. haz.) *Coğrafya öğretiminde yöntem ve yaklaşımlar* (123–147), İstanbul: Aktif Yayınevi.
- İzıbrak, R. (1992). *Coğrafya terimler sözlüğü*, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Karakaş Özür, N. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=veR1mHu9yoWjwcVUjCEoPHUrfS83W1LCuHWIeHrYzFxEbnmDOrrHJ8rc_XIz1q13
- Karakök, H. (2011). *Fiziki coğrafya konuları öğretiminde arazi gezisinin öğretmen adaylarının başarı düzeylerine etkisi ve fiziki coğrafya öğretiminde karşılaşılan sorunlar* (Yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=veR1mHu9yoWjwcVUjCEoPNEAwPL_fHjyi7rPavk3EctIhs2zmTk7te7BzwliePnp
- Korkmaz, N. (2006). *Volkan topoğrafyası konularının öğretiminde gezi gözlem yönteminin öğrenci başarısına etkisi* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=->

L8ilcwn9ZRRc_YMKxXW1mxO_1hBNXIIIH_6FEIGYGq6n54noevMej9x1
RIxtXMea

Köy Kanunu (1924, Mart 18). *Resmî Gazete* (Sayı: 68). Erişim adresi:
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>

Marsden, B. (2000). A British Historical Perspective On Geographical Fieldwork From The 1820s to the 1970s. Gerber, R. Goh, K. C. (Yay. haz.) *Fieldwork in geography: reflections, perspectives and actions* (15-36), London: Kluwer Academic Publisher.

Owens, P. (2007). Why fieldwork matters to every child, *Primary Geographer*, 63, 12-14.

Öz, G. (2015). *Öğretim yöntemlerinden gezi-gözlem ve inceleme metodunun uygulanmasında ortaya çıkan problemlere ilişkin öğretmen görüşleri (Güngören ilçesi örneği)* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. Erişim adresi:
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=Br_XTptK8CZ70f0JGX9xEgh3AqNq_lmBpE2jN2PRPckWG2Te_KIHXPVCKAny1qgc

Şahin, N. (2006). XIX. yüzyıl sonrasında Anadolu'ya yapılan göç hareketleri ve Anadolu coğrafyasındaki sosyo-kültürel etkileri, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 8, 1, 63-82.

Şahin, V. Özey, R. (2012). İngiltere'de lisans düzeyinde coğrafi arazi çalışmaları, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 25, 1-17. Erişim adresi:
<http://dergipark.gov.tr/marucog/issue/472/3851>

Tanoğlu, A. (1969). *Beşeri coğrafya nüfus ve yerleşme*, İstanbul: Taş Matbaası.

Tezcan, M. (1970). Sosyolojik yönden köy, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 3, 151-182. Erişim adresi:
http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/c4924daf0410c11_ek.pdf?dergi=Amme%20Idaresi%20Dergisi

- T.C. Kadıköy Belediyesi. (2017). *2015-2019 Stratejik plan*. Erişim adresi: <http://www.kadikoy.bel.tr/Documents/file/GeneralContent/Stratejikplan-f54d06ff-ed36-482c-8e9f-b137af23c336.pdf>
- T.C. Tuzla Belediyesi. (2017). *Tuzla Belediyesi stratejik plan (2015 – 2019)*. Erişim adresi: <https://www.tuzla.bel.tr/Files/pdf/stratejik/stratejik-plan-2015-2019.pdf>
- Tolun – Denker, B. (1977). *Yerleşme coğrafyası–kır yerleşmeleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Tomal, N. (2004). Lise coğrafya öğretmenlerimizin kullandıkları öğretim yöntemleri, *Milli Eğitim Dergisi*, 182.
- Tunç, S. (2006). Gezi-gözlem yönteminin coğrafya eğitim öğretimindeki önemi, öğrenci başarısına etkisi ve diğer öğretim yöntemleriyle karşılaştırılması, (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Tümertekin, E. (1969). *Türkiye’de şehirleşme ve şehirselleşme fonksiyonları*, İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Yılmaz, C. (2010). A term used different meanings by historians and geographers in Turkey; Divan, *Historical Studies*, Vol.2, (273-390). Erişim adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423902692.pdf>
- Yılmaz, C. Bilgi, M. G. (2011). Aday öğretmenlerin coğrafya arazi çalışmalarına bakışı, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, (3)11, 2, 961-983. Erişim adresi: <http://www.kuyeb.com/pdf/tr/038124a03f7a7b265a0b029f4cba9a71i1TAM.pdf>
- Yönev, M. (2008). *Ortaöğretimde okutulan tarih derslerindeki gezi gözlem ve inceleme etkinliklerinin öğrenciler açısından kazanımları*, (Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=->

Z0vbSUgrhM9fXoGkRe6QwLKu0wEk7DpYLodYCvZ6cDQfHHxXclCTsz
mqIPnfK6S

Yücel, T. (1995). Türkiye'nin kır yerleşmeleri ve tipleri üzerine yeni görüşler, *Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü*, 1-2, 447-469. Erişim adresi:
<http://www.dicle.edu.tr/a/skaradogan/DOKUMAN/Talip%20Yucel%20Kir%20Yerlesmeleri%20Uzerine%20Yeni%20Gorusler.pdf>

EKLER

Ek 1: Başarı testi.

NEREDE VE NASIL YAŞIYORUZ

1) Türkiye'de köy-altı kır yerleşmeleri; devamlı yerleşim alanları ve geçici yerleşmeler olarak ikiye ayrılır. Aşağıdaki yerleşme çiftlerinden hangileri, kırsal alandaki geçici yerleşmelere **örnek oluşturur?**

- Mezraa- divan
- Yayla- mezra
- Mahalle- kom
- Ağıl- oba
- Yayla- çiftlik

2) I- Seydişehir
II- Elbistan
III- Zonguldak

Yukarıdaki şehirlerin gelişmesini sağlayan ortak özellik aşağıdakilerden hangisidir?

- Turizm
- Yer altı kaynakları
- Ulaşım
- Tarım
- Liman

3) Aşağıdaki tarihi yerleşim alanlarından hangisi Anadolu'da **ver almaz?**

- Hattuşaş
- Palmira
- Efes
- Perge
- Letoon-xantos

4) Aşağıdaki şehirlerin hangisinin hinterlandı diğerlerinden **daha dardır?**

- Antalya
- Samsun
- İstanbul
- Adana
- İzmir

5) I- delta ovasına havaalanı yapmak

II- deniz kenarına fabrika kurmak

III- tarım arazilerine konut yapmak

Yukarıdaki verilen maddelerden hangisi ya da hangilerini yapmak yaşadığımız çevreye **zarar verir?**

- Yalnız I
- Yalnız II
- I ve II
- II ve III
- I, II ve III

6) Şehirlerde tarım, ticaret, ulaşım, turizm, madencilik gibi birçok etkinlik bir arada bulunur. Bazı şehirlerde bu etkinliklerden birçoğu yoğun olarak yapılırken, bazılarında ekonomik etkinlik çeşidi daha azdır. Buna göre;

I- İstanbul

II- Bursa

III- İzmit

IV- Sivas

Yukarıdaki kentlerimizden hangisinde ekonomik faaliyet çeşidi diğerlerine **göre daha az görülmektedir?**

- yalnız I
- yalnız II
- yalnız III
- yalnız IV
- III ve IV

7) Aşağıdaki şehirlerden hangisi İran'ın transit taşımacılığını yaptığı liman kentidir?

- Trabzon
- Antalya
- Samsun
- İstanbul
- Mersin

8) Türkiye'de yerleşmede aşağıdaki faktörlerden hangisi diğerlerine göre en az etkilidir?

Ek 2: Başarı testi.

- a) Deprem b) Yer şekilleri c) İklim d) Bakı e) Denizellik
- 9) Yurdumuzda bir yerleşim alanın nüfusunun artmasında aşağıdakilerden hangisi en fazla etkilidir?
a) Tarım- turizm
b) Maden-turizm
c) Ticaret-sanayi
d) Hayvancılık- tarım
e) Sanayi- maden
- 10) Köy idari alanı içerisindeki kır yerleşmeleri arasında yer alan divan hangi şehirlerimizde daha yoğun görülür?
a) Muğla- Denizle
b) Antalya- Mersin
c) Karabük- Bolu
d) Çorum- Yozgat
e) Şanlıurfa- Kahramanmaraş
- 11) Karadeniz kıyılarında, kıyıya paralel uzanan dağların kuzey yamacı, güney yamacına göre daha fazla nüfuslanmıştır. Bu durum aşağıdakilerden hangisiyle açıklanamaz?
a) Deniz ikliminin etkisiyle
b) Sıcaklığın fazla olmasıyla
c) Ekvatora uzaklığının fazla olmasıyla
d) Ekonomik değeri yüksek tarım ürünlerinin yetişmesiyle
e) Yağışların yeterli olmasıyla
- 12) Türkiye’de nüfuslanmanın az olduğu yerler arasında aşağıdaki bölgelerden hangisi **gösterilemez**?
a) Güney Marmara Kıyıları b) Hakkari çevresi c) Tuz Gölü Çevresi
d) Teke Yöresi e) Taşeli Yöresi
- 13) I-İzmir II- Kahramanmaraş III- Ankara IV- Rize V- Bursa
Yukarıdaki şehirlerden hangi ikisi diğer şehirlerimize **göç vermektedir**?
a) I- III b) II- III c) II- IV d) I- V e) I,III ve V
- 14) Türkiye’de yaşanan iç göçlerin nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?
a) Kırsal alanda iş olanaklarının azlığı
b) Tarım alanlarında verimin düşmesi
c) Kentlerin çekici özellikleri
d) Kırsal alanlarda doğal nüfus artışının fazla olması
e) Kentlerde suç oranlarının düşük olması
- 15) I.İstanbul II.Çankırı III.Kastamonu IV.İzmir
Yukarıdaki kentlerden hangileri hem tarım, hem ticaret hem de turizm şehri olma özelliği **gösterir**?

Ek 3: Başarı Testi

- a) Yalnız I b) I ve II c) Yalnız III d) III ve IV e) Yalnız IV

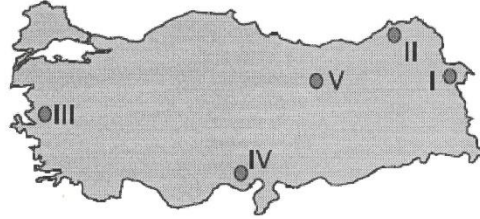
16) İzmir ve Gaziantep'in gelişmesinde aşağıdakilerden hangisi **etkili olmamıştır**?

- a) Verimli tarım alanlarının varlığı
b) Ulaşım koşullarının elverişliliği
c) Sanayi tesislerinin varlığı
d) İklim koşullarının elverişliliği
e) Yükselti ortalamalarının düşük olması

17) Aşağıdaki şehirlerin hangisinin fonksiyonu **diğerlerinden farklıdır**?

- a) Çeşme b) Kuşadası c) İzmit d) Alanya e) Ürgüp

18)

Yukarıdaki haritada işaretli yerlerin hangilerinde kent nüfusu kır nüfusundan **daha fazladır**?

- a) I-II b) I-V c) II-III d) III-IV e) V-IV

19) I- Truva II- Şapinuva III- Bergama

Yukarıda verilen antik kentlerin buldukları iller hangisinde **sırasıyla verilmiştir**?

- a) Antalya- Çanakkale- Adana
b) Çorum- İstanbul- İzmir
c) Mersin- Adıyaman- Kars
d) Çanakkale- Çorum- İzmir
e) Çanakkale- Kayseri- Manisa

20) Büyüklüğüne göre şehirler birbirlerinden ayrı özellikler gösterir. Aşağıda verilen şehirlerden hangisi büyüklüğüne göre diğerlerinden farklıdır?

- a) Amasya b) Bayburt c) Çorum d) Yozgat e) Edirne

21) Türkiye'de ilk yerleşmelerin kurulduğu yerlerin ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Yüksekte olmaları b) Su kenarlarında olmaları c) Dağlık alanda olmaları
d) Ormanlık alanlarda olmaları e) Kireçli toprakların üzerinde olmaları

Ek 4: Başarı testi.

22) Türkiye'deki köy-altı kır yerleşmeleri; devamlı yerleşim alanları ve geçici yerleşmeler olarak ikiye ayrılır;

Aşağıdaki yerleşme çiftlerinden hangileri, kırsal alandaki kalıcı yerleşmelere **örnek oluşturur?**

- a) Mezraa- divan d) Ağıl- mahalle b) Yayla- kom c) Çiftlik- oba
e) Yayla- dam

23) Ulaşımın kolay sağlanabileceği yol kavşaklarında ya da işlek yollar üzerinde bulunan şehirler ulaşım şehirleri olma özelliği gösterirler.

Aşağıda verilen şehirlerden hangisi bu duruma **örnek oluşturmaz?**

- a) Kırklareli b) Konya c) Ankara d) İstanbul e) Eskişehir

24) Türkiye'de nüfus dağılımını etkileyen nedenlerden hangisinin nedeni diğerlerinden farklıdır?

- a) Bakı b) Yükselti c) Eğitim d) Dağların Uzunluğu e) Yağış

25) Aşağıda verilen şehirlerden hangisi dağların oluşunda akarsu kenarına kurulmuş bir şehirdir?

- a) Tokat b) Yozgat c) Amasya d) Çorum e) Antalya

CEVAP FORMU

1	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	14	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
2	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	15	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
3	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	16	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
4	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	17	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
5	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	18	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
6	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	19	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
7	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	20	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
8	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	21	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
9	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	22	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
10	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	23	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
11	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	24	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
12	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	25	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
13	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	26	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)

Adı :
Soyadı :
Sınıfı :
Numarası :

Doğru :
Yanlış :
Puan :

Ek 5: Uygulama izin belgesi.

T.C.
SAMSUN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 71852106-605.01-E.1540526
Konu: Uygulama İzni

07.02.2017

Sayın; Cemal KALELİ
(Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

ATAKUM KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün
07/03/2012 tarih ve 3616 sayılı 2012/13 nolu Genelgesi,
b) 26/01/2017 tarihli Tez Çalışması İstek yazısı.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Cemal KALELİ tarafından, İlçeniz Onur Ateş Anadolu lisesi Öğrencilerine "Ortaöğretim Coğrafya Derslerinde Arazi Çalışmalarının Öğrencilerin Akademik Başarılarına Etkileri" konulu tez uygulaması yapmak istediğine ilişkin ilgi (b) yazısı ilgi (a) genelgeye göre incelenmiştir.

Söz konusu tez çalışmasının komisyon kararı doğrultusunda araştırma sonuçlarının Müdürlüğümüz Ar-Ge birimiyle paylaşılmasına dikkat edilerek, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, duyurusu ve denetimi ilçe millî eğitim müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmek üzere okul müdürlükleri sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmadan söz konusu çalışmanın yapılmasının sağlanması hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Coşkun ESEN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ekler:

- İlgi (b) yazı sureti (10 Sayfa)
- Komisyon Kararı (1 sayfa)

DAĞITIM:

Gereği :

- 17 İlçe Kaymakamlığına
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)
- Sayın; Cemal KALELİ

Atatürk Blv.Yeni Hükümet Konağı Kat:3 SAMSUN
Elektronik Ağ: <http://samsun.meb.gov.tr>
e-posta: samsunmem@meb.gov.tr

İrtibat: V. POLAT
Tel: (0 362) 4358063-4358064 (232)
Faks: (0 362) 4324854-4319376

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 1872-59bf-3e86-b1ef-9a3f kodu ile teyit edilebilir.

Ek 6: Öğrenci izin belgesi.

ATAKUM ONUR ATEŞ ANADOLU LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜNE

Velisi bulunduğum okulunuz ...10/B sınıfı öğrencilerinden nolu
09. Mayıs 2017 Salı günü saat 09.00 ile 17.00 arasında Vezirköprü ilçesine ve bazı köylerine yapılacak
gezi için okul idaresinin gözetiminde katılmasına izin veriyorum.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

İmza
Velinin Adı Soyadı

Adres :
Telefon :

Ek 7: Arazi alışmaları sırasında çekilen fotoğraf.

Ek 8: Arazi alışmaları sırasında çekilen fotoğraf.

Ek 9: Arazi alışmaları sırasında çekilen fotoğraf.

Ek 10: Arazi alışmaları sırasında çekilen fotoğraf.

